

การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม
A CRITICAL STUDY OF THE EDUCATIONAL PHILOSOPHY
OF EXISTENTIALISM

พระมหาทองมา อรุณรัตน์ (แสงอรุณ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๓

การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม

พระมหาทองมา อรุณรสี (แสงอรุณ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๓

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A critical study of the educational philosophy of Existentialism

PhramahaThongma Arunarungsri (Sangaroon)

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Philosophy)**

**Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้
นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา

.....

(พระสุธีธรรมมานูวัตร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์..... ประธานกรรมการ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร,ดร.)

.....กรรมการ

(พระมหากฤษณะ ตรุโณ, ผศ.ดร.)

.....กรรมการ

(ผศ.ดร.วสิน กาญจนวณิชย์กุล)

.....กรรมการ

(ผศ.ดร.ประเวศ อินทองปาน)

.....กรรมการ

(ดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระมหากฤษณะ ตรุโณ, ผศ.ดร. ประธานกรรมการ
ผศ.ดร.วสิน กาญจนวณิชย์กุล กรรมการ
ผศ.ดร.ประเวศ อินทองปาน กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม

ผู้วิจัย : พระมหาทองมา อรุณรสี (แสงอรุณ)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาเกษม ตรี โณ, ผศ., คร., ป.ธ.๓., พธ.บ., พธ.ม.(ปรัชญา),
Ph.D.(Phil.)

: ผศ.ดร.วสิน กาญจนวนิชย์กุล ป.ธ.๕., พธ.บ., M.A in Ed., Ph.D.

: ผศ.ดร.ประเวศ อินทองปาน ป.ธ.๕., พธ.บ., M.A., Ph.D. (Phil.)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดอันเป็นรากฐานทางปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม ๒) เพื่อศึกษาปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม และ ๓) เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม จากการศึกษาวิจัย สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้คือ

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดอันเป็นรากฐานทางปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม สรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม นั้นมีแนวคิดที่มีรากฐานมาอย่างยาวนานในการกล่าวถึงการให้สิทธิเสรีภาพ เจตจำนง (Free will) ความรับผิดชอบ ของปัจเจกชน แต่มิได้ปรากฏให้เห็นลักษณะที่ชัดเจนทางด้านปรัชญาการศึกษา ปรัชญาของสำนักอรรถิภาวนิยมเบื้องต้น เป็นขบวนการของนักปรัชญาที่ต้องการเสนอให้เห็นถึงสัจตถะ เจตคติ ความรับผิดชอบของมนุษย์ที่สามารถกำหนดเจตจำนงเสรีของตนได้ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาสังคม ความเชื่อทางสังคมอันเป็นบรรทัดฐานที่มีได้ให้มนุษย์มีจิตอิสระในการตัดสินใจเลือกเจตจำนงด้วยตนเอง

๒. เพื่อศึกษาปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม สรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม เกิดขึ้นจากการได้เห็นถึงผลเสีย และข้อจำกัดของการจัดการศึกษาของปรัชญาการศึกษาสำนักสัจตถนิยม (Essentialism) และนิรันตรวาท (Perennialism) ที่ให้ความสำคัญกับวิชาทางด้านศีลธรรม การปลูกฝังศีลธรรมโดยไม่คำนึงถึงเสรีภาพ ความสนใจ และความมีอิสรภาพในการตัดสินใจเลือกของผู้เรียนแต่ละคนว่า

มีความต้องการ และมีความสนใจในอะไร ส่วนปรัชญาการศึกษาสำนักพัฒนาการนิยม (Progressivism) แม้จะให้ความสำคัญกับความสนใจของผู้เรียน ความถนัดหรือความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน แต่ก็ยังมุ่งเพื่อการตอบสนองสังคม รับผิดชอบต่อสังคม โดยให้ผู้เรียนได้ตระหนักรู้ถึงความเป็นมนุษย์ที่มีเจตจำนง ความรับผิดชอบด้วยตนเอง ด้วยการตระหนักรับผิดชอบ มิใช่การบ่มเพาะ หรือการปลูกฝังแต่อย่างใด

๓. เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม สรุปได้ว่าปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม สะท้อนให้เห็นถึง จุดมุ่งหมายของการศึกษาที่จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้รู้จักคิด ตระหนักรู้ถึงเจตจำนง ความเป็นมนุษย์ที่มีเจตจำนงในการตัดสินใจเลือกด้วยตนเองไม่ว่าจะเป็นอย่างไรก็ตาม พร้อมกับการตระหนักรับผิดชอบในการตัดสินใจด้วยตนเอง สถานที่เรียน ผู้สอนหรือวิชาการอื่นใด เป็นเบื้องต้นในการเปิดโลกทัศน์ให้แก่ผู้เรียนได้เกิดแรงบันดาลใจในการตัดสินใจว่าตัวของเขาจะเป็นอย่างไร ปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม จึงเป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียนมากกว่าการชี้นำหรือการปลูกฝัง เพราะเมื่อไหร่ก็ตามที่ผู้เรียน ได้ตระหนักถึงความมีอยู่ของเจตจำนงด้วยตัวเองแล้ว ผู้เรียนจะได้ฝึกฝน พัฒนาตนในสิ่งที่เขามุ่งหวัง ในสิ่งนั้นอย่างเต็มกำลังความรู้ และความสามารถ กลับกลายเป็นการศึกษาที่ยาวนาน และติดตามตัวเขาตลอดชีวิต

ดังนั้นจากการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม ทำให้ทราบว่าการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการ จึงเป็นการศึกษาที่ติดตามผู้เรียนตลอดไป และในขณะที่เดียวกันการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดจิตสำนึกในเสรีภาพของตนกับความรับผิดชอบจึงเป็นสิ่งที่การศึกษาต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นไปด้วยกัน

Thesis Title : A critical study of the educational philosophy of existentialism.

Researcher : PhramahaThongma Arunarungsri (Sangaroon)

Degree : Master of Arts (Philosophy)

Thesis Supervisory Committee

: PhramahaGrissana Taruno Pali III.,B.A., M.A.,(Phil.),Ph.D.(Phil.)

: Assist.Prof.Dr.Wasin Kanjanawanitkun

Pali V.,B.A., M.A.in Ed.,Ph.D.

: Assist.Prof.Dr.Praves Intongpan Pali V.,B.A., M.A.,Ph.D.(Phil.)

Date of Graduation : February 25, 2011

Abstract

This research project attempts to analyze the educational philosophy of existentialism. There are 3 objectives:-

1. To study the concepts on which the educational philosophy of existentialism is based.
2. To study the educational philosophy of existentialism.
3. To critically discuss the educational philosophy of existentialism.

The findings from the research conducted in accordance with the objectives are as follows:-

a) To study the concepts on which the educational philosophy of existentialism is based. It can be concluded that the educational philosophy of existentialism has chronologically been based on the concepts of the liberty, free will and sense of responsibility of the individual, however it is not apparent that the school of existentialism emphasizes the characteristics of educational philosophy clearly. Originally, the school of educational philosophy of existentialism was a movement of philosophers who wanted to demonstrate the existence of the essence of the sense of responsibility of humans who could determine their own purpose without having to depend on society and social beliefs that were the standards for forbidding humans from having free will in the making of decisions to determine their own purposes.

b) To study the educational philosophy of existentialism which can be concluded that the educational philosophy of existentialism arose from the awareness of the ill effects, and the limitations of the educational management under the educational philosophy of Essentialism and that of Perennialism both of which stress the morality and the instillation of morality without taking into consideration the liberty, the interests and the freedom of each of the learners in deciding what he or she wants and what they are interested in. As for the educational philosophy of Progressivism, although it places importance on the learner's interests, aptitudes or inclinations, nevertheless, it aims at supporting the societies and serving societies. It does not appreciate the nature of human beings who have their own purpose and sense of self-responsibility, which the sense of responsibility, not a result of social incubation or cultivation of any kind.

c) To analyze the educational philosophy of existentialism which can be concluded that the educational philosophy of existentialism clearly reflects the purpose of education as being the aim of encouraging the learners to have the critical thinking abilities, and it recognizes their human nature of having free will and purpose in making their own decisions, regardless of what the manner of doing may be. In addition, the educational philosophy of existentialism recognizes that the responsibility for making self-decisions, the places of learning, the teachers and the subjects are the preliminary factors for opening up the learners to the world vision. As a result, it inspires learners to decide for themselves what they want to be. Therefore, the educational philosophy of existentialism is a more guideline on educational management that inspires the learners rather than leads or cultivates the learners, because when the learners become aware of their purposes by themselves, they will wholeheartedly train and develop themselves to realize their goals by utilizing their full knowledge and capabilities. Consequently, the education becomes a lifelong process.

Hence, this research work suggests that the education must facilitate the learners to learn what he or she wants to learn in order to be the educated ones who stick to the learning forever. At the same time, the education must actuate the learners to become conscious of their own liberties and responsibilities.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ลงได้ เพราะได้รับความช่วยเหลือจาก คณะกรรมการในการสอบคือ พระมหาสมบุรณ์ วุฑฺฒิกโร.ดร. ประธานคณะกรรมการสอบ และดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์ กรรมการ และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้ง ๓ ท่าน คือ พระมหากฤษณะ ตรุโณ,ผศ.ดร. ผศ.ดร.วศิน กาญจนวนิชย์กุล และผศ.ดร.ประเวศ อินทองปาน ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ให้คำชี้แนะแนวทาง และช่วยตรวจแก้ไขในข้อที่บกพร่องต่างๆ จนสำเร็จตามวัตถุประสงค์การศึกษา

ขออนุโมทนา และขอขอบคุณคณาจารย์ นักวิชาการ ผู้เป็นเจ้าของผลงานต่อการเขียนวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย ท่านพระครูใบฎีกาสนั่น ทนรกุโธ ที่ใส่ใจ แนะนำรูปแบบของวิทยานิพนธ์ คุณสังวร อ่อนสนิท คุณไพศาล เทพธานี และคุณอุดม จันทิมา เป็นต้น รวมทั้งเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่อำนวยความสะดวก ให้ค้นคว้าข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระราชปริยัติกิจ เจ้าอาวาสวัดพรหมวงศาราม ที่ให้ความอนุเคราะห์ด้านต่างๆ และกราบขอบพระคุณท่านเจ้าคุณพระสุวิมลธรรมภรณ์ ที่ได้ให้ที่พักอาศัย ขณะผู้วิจัยได้เรียนอยู่วัดมหาธาตุเป็นครั้งคราว และตรวจบทคัดย่อที่เป็นภาษาอังกฤษ รวมไปถึงขออนุโมทนาขอบคุณ โยมแพ้วที่ช่วยขัดเกลาสำนวนภาษาอังกฤษ

ขอส่วนแห่งบุญ และประโยชน์อันพึงเกิดขึ้นได้ จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จงมีส่วนสำเร็จผล ถึงท่านทั้งหลายที่กล่าวมาตั้งแต่ต้น และยังประโยชน์แด่บุพพการีชนผู้ยังมีได้ เอ่ยนามมา ณ ที่นี้ด้วย

พระมหาทองมา อรุณรสี (แสงอรุณ)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(ฉ)
สารบัญ	(ช)
สารบัญตาราง	(ญ)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(ฎ)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๐
๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๑๑
๑.๖ ขอบเขตของการวิจัย	๑๑
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๑
๑.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย	๑๒
บทที่ ๒ แนวคิดอันเป็นรากฐานทางปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม	๑๓
๒.๑ ขบวนการอัตถิภาวนิยม	๑๓
๒.๒.๑ เซอเรน คีร์กอร์การ์ด	๑๔
๒.๒.๒ ฟีโอดอ โติสโตเยฟสกี	๑๕
๒.๒.๓ เฟรดเดริก นิตเช่	๑๕
๒.๒.๔ คาล ยัสเปิร์ส	๑๖
๒.๒.๕ มาร์ติน ไฮเดกเกอร์	๑๗
๒.๒.๖ เอคมุนด์ ฮุสเซอร์ล	๑๘
๒.๒.๗ ยัง ปอล ชาร์ตร์	๑๘

๒.๒ พัฒนาการปรัชญาการศึกษาก่อนหน้าปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยม	๒๐
๒.๒.๑ ปรัชญาการศึกษาของสำนักสารัตถนิยม	๒๐
๒.๒.๒ ปรัชญาการศึกษาของสำนักนิตินทรวาท	๒๓
๒.๒.๓ ปรัชญาการศึกษาของสำนักพิพัฒนาการนิยม	๒๕
บทที่ ๓ ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม	๓๐
๓.๑ ความเป็นมาของปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม	๓๐
๓.๒ จุดมุ่งหมายของการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม	๓๖
๓.๓ สถานที่เรียนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม	๓๘
๓.๔ ผู้สอนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม	๓๙
๓.๕ หลักสูตรการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม	๔๐
๓.๖ รูปแบบการเรียนการสอนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม	๔๒
บทที่ ๔ วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม	๔๕
๔.๑ จุดมุ่งหมายการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม	๔๖
๔.๒ สถานที่เรียนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม	๔๘
๔.๓ ผู้สอนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม	๕๐
๔.๔ หลักสูตรการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม	๕๑
๔.๕ รูปแบบการเรียนการสอนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม	๕๓
๔.๖ วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาผ่านมุมมองนักปราชญ์ชาวพุทธ	๖๐
๔.๖.๑ วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาผ่านมุมมองพุทธทาสภิกขุ	๖๐
๔.๖.๒ วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาผ่านมุมมองพระพรหมคุณาภรณ์	๖๒
๔.๖.๓ วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาผ่านมุมมองพระธรรมโกศาจารย์	๖๔
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย วิเคราะห์และข้อเสนอแนะ	๖๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๖๕
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๗๒
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	๗๒
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป	๗๓

บรรณานุกรม
ประวัติผู้วิจัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑ สรุปปรัชญาการศึกษาของสำนักสารัตถนิยม	๒๒
๒ สรุปปรัชญาการศึกษาของสำนักนิรันตรวาท	๒๔
๓ สรุปปรัชญาการศึกษาของสำนักพัฒนาการนิยม	๒๖
๔ สรุปปรัชญาการศึกษาของสำนักสารัตถนิยม นิรันตรวาทและพัฒนาการนิยม	๒๗
๕ สรุปปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม	๔๔
๖ สรุปความแตกต่างของปรัชญาการศึกษาของสำนักสารัตถนิยมรันตรวาท พัฒนาการนิยมสำนักอรรถิภาวนิยม และวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษา ผ่านมุมมองนักปราชญ์ชาวพุทธ	๖๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยได้กล่าวถึงแหล่งที่มา/เล่ม/ข้อ/และหน้าตามลำดับ เช่น อัง.ติก. (ไทย). ๒๐/๓๕/๑๘๘. หมายถึง อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต เล่มที่ ๒๐ ข้อที่ ๓๕ หน้า ๑๘๘.

พระสูตรต้นตปิฎก

จุ.มหา. (ไทย)	=	พระสูตรต้นตปิฎก จุททกนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)
อัง.ติก. (ไทย)	=	พระสูตรต้นตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาในทุกภาคส่วนของสังคม หากสังคมใดไม่ใส่ใจต่อการศึกษาและการพัฒนาการศึกษาอย่างเต็มที่และไม่ปกติสุข การศึกษาในโลก จึงมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน การศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการเดียวที่ยังคงความสำคัญอย่างไม่เปลี่ยนแปลง เพราะทั้งชีวิตของมนุษย์คือการศึกษา และการศึกษาของมนุษย์ต้องไม่แปลกแยกจากธรรมชาติ การให้การศึกษาแก่ผู้เรียนก็เช่นเดียวกัน เด็กควรได้รับการศึกษาตามธรรมชาติหรือวัยของเด็ก กล่าวคือครูประพาศติคนดุคตั้งผู้ทำสวนที่คอยดูแลพืชพันธุ์ให้เติบโตตามธรรมชาติ ปราศจากการกระทำใดๆ ที่ผิดธรรมชาติ^๑ ความสำคัญของการศึกษาจึงเป็นหัวใจของการพัฒนาในสังคมมนุษย์ ดังที่จัน ฌาค รูสโซ (Jean Jacques Rousseau)^๒ ได้ให้ความสำคัญของการศึกษาว่า พืชเติบโตด้วยการเพาะปลูก มนุษย์ก็เจริญงอกงามด้วยการศึกษา เราเกิดมาอ่อนแอ เราต้องการพลัง เราเกิดมาโดยไม่มีภาวะเตรียมอะไรไว้ให้เลย เราต้องการความช่วยเหลือ เราเกิดมาพร้อมกับอวิชชา เราจึงต้องการความยุติธรรม เราไม่มีอะไรมาตั้งแต่แรกเกิด สิ่งที่เราต้องการเมื่อเราเติบโตขึ้นคือการศึกษาเท่านั้น^๓ อาริสโตเติลยืนยันความสำคัญของการศึกษาในฐานะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างคนมีการศึกษากับคนไร้การศึกษาว่า ประดุจดังการมีชีวิตกับความตายนั้นทีเดียว^๔ การศึกษาในพระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญอย่างมากในการขัดเกลาให้ผู้ศึกษา จากการเป็นบุคคลธรรมดาเป็นผู้ที่เรียกว่า เป็นผู้ที่มีความเจริญและก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป เป็นลำดับ การศึกษา

^๑ Hardie, C., 1962, **Truth and Fallacy in Educational Theory**, New York: Teachers College Bureau of Publications.อ้างอิงจาก <http://plato.stanford.edu/entries/education-philosophy/> (๒๔ มีนาคม ๒๕๕๓).

^๒ Rousseau, Jean-Jacques, ๑๗๑๒-๑๗๗๘.นักปรัชญา นักเขียน และนักทฤษฎีการเมืองชาวฝรั่งเศส ซึ่งคำอธิบายและนวนิยายของเขาที่เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับเสรีภาพ สมภาพ ภราดรภาพ ได้ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจให้แก่ผู้นำการปฏิวัติฝรั่งเศส เป็นต้น อ้างใน เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, **พจนานุกรมปรัชญา อังกฤษ-ไทย**, หน้า ๑๖๘.

^๓ <http://plato.stanford.edu/entries/education-philosophy/> (๒๐ มีนาคม ๒๕๕๓).

^๔ <http://www.spaceandmotion.com/Philosophy-Education.htm> (๒๐ มีนาคม ๒๕๕๓).

ดังกล่าวนั้น ในพระพุทธศาสนาเรียกว่า “ไตรสิกขา” ในพระพุทธศาสนานั้นอาจกล่าวได้ว่าชีวิตของมนุษย์ทั้งชีวิตนั้นเกี่ยวข้องกับการศึกษาอยู่ตลอดเวลา トラบที่ยังไม่สิ้นกิเลสเป็นเสขะบุคคล^๕ที่ยังต้องศึกษา ฉะนั้นการพัฒนาตนเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงต้องมีจุดหมายเพื่อความสิ้นกิเลส อันเป็นจุดหมายของชีวิต “มนุษย์” ในมรรควิถีของมนุษย์

การศึกษาในประเทศไทยมีการปรับปรุง พัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ยาวนาน เริ่มต้นตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานี จวบจนสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่การศึกษาไทยได้ยึดถือหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักแนวคิดพื้นฐาน มีปรัชญาการศึกษาเพื่อขัดเกลาและหล่อหลอมสมาชิกในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ความสัมพันธ์ของคนในสมัยนั้น จึงได้อาศัยคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้จนก่อเกิดเป็นวิถีชีวิต (Way of life) และที่เรียกกันว่า “บวร” ซึ่งประกอบด้วย บ้าน วัด และ โรงเรียน นอกจากนี้ ความผูกพันระหว่างวัดและชุมชน จึงเป็นทุนทางจิตวิญญาณ (Spiritual capital) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) ในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ตั้งแต่เกิดจนตาย “บ้าน วัด โรงเรียน” จึงเป็นทุนมรดกทางสังคม ที่มีมาคู่สังคมไทย สถาบันทั้ง ๓ จึงมีความสัมพันธ์ในทางสังคม และเป็นตัวเชื่อมโยงกิจกรรมในชุมชนทั้ง มิติทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม^๖

^๕ เสขะ แปลว่า ผู้ยังต้องศึกษาอยู่คือยังต้องศึกษาไตรสิกขา คือ อริสัจ อริสมาธิ เพื่อบรรลุมรรคผลที่สูงขึ้นไปอีก เรียกเต็มว่า พระเสขะ หรือเสขบุคคล เสขะคือพระอริยบุคคลที่ยังไม่ได้บรรลอรหันตผล หรือยังไม่ได้เป็นพระอรหันต์ได้แก่พระ โสดาบัน พระสกทาคามี และพระอนาคามี เสขะหากได้บรรลอรหันตผลเป็นพระอรหันต์แล้วก็เป็นอันพ้นจากความเป็นเสขะและได้ชื่อใหม่ว่า อเสขะ

อเสขะแปลว่า ผู้ไม่ต้องศึกษาอีก คือไม่ต้องศึกษาไตรสิกขา คืออริสัจอริสมาธิ อริปัญญาอีกต่อไป เพราะได้ศึกษาจบโดยได้บรรลอรหันตผลแล้วเรียกเต็มว่า พระอเสขะ หรือ อเสขบุคคล อเสขะได้แก่พระอริยบุคคลระดับสูงสุดคือพระอรหันต์ผู้เสร็จกิจการศึกษาไตรสิกขาแล้ว ผู้ไม่มีกิจที่จะต้องบำเพ็ญเพื่อละกิเลสอีก พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, อ้างอิงจาก <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%82%E0%B8%B0>(๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑).

^๖ พระมหาสุเทพ สุวนฺโณ, ประชาสังคม “บวร” เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน, อ้างอิงจาก, <http://src.ac.th/web/index.php?option=content&task=view&id=225>(๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑).

ในสังคมปัจจุบัน การศึกษาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีขอบเขตการติดต่อที่ทันสมัย (Globalization) โดยอาศัยเทคโนโลยี (Technology) และก่อให้เกิดนวัตกรรมทางการศึกษา ที่มีขอบเขตการศึกษาที่กว้างไกลมากยิ่งขึ้น ทำให้ช่องว่างของการศึกษาของคนลดน้อยลงไปมาก แต่ในขณะเดียวกัน ปัญหาการรู้หนังสือ ความเข้าใจ อันนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข เป็นการศึกษาอย่างยั่งยืนนั้น ยังไม่ปรากฏผลให้เห็นเด่นชัดมากนัก ซ้ำร้ายยังกลับกลายเป็นการศึกษาเพื่อสนองความต้องการ ในการส่งเสริมการเสพ สมองความต้องการทางวัตถุ กลายเป็นผลพวงของการศึกษาที่มีปัญหา ไม่เป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้เก่งดี และมีความสุข ที่นำไปสู่การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่สมดุลทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคมและสติปัญญาของผู้เรียน จึงก่อให้เกิดธุรกิจการศึกษาในปัจจุบัน^๓ จากแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๕๕) ได้กล่าวถึงปัญหาไว้ว่า

คุณภาพการศึกษาของประชากรไทยโดยเฉลี่ยต่ำลง และมีมาตรฐานค่อนข้างต่ำ เมื่อเทียบกับหลายประเทศในระดับเดียวกัน การศึกษาขาดเอกภาพด้านนโยบาย สถานศึกษาขาดอิสระและความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ขาดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ชุมชน สถาบันทางสังคมตกอยู่ในกระแสบริโภคนิยมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม คนส่วนใหญ่ขาดความสามารถในการกลั่นกรอง คัดสรรทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ศิลปะไทยที่ทรงคุณค่าถูกละเลย สถาบันศาสนาซึ่งเคยเป็นพลังสำคัญ เป็นแหล่งเรียนรู้ฝึกอบรมของกุลบุตรกุลธิดาของศาสนิกชนได้รับการยอมรับในฐานะที่พึงพอใจน้อยลง การดำเนินกิจกรรมทางศาสนายังคงเน้นพิธีกรรมมากกว่าการเน้นด้านหลักธรรม^๔

จากแผนการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการศึกษา และแนวทางการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาที่เกิดคุณภาพที่ดีแก่ผู้เรียน โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาที่ผ่านมาและกำลัง

^๓ ดูเพิ่มเติมใน ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, ธุรกิจการศึกษา, อ้างอิงจาก, [http://www.kroobannok.com/1278\(๑๒\) เมษายน ๒๕๕๑](http://www.kroobannok.com/1278(๑๒) เมษายน ๒๕๕๑).

^๔ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๕๕) : ฉบับสรุป, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

ดำเนินการจัดการศึกษาอยู่ในขณะนี้ นั่นไม่ได้หมายความว่า ได้ก่อให้เกิดผลเสียหายทั้งหมด แต่จากการพิจารณาถึงแนวทางการดำเนินการที่เป็นอยู่ เพื่อพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพที่นำไปสู่การสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน ในขณะที่โลกแห่งการเรียนรู้ การติดต่อแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสาร นั้นมีความรวดเร็ว และมีระยะสั้นมากยิ่งขึ้น ทุกๆ ขณะ การศึกษาเล่าเรียนเพียงแต่ใน โรงเรียนหรือสถานศึกษา หรือจากครู อาจารย์ ผู้สอนเพียงประการเดียวนั้น คงไม่เพียงพอ หรือก่อให้เกิดประสิทธิผลที่ดีได้อย่างเต็มที่ ในการพัฒนาทั้งระบบได้อย่างยั่งยืน การศึกษาในปัจจุบันต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาถึงบุคลิกลักษณะของผู้เรียน(ปัจเจก)ให้เข้าใจ เข้าถึงความต้องการของตน เมื่อผู้เรียนสามารถรู้จัก เข้าใจ ตัวตนของตนเองได้เป็นอย่างดีแล้ว ก็สามารถที่พัฒนาความรู้ของตนไปในทิศทางที่ตนต้องการนั้น ได้อย่างสัมฤทธิ์ผล หรือกล่าวในแง่หนึ่งนั้น การศึกษาจะต้องก่อให้เกิดอิสรภาพในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเพื่ออยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

แนวคิดหรือปรัชญาการศึกษาที่สังคมไทยเคยนำมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาที่ผ่านมาคือ ปรัชญาการศึกษาสำนักสารัตถนิยม^๕ สำนักนิรันดรบาท^๖ สำนักปฏิรูปนิยม^๗ สำนักพัฒนาการนิยม^๘ สำนักปฏิฐานนิยม^๙ เป็นแนวทางที่ได้มีการเสนอไว้ แต่ก็ยังมีได้

^๕ สำนักสารัตถนิยม เห็นว่าการศึกษาคือเครื่องมือในการสืบทอดมรดกทางสังคม ซึ่งก็คือวัฒนธรรม และอุดมการณ์ทั้งหลายอันเป็นแก่นสาระสำคัญ (Essence) ของสังคมให้ดำรงอยู่ต่อไป. อ้างอิงจาก ,<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=132971> (๑๗ มีนาคม ๒๕๕๓).

^๖ สำนักนิรันดรบาท มีความเชื่อที่ว่า หลักการของความรู้ จะต้องมิลักษณะจีรังยั่งยืนอย่างแท้จริง คงที่ไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งเราควรอนุรักษ์และถ่ายทอดให้ใช้ได้ในปัจจุบันและอนาคตไป. อ้างอิงจาก, <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=132971>(๑๗ มีนาคม ๒๕๕๓).

^๗ สำนักปฏิรูปนิยม มีความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับผู้เรียน ครู หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ตลอดทั้งลักษณะของการจัดการศึกษา เหมือนกับปรัชญาการศึกษาสาขาพัฒนาการนิยม เว้นแต่ในเป้าหมายของสังคมเท่านั้นที่แตกต่างกันไป. อ้างอิงจาก, <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=132971> (๑๗ มีนาคม ๒๕๕๓).

^๘ สำนักพัฒนาการนิยม มีความเชื่อว่า นักเรียนเป็นบุคคลที่มีทักษะพร้อมที่ปฏิบัติงานได้ ครูนั้นเป็นผู้นำทางในด้านการทดลองและวิจัย หลักสูตรเป็นเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับประสบการณ์ต่าง ๆ ของสังคมไป. อ้างอิงจาก, <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=132971>(๑๗ มีนาคม ๒๕๕๓).

^๙ สำนักปฏิฐานนิยม มุ่งการแสวงหาความจริง โดย กระบวนการเชิงสาเหตุหลักฐานข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ (EMPIRICAL EVIDENCE) และด้วยการใช้ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นหลัก ,อ้างอิงจาก, รศ. นิสิต ชูโต และ

ก่อให้เกิดผลในการตอบสนองการแปรเปลี่ยนของสังคมและโลกได้อย่างไม่จำกัด แนวทางการศึกษายังคงต้องมีการพัฒนาแลกเปลี่ยน พัฒนางค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง และปรัชญาของสำนักอรรถิภาวนิยม เป็นสำนักปรัชญาหนึ่งที่มองการศึกษาตามกรอบแนวคิดปรัชญาสำนักต่างๆ ดังกล่าวมานั้น ว่าไม่สามารถทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาได้อย่างเพียงพอ บรรลุเป้าหมายของการพัฒนามนุษย์ได้อย่างยั่งยืน ปรัชญาของสำนักอรรถิภาวนิยม จึงได้เสนอแนวทางอันมีเอกลักษณ์ของตน และมีอิทธิพลต่อการศึกษาในตะวันตก และของไทยในปัจจุบัน ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงการแสวงหาองค์ความรู้ และแนวทางการพัฒนาทางด้านการศึกษาที่ยังคงดำรงความสำคัญ เพื่อให้ได้การศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไป

ปรัชญาสำนักอรรถิภาวนิยม (Existentialism) ก่อตัวขึ้นที่กรุงปารีสในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ โดยกลุ่มคนที่มีใช้นักวิชาการอาชีพ หรือนักปรัชญาตามมหาวิทยาลัย มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันตามร้านกาแฟ ปรัชญาสำนักนี้จึงเป็นแนวความคิด ที่มนุษย์ต้องการแสดงความรู้สึกนึกคิดออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น นวนิยาย (Novel) บทละคร บทกวีนิพนธ์ ศิลปะและเทววิทยาเป็นแนวคิดปรัชญาร่วมสมัย แล้วค่อย ๆ ได้รับความสนใจจากคนทั่วไป ตัวอย่างเช่น ผลงานของนักเขียนนวนิยายอย่าง ย็อง ปอล ซาร์ตร์ (Jean Paul Sartre: ๑๙๐๕-๑๙๘๐) อัลแบร์ต กามูส์ (Albert Camus: ๑๙๑๓-๑๙๖๐) ได้แสดงข้อคิดข้อเขียนที่สะท้อนอารมณ์ความรู้สึกต่อประชาชน และกระตุ้นความตื่นตัวของประชาชนทั่วไปมากที่สุด^{๑๔} ปรัชญานี้เกิดจากทัศนะของเซอร์เรน คีร์กอร์การ์ด (Soren Kierkegard) และย็อง ปอล ซาร์ตร์ (Jean Paul Sartre) ปรัชญานี้ให้ความสนใจที่ตัวบุคคล หรือความเป็นอยู่ มีอยู่ของมนุษย์ ซึ่งมักถูกละเลย ซึ่งพวกเขาให้ความสนใจว่าสถานะโลกปัจจุบันนี้มีสรรพสิ่งทางเลือกมากมายเกินความสามารถที่มนุษย์เราจะเรียนรู้ จะศึกษา และจะมีประสบการณ์ได้ทั่วถึง ฉะนั้นมนุษย์เราควรมีสติหรือโอกาสที่จะเลือกสรรพสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวของตัวเองมากกว่าที่จะให้ใครมาป้อนหรือมอบให้ จากแนวความคิดดังกล่าว ปรัชญาสำนักอรรถิภาวนิยม

คณะ, เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตรพัฒนานักวิจัยเฉพาะทาง หัวข้อ “การวิจัยเชิงคุณภาพด้านสังคมศาสตร์” วันที่ ๑๕ - ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘, สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

^{๑๔} วาริญา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, ปรัชญาขั้นแนะนำ : กระแสคิดที่ทรงอิทธิพลต่อโลก, จาก [http://www.wareeya.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=5351198\(๑๗\) มีนาคม ๒๕๕๓](http://www.wareeya.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=5351198(๑๗) มีนาคม ๒๕๕๓).

จึงมีความเชื่อว่า เป้าหมายของสังคมนั้นต้องมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาให้คนเรามีอิสรภาพ และมีความรับผิดชอบ และสิ่งนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเราพยายามเปิดโอกาสหรือยอมให้ผู้เรียนมีสิทธิเสรีภาพที่จะเป็นผู้เลือกเอง ครูเป็นเพียงผู้กระตุ้น และปรัชญานี้มีความเชื่อว่า ธรรมชาติของคนก็ดี สภาพแวดล้อมทางสังคมก็ดีเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว คนแต่ละคนสามารถกำหนดชีวิตของตนเองได้ เพราะมีอิสระในการเลือกทุกสิ่งทุกอย่างไม่อยู่คงที่แต่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพราะเชื่อว่าความจริง (Truth) เป็นเรื่องนามธรรมที่ไม่มีคำตอบสำเร็จรูปให้ สาระความจริงก็คือ ความมีอยู่เป็นอยู่ของมนุษย์ (Existence) ซึ่งมนุษย์แต่ละคนจะต้องกำหนดหรือแสวงหาสาระสำคัญ (Essence) ด้วยตนเอง โดยการเผชิญกับสถานการณ์ที่เรียกว่า “Existential situation” ซึ่งบุคคลแต่ละคนมีเสรีภาพที่จะเลือกและตัดสินใจด้วยตนเอง^๕

แนวคิดของปรัชญาอัตถิภาวนิยมเริ่มมีระบบมากยิ่งขึ้น และได้รับความสนใจกันมากยิ่งขึ้นหลังจากที่ซาร์ตร์^๖ ได้ปฏิเสธรางวัลโนเบล เพื่อยืนยันว่า มนุษย์มีอิสระที่จะยอมรับและปฏิเสธสรรพสิ่ง แม้แต่รางวัลโนเบลดังกล่าวด้วย โดยเขามีแนวคิดที่ “มนุษย์ถูกสาปให้มีเสรีภาพ (Man is Condemned to be free)” ดังที่ยัง ปอล ซาร์ตร์ ได้กล่าวไว้ว่า

มนุษย์มิใช่จะไร้อื่นนอกจากผลผลิตที่เขาสร้างขึ้นให้แก่ตัวเอง นั่นคือหลักข้อแรก ปรัชญาเอ็กซิสเตนเชียลลิสม์... คำกล่าวนี้มีได้หมายความว่าคนอื่น นอกจากว่ามนุษย์มีศักดิ์ศรีที่ยิ่งใหญ่กว่าก้อนหินหรือโต๊ะ มันหมายความว่ามนุษย์มีอยู่ก่อน กล่าวคือเริ่มแรกมีมนุษย์ก่อน แล้วเขาก็หมุนไปสู่อนาคต เขาเป็นสิ่งที่รู้สำนึกตัวเองและวาดภาพตัวเองในอนาคตได้ มนุษย์

^๕ อ้างอิงจาก, <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=132971>(๑๗ มีนาคม ๒๕๕๓).

^๖ Sartre นักปรัชญาอัตถิภาวนิยม นักเขียนบทละคร,และนักเขียนนวนิยายชาวฝรั่งเศส, ผู้เรียกร้องเสรีภาพของมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลได้รับการประกาศให้เป็นผู้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรม ปี 1964 แต่เขาปฏิเสธที่จะรับรางวัลนั้น : ผู้เขียน Les Mots ; Memmories d'une jeune fille range ; La Force de l'age La Nausee ; L'Etre et le neant ; L' Existentialisme et un humanisme ; L'Age de raison.,อ้างใน ,เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, พจนานุกรม ปรัชญาอังกฤษไทย, (นนทบุรี : โรงพิมพ์ บริษัท ออฟเซ็ท เพรส จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๖๘.

คือแบบแผนที่เราสักตัวตลอดเวลา เขาไม่ใช่ใครน้ำหรือดอกไม้ ไม่มีอะไรมีอยู่ก่อนแบบแผน อันนี้ ไม่มีอะไร ในสวรรค์ มนุษย์จะต้องเป็นสิ่งที่เขาเองวาดให้เป็น^{๑๓}

ในปัจจุบันปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม มุ่งการพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นผู้ที่สามารถพัฒนาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองอย่างเต็มที่ ให้รู้จักมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจของตนเอง การศึกษาจึงช่วยให้มนุษย์เข้าใจตัวเอง และโลกได้ โดยเน้น Self Expression ซึ่งเป็นผลดีแก่ผู้เรียน เพราะต้องการให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความสามารถของตนเอง มีความคิดอิสระในการทำงาน มีความสุขกายและสบายใจในการปฏิบัติงาน สอนให้ผู้เรียนรู้จักอัตถิภาวะ และกระตุ้นให้กล้าเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ด้วยความตระหนักรับผิดชอบ ทั้งต่อเสรีภาพของตนและของคนทุกคนในโลก^{๑๔}

ปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยมจึงสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการ ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความเป็นมนุษย์ของตัวเองอย่างเต็มที่ ให้รู้จักใช้เสรีภาพในการเลือก และมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจของตน การศึกษาจึงเป็นการช่วยให้มนุษย์เข้าใจตัวเอง เข้าใจโลก และความสำคัญของการมีอยู่ (Existence) การศึกษาจะช่วยให้มนุษย์สามารถเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างชาญฉลาด และสามารถหาความหมายออกมาจากสิ่งที่ไร้ความหมาย นั่นคือจุดมุ่งหมายอย่างกว้าง ๆ ของปรัชญาการศึกษาสำนักอัตถิภาวนิยม

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดอันเป็นรากฐานทางปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม

๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม

^{๑๓} Sartre, J-P., **Existentialism is a Humanism**, in Jones, W.T.ed., *Approaches to Ethics*, McGraw-Hill. New York, 1969, p.521, อ้างใน วิทย์ วิศทเวทย์, **ปรัชญาทั่วไป**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ม.ป.ป.), หน้า ๑๕๕.

^{๑๔} กิรติ บุญเจือ, **ปรัชญาอัตถิภาวนิยม**, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๑๑๗-๑๑๘.

๑.๓ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๓.๑ ศ.กิริติ บุญเจือ ได้เขียนหนังสือเรื่อง “ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม”^{๑๕} โดยได้กล่าวถึงพัฒนาการของปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยมไว้ว่า เป็นปรัชญาที่มีบทบาทอย่างกว้างขวางที่สุดในวงการมนุษยศาสตร์ในปัจจุบัน โดยได้แบ่งเนื้อหาของลัทธิออกเป็น ๖ ภาค คือ ภาคหนึ่ง อัตถิภาวนิยมทั่วไป ภาคสอง อัตถิภาวนิยมของคีร์เคออร์ค ภาคสาม อัตถิภาวนิยมของชาร์ตร์ ภาคสี่ อัตถิภาวนิยมของกามูส์ ภาคห้า อัตถิภาวนิยมของเดยาร์ด เดอ ชาร์แต็ง และภาคหก อัตถิภาวนิยมของนักคิดอื่นๆ

๑.๓.๒ รศ.ดร.พินิจ รัตนกุล ได้กล่าวถึงแนวความคิดของชาร์ตร์ ในหนังสือชื่อ “ปรัชญาชีวิตของ ฌอง ปอล ชาร์ตร์”^{๑๖} ว่า มีแนวความคิดที่เด่นในการให้เสรีภาพการตัดสินใจ ให้คนเราสามารถเลือกเอาเองว่าระหว่างความดีความชั่วเราจะเลือกเอาอะไร ดังนั้นมนุษย์ จึงสามารถตัดสินใจเอาว่าจะเอาอะไร ระหว่างความดี หรือ ชั่ว มนุษย์คือพลังในการปฏิเสธ และมีอิสรภาพในการเลือก เพราะการสำนึกที่แฝงไว้ด้วยความไม่พอ ไม่อึด ไม่เต็ม หรือบกพร่องด้วยลักษณะกลวงโล่ง ว่างเปล่า จากความว่างเปล่า (อนัตตา) ดังกล่าว จึงทำให้มนุษย์มีเสรีภาพในการเลือกสรรชีวิตตนขึ้นมา

๑.๓.๓ ศ.ศิวรักษ์ ได้เขียนหนังสือ “ปรัชญาการศึกษา”^{๑๗} สรุปใจความได้ว่าการศึกษช่วยให้สังคมมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว สร้างให้ผู้เรียนแต่ละคนเป็นคนดี รู้จักคิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์ผลงาน อย่างมีปัญญา ในการผลิตผลงานที่ดี เป็นไปเพื่อให้สมาชิกในสังคมได้นำเอาความรู้ ทักษะและทัศนคติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ทำให้สังคมเป็นสังคมที่เกิดการเรียนรู้

๑.๓.๔ ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ ได้เรียบเรียงหนังสือชื่อ “ปรัชญาเอ็กซิสเตนเชียลลิสม์”^{๑๘} สรุปได้ว่า เสรีภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อมนุษย์ มนุษย์จะไปสู่เสรีภาพไม่ได้ หากไม่ผ่านการทำลายคุณค่าเสียก่อน เพราะว่า “ถ้าเจตจำนงมีเสรีภาพมันก็จำเป็นจะต้อง

^{๑๕} กิริติ บุญเจือ, ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช), ๒๕๒๒.

^{๑๖} พินิจ รัตนกุล, ปรัชญาชีวิตของ ฌอง ปอล ชาร์ตร์, (กรุงเทพฯ : สนพ. สามัญชน), ๒๕๔๑.

^{๑๗} ศ.ศิวรักษ์, ปรัชญาการศึกษา, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิเด็ก), ๒๕๔๕.

^{๑๘} ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ, ปรัชญาเอ็กซิสเตนเชียลลิสม์, (กรุงเทพฯ : บริษัท โอเอ็นจี การพิมพ์), ๒๕๔๓.

ปฏิเสธ และมีอำนาจแห่งการทำลายคุณค่า” เสรีภาพจึงมีความสำคัญคู่กันกับความรับผิดชอบ ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมามนุษย์จึงมุ่งแสวงหาเสรีภาพตลอดมา

๑.๓.๕ พระมหาแสวง ปญญาวุฑฺฒิ ได้กล่าวเปรียบเทียบเสรีภาพของนาคารชุน กับ ฌอง - ปอล ซาร์ตร์^{๒๓}ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศูนยตากับอนัตตา : มองนาคารชุนกับ ฌอง - ปอล ซาร์ตร์”^{๒๓}ไว้ว่า นาคารชุนเป็นนักปราชญ์พุทธศาสนามีมุมมองไม่ได้แตกต่างไปจากพุทธศาสนาดั้งเดิมมากนัก ซาร์ตร์เป็นนักคิดที่พยายามอธิบายในมุมมองที่ต้องการกระตุ้นให้มนุษย์เราได้ตระหนักถึงเสรีภาพที่แท้จริงของตนคือ การตั้งคำถามที่มีต่อ การดำรงอยู่ในช่วงชีวิตของตน ประเด็นที่แตกต่างคือการพยายามที่จะอธิบายว่าสิ่งที่เราเป็นอยู่ในสังคมนี้นั้นมันเป็นการไม่ให้อิสรภาพแก่มนุษย์เรามากนัก เราควรที่จะมีสิทธิในการเลือกที่จะทำหรือไม่ทำก็ได้ ตรงนี้เป็นเสมือนการทำทายกฎเกณฑ์ กติกาของสังคมเช่นกัน เพราะถึงอย่างไร การที่มนุษย์เราจะพึงกระทำตามความต้องการของตนทุกอย่างคงเป็นไปได้ยาก เพราะว่ามีมนุษย์เรานั้นอยู่ในสังคมนั้นเอง เพราะสิทธิของตนเองจะต้องโดนระงับ ไปบ้างเมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันไม่ได้เพื่อใครคนใดคนหนึ่ง แต่เพื่อสังคมที่สันตินั่นเอง สังคมที่สันติก็จะเป็นสังคมที่มนุษย์เราสามารถมีอิสรภาพทางจิตที่สูงขึ้นไป ในพุทธศาสนายอมรับในเรื่องของการพัฒนาตนเองอยู่เสมอเช่นเดียวกัน

๑.๓.๖ เอส เอส ชากุล (S.S.Chaugule) ในงานเขียนเรื่อง “อัตถิภาวนิยมในการศึกษา”^{๒๔} ได้ทำการศึกษา ความสำคัญของปรัชญาอัตถิภาวนิยมที่มีต่อการศึกษา โดยได้ให้ภูมิหลังของปรัชญาสายอัตถิภาวนิยมโดยเปรียบเทียบกับปรัชญาอัตถิภาวนิยมสายอินเดียและพระเวท และปรัชญาตะวันตกสายต่าง ๆ และสาระสำคัญของอัตถิภาวนิยม เช่น คนคือศูนย์กลางของอัตถิภาวะ หาใช่ความเป็นจริง กฎเกณฑ์ หรือสาระไม ผู้เขียนยังให้ความหมายของคำว่า “อัตถิภาวนิยม” ว่ามาจากคำนิยามของนักวิชาการต่าง ๆ และการใช้สาระ ๑๒ ประการของอัตถิภาวนิยมในการศึกษา เช่น การศึกษาควรให้ฝึกฝนมนุษย์ให้รู้จักสร้างโอกาส

^{๒๓} พระมหาแสวง ปญญาวุฑฺฒิ (นิลนามะ), “ศูนยตากับอนัตตา : มองนาคารชุนกับ ฌอง - ปอล ซาร์ตร์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔.

^{๒๔} S.S.Chaugule. **Existentialism in Education**, Article posted in <http://www.articlesbase.com/education-articles/existentialism-in-education-1233391.html> (๑๖ มีนาคม ๒๕๕๓).

ที่ดีกว่า และให้แนวคิดที่ดี เพราะทางเลือกของคนไม่สมบูรณ์นัก และผลลัพธ์ก็ไม่อาจคาดเดาได้

๑.๓.๗ **คลีฟ แวน มอร์ริส (Cleve van morris)** ในงานเขียนเรื่อง “อัตถิภาวนิยมและการศึกษา”^{๒๕} ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างอัตถิภาวนิยมกับปรัชญาประสบการณ์นิยม โดยเน้นไปที่ปรัชญาอัตถิภาวนิยมกับการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์คือการเสนอเนื้อหาสาระสำคัญของปรัชญาอัตถิภาวนิยม เพื่อเปรียบเทียบกับปรัชญาประสบการณ์นิยม เพื่อศึกษาสาระของปรัชญาอัตถิภาวนิยมและการนำไปใช้ในการศึกษา

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวมาข้างต้นนั้นพบว่า ในประเด็นของการศึกษายังมิได้มีการศึกษาวิเคราะห์ถึงสำนักอัตถิภาวนิยมในประเด็นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยมว่าเป็นอย่างไร เป็นเพียงแต่การกล่าวถึงและการวิเคราะห์ถึงสาระสำคัญของปรัชญาสำนักอัตถิภาวนิยมว่ามีลักษณะอย่างไร เท่านั้น ทั้งในเรื่องของประวัติ การเกิดขึ้นในเนื้อหา การให้ความสำคัญกับมนุษย์ในแง่ใดบ้าง แต่ประเด็นที่ยังขาดและผู้วิจัยต้องการจะศึกษานั้น ยังไม่ปรากฏให้ชัดเจนในมุมมองทางการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยมว่าเป็นอย่างไร

๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) มีขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

๑.๔.๑ ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ที่เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม

๑.๔.๒ ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือหนังสือตำรา เอกสารที่เป็นงานเขียน และวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๓ วิเคราะห์ เรียบเรียง อธิบายข้อมูล

^{๒๕} <http://www3.interscience.wiley.com/journal/119780016/abstract?CRETRY=1&SRE>

๑.๔.๔ สรุปผลการวิจัยพร้อมเสนอแนะประเด็นที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งต่อไป

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ อรรถิถาวนิยม คือ แนวคิดที่กล่าวถึงเสรีภาพและความรับผิดชอบของปัจเจก

๑.๕.๒ ปรัชญาการศึกษา หมายถึง แนวคิด ความคิดเห็นที่มีต่อแนวทางการจัดการศึกษา โดยมีจำกัดในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ในเวลาใดเวลาหนึ่ง

๑.๕.๓ ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยม หมายถึง แนวคิดที่กล่าวถึงการแสดงออกอย่างมีเสรีภาพ และความรับผิดชอบของปัจเจกในประเด็นเกี่ยวกับการศึกษา

๑.๕.๔ แนวคิดอันเป็นรากฐานทางปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยม คือ ขบวนการอรรถิถาวนิยม ปรัชญาการศึกษาของสำนักสารัตถนิยม ปรัชญาการศึกษาของสำนักนินทรวาท และปรัชญาการศึกษาของสำนักพิพัฒนาการนิยม

๑.๕.๕ การวิเคราะห์ หมายถึง การใช้เหตุผลเพื่อชี้ให้เห็นถึงจุดอ่อน จุดแข็ง ว่าเป็นอย่างไร ทั้งในแง่ของการสนับสนุนและโต้แย้งของผู้วิจัยว่าเป็นอย่างไรเห็นด้วยหรือไม่ และอย่างไร

๑.๖ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษา เอกสาร ตำราวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยมว่าลักษณะเป็นอย่างไร ทั้งพัฒนาการปรัชญาการศึกษา ก่อนหน้าปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิถาวนิยมจะก่อเกิดขึ้น มีสำนักปรัชญาการศึกษา ได้แก่สำนักนินทรวาท สำนักสารัตถนิยมและสำนักพิพัฒนาการนิยม และศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิถาวนิยมผ่านมุมมองนักปราชญ์ชาวพุทธในบางประเด็นที่เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิถาวนิยม

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ได้ทราบแนวคิดอันเป็นรากฐานทางปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยม

บทที่ ๒

แนวคิดอันเป็นรากฐานทางปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยัม

แนวคิดอันเป็นรากฐานทางปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยัม มีปรากฏมาก่อนที่จะมีการเกิดขึ้นของปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิถาวนิยัม ซึ่งปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิถาวนิยัมเป็นการนำเอาแนวคิดบางส่วนหรือของนักปรัชญาบางคนมากำหนดเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา จนก่อเกิดมาเป็นปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิถาวนิยัม ในขณะที่เดียวกันการเกิดขึ้นของปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิถาวนิยัมเกิดขึ้นเพราะเห็นว่าปรัชญาการศึกษาก่อนหน้านี้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหา หรือส่งเสริมให้การศึกษาก่อเกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีได้ ในบทนี้จึงเป็นการกล่าวถึงขบวนการอรรถิถาวนิยัม และพัฒนาการปรัชญาการศึกษาหน้าปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิถาวนิยัม

๒.๑ ขบวนการอรรถิถาวนิยัม^๑

การศึกษาแนวคิดอรรถิถาวนิยัมในประวัติปรัชญา เป็นการศึกษาถึงแนวคิดต่างๆ ที่มีการกล่าวถึงอรรถิถาวนิยัม^๒ คือ ทศนะทางปรัชญาที่ให้ความสำคัญปัจเจกภาพมากกว่าสากล เสรีภาพมากกว่าระเบียบกฎเกณฑ์ เน้นการสร้างสรรค์มากกว่าการอนุรักษ์ระเบียบแบบแผน ความรู้สึกมากกว่าเหตุผล และให้ความสำคัญแก่ความรู้เชิงอัตนัย (Subjective Knowledge) เช่น ความรู้ที่เกิดจากการประสบด้วยตนเอง มากกว่าความรู้เชิงปรนัย (Objective Knowledge) เช่น ความรู้ที่เกิดจากเหตุผล กล่าวคือ ถือว่าความรู้เชิงอัตนัยมีน้ำหนักมากกว่าความรู้เชิงปรนัย

^๑ การนำเสนอแนวคิดอันเป็นรากฐานทางปรัชญา ก่อนปรัชญาอรรถิถาวนิยัมผู้วิจัยได้ใช้หนังสือของ กิรติ บุญเจือ คือ *ปรัชญาอรรถิถาวนิยัมและแก่นปรัชญาปัจจุบัน* เป็นกรอบในการนำเสนอในสองประเด็น คือทำที่อรรถิถาวนิยัมในประวัติปรัชญาและขบวนการอรรถิถาวนิยัม ในส่วนเนื้อหาอื่นๆ นั้นได้นำประกอบเพื่อความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๓), หน้า ๓๕.

การศึกษาถึงแนวคิดของขบวนการอัตถิภาวนิยม เป็นการศึกษาถึงแนวคิดของนักคิดต่างๆ คือ เซอเรน คีร์กอร์การ์ด ฟิโอดอ โตสต์โตเยฟสกี เฟรดเดริก นิตเช่ เรลเน่ กาลยัสเปร์ส มาร์ติน ไฮเค็กเกอร์ เอคมุนด์ ฮุสเซอร์ล และอังปอล ซาร์ตร์ที่ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับอัตถิภาวนิยม เพื่อชี้ให้เห็นถึงแนวคิดของนักปรัชญาแต่ละท่านว่าเป็นมาอย่างไร มีพัฒนาการที่รับช่วงต่อกันมาอย่างไร ของแต่ละแนวคิด เพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่า แต่ละแนวคิดนั้นจะนำไปสู่การก่อให้เกิดปรัชญาการศึกษาสำนักอัตถิภาวนิยมต่อไป ดังต่อไปนี้คือ

๒.๑.๑ เซอเรน คีร์กอร์การ์ด (Soren Kierkegaard, ค.ศ.๑๘๑๓-ค.ศ.๑๘๕๕)

แนวคิดของเซอเรน คีร์กอร์การ์ด เป็นปรัชญาที่ให้ความสำคัญกับเรื่องส่วนบุคคล แต่ละคนมีปรัชญาของตนเองโดยเฉพาะ การศึกษาความคิดปรัชญาของคนอื่นก็เพื่อดูตัวอย่างว่าคนอื่นพบปรัชญาอย่างไร เพื่อฝึกฝนสติปัญญาให้รู้จักจับประเด็นความคิดของตัวเอง คีร์กอร์การ์ด ได้ชื่อว่าเป็นบิดาของขบวนการอัตถิภาวนิยม

เซอเรน คีร์กอร์การ์ด เห็นว่า^๓ อัตถิภาวะเป็นพื้นฐานของความรู้ นักปรัชญาแต่ก่อนชอบใช้เหตุผลเข้าใจความรู้เป็นระบบ อย่างเช่น ระบบปรัชญาของเฮเกิ้ลเป็นอาทิ คีร์กอร์การ์ดชมว่าหอคอยได้แข็งแกร่งดีมากแต่หอคอยยิ่งแกร่งเท่าใดก็ยิ่งห่างไกลจากชีวิตจริงเท่านั้น จึงเป็นปรัชญาที่ไร้ประโยชน์ เสียเวลาศึกษา ความรู้ให้ประโยชน์แก่ตัวเราอย่างแท้จริงก็คือ ตัวเราเองในสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริง ปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อผู้ศึกษาจะต้องเป็นปรัชญาที่ได้จากการตรึกตรองเกี่ยวกับอัตถิภาวะ

แนวคิดของคีร์กอร์การ์ดนั้นเน้นเสรีภาพของมนุษย์ที่เป็นปัจเจกชนที่สามารถให้ความหมายหรือให้ความสำคัญกับสิ่งต่างๆด้วยตัวของเขาเอง ดังนั้นหากนำเอาแนวคิดของคีร์กอร์การ์ดที่เป็นนักปรัชญาผู้เริ่มต้นขบวนการอัตถิภาวนิยมมาใช้ในระบบการศึกษา โดยการเน้นให้เห็นถึงเสรีภาพของการศึกษาที่จะต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียน ในการคิด ในการตัดสินใจตามความต้องการของแต่ละคน อย่างไรก็ตาม การศึกษาเมื่อเป็นระบบจะต้องมีความหลากหลายในองค์ประกอบของการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นจุดมุ่งหมาย สถานที่เรียน หลักสูตร หรือการเรียนการสอน ฉะนั้น ในแนวคิดของคีร์กอร์การ์ด การศึกษาในแนวคิดอัตถิภาวนิยมจะต้องคำนึงถึงเสรีภาพของแต่ละคน ไม่เพียงแต่ผู้เรียนแต่จะต้องคำนึงบริบทแวดล้อมทางด้านศีลธรรมที่จะต้องเข้ามามีบทบาทพร้อมด้วย เพราะคีร์กอร์การ์ดเป็นพวกอัตถิภาวนิยมแบบ

^๓ กิริติ บุญเจือ, แก่นปรัชญากรีกปัจจุบัน, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘), หน้า ๑๑๓-๑๑๔.

เทวนิยมที่ยังเห็นความสำคัญทางด้านศีลธรรมที่ยังเป็นส่วนหนึ่งสำคัญยิ่งไม่น้อยไปกว่า เสรีภาพของผู้เรียนที่ปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยมจะต้องคำนึงถึง ดังนั้นแนวคิดของ คีร์กอร์การ์ดจึงให้ความสำคัญกับมนุษย์ทุกคนซึ่งปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยมได้นำไปใช้เพื่อเป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนได้เป็นผู้มีเสรีภาพในการตัดสินใจเลือก โดยเป็นผู้ให้ความหมายต่อสิ่งต่างๆ ด้วยตัวของผู้เรียนเอง

๒.๑.๒ ฟิโอดอ โต้สโตเยฟสกี (Fyodor Dostoyevky, ค.ศ.๑๘๒๑-ค.ศ.๑๘๘๑)

โต้สโตเยฟสกี มีความคิดว่า มนุษย์แต่ละคนเผชิญปัญหาของตนเอง จะต้องตัดสินใจเลือกโดยตนเอง ไม่มีใครจะทำแทนกันได้ แต่ละคนต้องเป็นตัวของตัวเอง มีหลักยึดมั่นสำหรับตนเอง มีบุคลิกภาพของตนเอง จะเป็นเช่นนี้ได้ก็ต้องกล้าเผชิญปัญหา ขบคิด และเลือกทางชีวิตที่เห็นว่าดีที่สุดสำหรับตน ไม่ควรตกเป็นเครื่องมือของใครเลย แต่ร่วมมือกันเพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรมและสงบสุข

แนวคิดของโต้สโตเยฟสกีซึ่งเป็นนักอรรถิภาวนิยมนั้นให้ความสำคัญกับมนุษย์แต่ละคนที่สามารถรับผิดชอบหรือสามารถยึดมั่นในสิ่งที่ตนเองได้ หากนำแนวคิดดังกล่าวของโต้สโตเยฟสกี มาใช้ในระบบการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม จึงจะต้องให้ความสำคัญกับจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นตัวของตัวเอง รับผิดชอบในวิถีทางของตนที่ตนเองนั้นได้ตัดสินใจ ในส่วนขององค์ประกอบการศึกษา ทั้งผู้สอน สถานที่ หลักสูตร หรือการจัดการศึกษาจะต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียนในแต่ละคนตัดสินใจด้วยตัวเอง องค์ประกอบของการศึกษาจึงเป็นเพียงเงื่อนไขหนึ่งเบื้องต้นเท่านั้นที่เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนได้เลือก แนวคิดของโต้สโตเยฟสกีจึงเป็นพื้นฐานในการเสนอแนวคิดเรื่องเสรีภาพแก่มนุษย์ที่ไม่จำกัดเพศหรืออายุ ซึ่งนำไปสู่การสร้างระบบปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยมที่เป็นให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกด้วยตัวของตนเอง

๒.๒.๓ เฟรดเดริก นิตเช่ (Friedrich Nietzsche, ก่อน ค.ศ.๑๘๔๔-ค.ศ.๑๙๐๐)

นิตเช่ เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมันผู้มีอิทธิพลต่อความคิดของนักอรรถิภาวนิยมมากผู้หนึ่ง และเป็นนักวรรณคดี ที่มีอิทธิพลต่อความคิดของโลกในหลายด้าน ส่วนทางด้านปรัชญานั้น นิตเช่ ไม่ถึงกับเป็นอรรถิภาวนิยมคนหนึ่งอย่างแท้จริง แต่ต้องนับว่าความคิดของนิตเช่ มีอิทธิพลต่อขบวนการอรรถิภาวนิยมอยู่ไม่น้อยทีเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดเรื่องอภิมนุษย์ ผู้ที่มีบุคลิกภาพแข็งแกร่งย่อมมีแนวชีวิตของตนเองโดยมุ่งไปสู่ความเป็นอภิมนุษย์

การเดินทางตามประเพณีเป็นวิธีเลี่ยงความรับผิดชอบของคนอ่อนแอ พวกนี้ไม่มีโอกาสจะก้าวหน้าขึ้นสู่ความเป็นอภิมนุษย์ แต่อาจจะเป็นเครื่องมือของคนมีบุคลิกภาพแข็งแกร่ง

นิตเซเองไม่เคยเสนอความคิดเป็นระบบ และไม่เคยประกาศว่าต้องการให้แนวความคิดตนเป็นไปในรูปใด โดยเฉพาะ นิตเซคิดว่า การเข้าถึงญาณ หรืออัจฉนคติญาณชั้นอุตรจะทำให้เห็นชัดเจนว่า ท่าทีที่ถูกต้องของมนุษย์ก็คือหันหน้าเข้าเผชิญหน้ากับชีวิตจริง ยอมรับสภาพความเป็นจริงของชีวิต ขบคิดปัญหาที่มีจริงเฉพาะหน้า และขบคิดทางแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเรื่อยไป

แนวคิดของนิตเซมนุษย์แต่ละคนจะต้องพยายามมุ่งหน้าในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องไม่ควรพอใจหรือยินดีกับสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น หากนำเอาแนวความคิดของนิตเซมาใช้ในการศึกษาจุดมุ่งหมายของการศึกษา ทั้งองค์ประกอบการศึกษาจะต้องไม่ควรยึดสิ่งที่เป็นกรอบนั้น หากแต่จะต้องแสวงหาสิ่งที่เป็นแนวทางใหม่ๆ เสมอในการพัฒนาตนเองของแต่ละคน โดยการหันหน้าเผชิญกับความจริงของชีวิต ไม่ควรหลบตัวเองด้วยความเชื่อที่เคยยึด หรือยึดถือกันมา โดยที่ผู้เรียนไม่รู้ว่ามีดีหรือไม่ดีอย่างไร การศึกษาของอัตถิภาวนิยมจึงต้องให้ผู้เรียนได้เกิดการหยั่งรู้และหยั่งเห็นด้วยตนเองให้ได้ว่า สิ่ง que ผู้เรียนแต่ละคนนั้นพยายามพัฒนาตนไปนั้นเป็นสิ่งที่คืออะไร เป็นสิ่งที่ติดตนเองจริงหรือไม่ ในแนวคิดของนิตเซ มนุษย์ทุกคนจะต้องพัฒนาตนให้เป็นอภิมนุษย์ที่เป็นอิสระด้วยตนเอง ไม่เพียงการคิดหรือนึกเอา หากแต่เป็นการตัดสินใจตามวิถีทางของตนเอง การศึกษาจึงต้องสามารถผลักดันให้ผู้เรียนเข้าถึงความเป็นอภิมนุษย์ให้ได้ ดังนั้นแนวคิดของนิตเซ จึงเป็นรากฐานในการให้อิสระแก่มนุษย์ ซึ่งไม่จำกัดว่าเป็นเด็ก หรือผู้ใหญ่เป็นการเน้น ในเห็นถึงเสรีภาพ ความสำคัญของมนุษย์ ซึ่งปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมได้นำไปใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่พัฒนาตนเองด้วยตนเอง

๒.๑.๔ คาล ยัสเปิร์ส (Karl Jaspers, ค.ศ.๑๘๘๓-ค.ศ.๑๙๖๕)

ยัสเปิร์สคิดว่า วิทยาการปฏิฐานทั้งหลาย (Positive sciences) มีขอบเขตจำกัดอยู่ในการสังเกตทดลอง เลยจากนั้นไปไม่สามารถจะตัดสินใจอะไรได้ แต่ทว่าวิทยาการเหล่านี้เป็นพื้นฐานจำเป็นสำหรับการค้นคว้าทางปรัชญาต่อไป

นักปรัชญาที่แล้วมา มีบางคนใช้วิทยาการปฏิฐานเป็นพื้นฐาน นับว่าถูกต้อง แต่ยังคงพร่องเพราะยังขาดส่วนประกอบที่สำคัญที่สุด คือ ตัวผู้คิด ซึ่งเป็นผู้ที่มีอัตถิภาวะในสถานการณ์ (Existent in situations) แต่ละคนมีสถานการณ์เฉพาะของตนไม่ซ้ำแบบกัน ผู้ที่อยู่

ได้อำนาจของสถานการณ์อย่างราบคาบจะไม่มีปัญหาอะไร แต่บางคนดิ้นรนเพื่ออยู่เหนือสถานการณ์ของตน การดิ้นรนนำไปสู่การเผชิญหน้า การตัดสินใจเลือก ความผิดหวัง ความทุกข์ ความกลัวตาย การหาทางหลุดพ้นทั้งหมดเหล่านี้ทำให้ต้องการรู้จักและเข้าใจอัตถิภาวะมากขึ้น ทำให้สนใจอัตถิภาวะอื่นๆ นอกจากอัตถิภาวะของตน

ฮัสเปิร์ส มีความเห็นแบบอัตถิภาวนิยมว่า จุดเริ่มต้นของปรัชญาที่แท้จริงอยู่ที่การเข้าใจสภาวะความเป็นอยู่ของตนเอง เรามีเพียงแต่ถูกวางไว้ในโลก (To be placed in the world) อย่างที่บางคนสอน แต่ทว่าถูกวางในสถานการณ์หนึ่งในโลก (To be placed in a situation) สถานการณ์ของเราไม่ใช่สิ่งแวดล้อมที่เราต้องยอมจำนนอย่างจำใจ แต่ทว่าเป็นสิ่งที่ท้าทายอัตถิภาวะของเรา เสนอปัญหาให้เราขบคิดและหาทางออกเอาชนะให้ได้ เราต้องข้ามพ้นสถานการณ์เดิมให้ได้ เพราะฉะนั้นปรัชญาแท้จริงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลเผชิญปัญหาด้วยตนเอง ในสภาวะความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมเฉพาะตัว ปัญหาสากลเป็นเพียงแบบฝึกหัดปรัชญาเป็นชีวิตแห่งการเผชิญปัญหาส่วนตัว เพราะฉะนั้น ปรัชญาอัตถิภาวนิยมจึงไม่ใช่ระบบปรัชญาคงตัว แต่เป็นความคิดเฉพาะบุคคล เป็นท่าทีของผู้คิด เป็นปรัชญาในขณะคตินั้นเอง

ดังนั้นจากแนวคิดของฮัสเปิร์สเมื่อนำมาใช้ในปรัชญาการศึกษาจึงต้องให้มุ่งการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด แยกแยะตัดสินใจในสิ่งต่างได้ด้วยตนเอง ผู้สอนหรือสถานศึกษานั้นเป็นเพียงเบื้องต้นในการที่จะกำหนดไว้แก่ผู้เรียนเท่านั้น ผู้เรียนจึงจะต้องเป็นผู้ที่ยังคงมีบทบาทมากที่สุดที่ยังจะต้องให้ความสำคัญ ที่ผู้เรียนจะสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้ด้วยตัวเอง ดังนั้นสิ่งต่างจึงเป็นสิ่งที่จัดขึ้นเพียงเบื้องต้น แต่ท้ายที่สุดแล้วผู้เรียนแต่ละคนจะเป็นผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้าย ในแนวคิดของ ฮัสเปิร์สนั้นจึงเป็นเพียงสิ่งที่สำคัญต่อเมื่อผู้เรียนเป็นผู้ที่จะต้องตัดสินใจเลือกด้วยตัวของเขาเอง แนวคิดของฮัสเปิร์สที่เป็นรากฐานของปรัชญาสำนักอัตถิภาวนิยมเพื่อเป็นการให้ความสำคัญกับมนุษย์ ในการตัดสินใจเลือกแนวทางของตนเอง

๒.๒.๖ มาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger, ค.ศ.๑๘๘๙-ค.ศ.๑๙๗๖)

ไฮเดกเกอร์ใช้วิธีการของฮูสเซิร์ลวิเคราะห์ภาวะของมนุษย์ พบว่าคนเราโดยธรรมชาติมีความสนใจ คือสนใจอยากรู้โลก คนอื่น และตัวเอง จากความสนใจผิวดินนี้ คนเรามีความเข้าใจอย่างผิวดินเกี่ยวกับอัตถิภาวะ นั่นเป็นเพียงความเข้าใจก่อนระดับปรัชญา (Pre philosophy concept) ยังไม่มีปัญหาอะไร รู้เท่าที่ต้องการปฏิบัติในชีวิตประจำวันเท่านั้น

ผู้ใดขบคิดมากขึ้นจะพบว่าตัวเองเป็นสุญตา หาหลักมั่นคงสำหรับยึดเหนี่ยวในตัวไม่ได้เลย ทุกอย่างในตัวนำไปสู่ความตาย ซึ่งเป็นสุญตาอันสมบูรณ์ จึงเกิดความรู้สึกลบหายไป ความขยาดไม่มีวัตถุ เป็นความขยาดต่อสุญตา ครั้นคิดค้นต่อไปพบว่าการที่ตัวเองเป็นสุญตานี้เอง เปิดโอกาสให้สร้างอัตถิภาวะขึ้นมาได้ อัตถิภาวะแท้นี้จะเป็นของตนเองจริง เกิดจากการเผชิญหน้ากับสถานการณ์โดยตนเอง อันเป็นการเลือกเสรี การใช้เสรีภาพเลือกนี้คือ อัตถิภาวะอันแท้จริง คิดได้ถึงขั้นนี้คนเราจะมีความหรรษา (Joy)

ในแนวคิดของไฮเดกเกอร์ แก่นแท้ของสิ่งทั้งหลายสามารถหาได้ทางอ้อมซัดกัญญาณ เช่น คณิตศาสตร์เราจะรู้ได้ต้องอาศัยรู้แจ้งในคณิตศาสตร์นั้นแล้ว ไฮเดกเกอร์ได้อธิบายความแตกต่างระหว่างเนื้อแท้ของวัตถุและสิ่งที่มีอยู่อย่างฉลาดโดยให้ทัศนะว่าเนื้อแท้ของวัตถุมีอยู่จริง เมื่อพูดถึงสิ่งใด แต่ละเราต้องเอ่ยถึงเนื้อแท้ของมัน เมื่อเรารู้ว่ามันเป็นอะไรแล้ว เราอาจจะถามว่ามันยังมีอยู่หรือไม่ นี่เองเป็นหลักคำสอนที่สำคัญของนักจิตนิยม ซึ่งภาวะใดที่มีอยู่ย่อมแสดงเนื้อแท้ของมันออกมาก่อน และไฮเดกเกอร์ได้ยกตัวอย่างให้เห็นในทางปฏิบัติว่า อัตถาคือตัวตนเป็นธรรมชาติที่มีอยู่อย่างบริสุทธิ์สะอาด ซึ่งมันจะต้องทำหน้าที่ของมัน เพราะสถานการณ์บังคับ กฎจริยธรรมก็ไม่มีจริงเสมอไป แต่จะจริงในบางเวลาและบางโอกาสเท่านั้น มนุษย์เรามีอิสระเสรีและปฏิบัติหน้าที่ก็เพราะสถานการณ์บังคับ^๔ ดังนั้นเมื่อนำแนวคิดของไฮเดกเกอร์ มาใช้ในปรัชญาการศึกษาสำนักอัตถิภาวนิยมจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองเป็นผู้ที่มีการหยั่งเห็นหรือคิดได้ด้วยตนเองถึงสิ่งต่างๆ อย่างเข้าถึงแก่นแท้ของความเป็นจริง ไม่เป็นการเกิดการบังคับให้เชื่อว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดี เป็นความอิสระของผู้เรียนอย่างแท้จริง องค์กรประกอบทางการศึกษา ทั้งผู้สอน สถานศึกษา หลักสูตร หรือการเรียนการสอนจึงต้องเป็นไปเพื่อการทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความเป็นอิสระทั้งทางร่างกายและจิตใจ ในการเป็นผู้เลือกสิ่งต่างๆ อย่างมีเสรีของตนเอง ซึ่งเมื่อผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้เช่นนั้นก็ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นไปอย่างปรกติทั้งต่อการศึกษาและการใช้ชีวิต ที่ไม่ให้ความรู้สึกที่แปลกแยกทั้งในขณะที่ศึกษาและการใช้ชีวิตว่าเป็นสิ่งที่แตกต่างกัน ปรัชญาการศึกษาสำนักอัตถิภาวนิยมจึงให้ความสำคัญกับผู้เรียนเพราะการศึกษานั้นมีขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองในสิ่งที่ตนรักและชอบทั้งผลที่จะตามมาด้วยการตัดสินใจของตนเอง

^๔ บุญมี แทนแก้ว, ญาณวิทยา(ทฤษฎีความรู้), (กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์. ๒๕๔๔), หน้า

๒.๒.๗ เอดมุนด์ ฮุสเซอร์ล (Edmund Husserl, ค.ศ.๑๘๕๙-ค.ศ.๑๙๓๘)

ฮุสเซอร์ล มีอิทธิพลยิ่งต่อลัทธิอัตถิภาวนิยม ถึงแม้ว่าเขาจะมีความสนใจและเห็นใจในลัทธิอื่นอยู่บ้างก็ตาม แต่นอกจากนี้ยังได้วิพากษ์วิจารณ์ความสำเร็จแห่งภูมิปัญญาอันใหญ่หลวงทางตรรกะ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เหตุผลนิยม โดยเขาไม่ได้แสวงหาทางที่จะลดความสำคัญของวิชาเหล่านี้ในแบบเป็นปรีกษณ์ต่อเหตุผล เพราะเขาพยายามจะแสวงหาความถูกต้องของสิ่งเหล่านี้มากกว่า ฮุสเซอร์ล พยายามยึดลัทธิอัตถิภาวนิยม แม้จะมีลัทธิอื่นต่อต้านไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะเดการ์ต พยายามวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอ แต่ก็สามารถกำจัดอุปสรรคการวิพากษ์วิจารณ์เช่นนั้นได้ จึงยึดในทรรศนะของตนโดยคิดว่า มนุษย์เป็นผู้คิดคำนึง และสิ่งอื่นที่เกิดขึ้นเพราะตัวมนุษย์นี่เอง^๕ แนวคิดของฮุสเซอร์ล จึงเป็นการให้ความสำคัญกับมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจต่อสิ่งใด ปรัชญาการศึกษาสำนักอัตถิภาวนิยมที่นำเอาแนวคิดของฮุสเซอร์ลไปใช้ก็เป็นการทำให้เห็นถึงความสำคัญของมนุษย์

๒.๒.๘ ยัง ปอล ซาร์ตร์ (Jean-Paul Sartre, ค.ศ.๑๙๐๕-ค.ศ.๑๙๘๐)

แนวคิดของซาร์ตร์ เป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมากในด้านต่างๆ เมื่อเกิดเป็นปรัชญาการศึกษาสำนักอัตถิภาวนิยมขึ้นมา ส่วนใหญ่เพราะแนวคิดของซาร์ตร์ที่ส่งผลเป็นอย่างมากจึงกล่าวได้ว่าเป็นรากฐานคือที่มาที่สำคัญที่ซาร์ตร์ได้ให้ความสำคัญกับมนุษย์ทุกคนที่มีเสรีภาพในการตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ว่าจะสถานการณ์เป็นเช่นไร ซาร์ตร์มีความคิดปรัชญาในแนวอัตถิภาวนิยม แบบอเทวนิยม ซาร์ตร์ เชื่อว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับความว่างเปล่า คือไม่มี “แบบ” หรือ “ธรรมชาติ” ที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ติดตัวมา ลักษณะต่างๆ เช่น “ดี” หรือ “ชั่ว” เป็นลักษณะที่สร้างขึ้นหลังจากมนุษย์เกิดขึ้นแล้วคนที่จะเป็นขึ้นก็ขาดติดตัวมา แต่เป็นเพราะเขาตัดสินใจเลือกเป็นคนขลาด ในทำนองเดียวกันแม้ว่ามนุษย์จะมีความสามารถที่จะทำบาป แต่มนุษย์มิได้เป็นคนบาปดังที่ศาสนาสอน เพราะบาปนั้นมีใช้สิ่งที่ติดตัวมาแต่เกิด มนุษย์มากำหนดชะตาชีวิตของตนเองขึ้นภายหลังจากเกิด มนุษย์จึงเป็นผู้กำหนดตัวเอง และเป็นเรื่องที่ไร้สาระมากตามความคิดของซาร์ตร์ ถ้าหากจะกล่าวว่ามีชะตาลีขิตคอยบันดาลให้มนุษย์เป็นตามลิขิต เพราะมนุษย์มีความพร้อมที่จะทำสิ่งใดได้ตามที่ตนปรารถนา ในทัศนะ

^๕ บุญมี แทนแก้ว, ญาณวิทยา(ทฤษฎีความรู้), หน้า ๑๑๓-๑๑๔.

ของชาร์ต^๖ มนุษย์เป็นอยู่โดยการเลือกด้วยตนเอง ไม่มีสิ่งใดมาบังคับมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มาจากภายนอกหรือภายในตัวมนุษย์ มนุษย์มีสิทธิเต็มที่ที่จะปฏิเสธหรือยอมรับสิ่งต่างๆ

ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดเรื่องมนุษย์ของชาร์ตนำไปสู่ปรัชญาการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนทุกคน ในทัศนะของชาร์ตไม่เพียงผู้เรียนที่ต้องรับผิดชอบต่อตัวเองเท่านั้นแต่ต้องรับผิดชอบต่อโลกด้วย บางคนที่ไม่เข้าใจในปรัชญาของสำนักอรรถิภาวนิยมอาจจะมองว่าปรัชญาในสำนักนี้ต้องการให้เห็นแก่ตัวหรือไม่สนใจต่อสังคมว่าจะเป็นอย่างไร แต่ในความเป็นจริง คือ ปรัชญาสำนักนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่ามนุษย์นั้นมีสิทธิเสรีภาพมากมายที่จะตัดสินใจอย่างไรก็ตามบนพื้นฐานในการตัดสินใจเลือกด้วยตนเองกล่าวคือให้มนุษย์มีสิทธิในการเลือกมากขึ้น

ดังนั้นขบวนการอรรถิภาวนิยม ที่มาจากแนวคิดของนักปรัชญาต่างๆ จนมาถึงชาร์ต จึงกล่าวได้ว่าเน้นความสำคัญของมนุษย์ที่เป็นผู้ที่สามารถตัดสินใจในสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะสถานการณ์จะเป็นอย่างไร จนนำไปสู่การเกิดขึ้นของปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยมที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนในการที่จะเลือกในการศึกษาในสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองด้วยความรับผิดชอบ

๒.๒ พัฒนาการปรัชญาการศึกษา ก่อนหน้าปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยม

๒.๒.๑ ปรัชญาการศึกษาของสำนักสารัตถนิยม (Essentialism)

ปรัชญาการศึกษาสำนักสารัตถนิยม มีความเป็นระบบเริ่มขึ้นในสหรัฐอเมริกาเมื่อประมาณ ๔๐ ปีเศษ กล่าวคือก่อตั้งเมื่อ ปี ค.ศ. ๑๙๓๐ โดยมีนักการศึกษาและนักปรัชญาทั้งฝ่ายจิตนิยม และฝ่ายวัตถุนิยมของอเมริกันที่มีทรรศนะทางอนุรักษนิยม ได้รวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อรณรงค์ในการที่จะต่อต้านแนวคิดฝ่ายพิพัฒนาการนิยม และขณะเดียวกันก็เผยแพร่แนวคิดฝ่ายสารัตถนิยม โดยนักการศึกษาที่เป็นผู้นำในการจัดตั้งกลุ่มสารัตถนิยมขึ้นมานั้นก็ได้แก่ William C. Bagley และมีนักการศึกษาที่มีชื่ออื่นๆ ร่วมด้วยหลายท่าน เช่น Thomas Briggs, Isaac L. Kandel และ Herman H. Horne เป็นต้น

^๖ ดูเพิ่มเติมใน สักคีชัย นิรัฐทวิ, ปรัชญาเอ็กซิสเทนเชียลลิสม์, (กรุงเทพฯ : โอเอ็นจี การพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๘-๒๕.

จุดมุ่งหมายของปรัชญาการศึกษาสำนักสารัตถนิยม (Essentialism) เน้นการถ่ายทอดความรู้ที่มีมาตั้งแต่อดีต เพราะเห็นว่าการศึกษาได้ผ่านกาลเวลา และได้รับการคัดสรรจากผู้รู้ หรือนักปราชญ์มาแล้ว

สถานที่เรียนหรือโรงเรียนจะต้องเป็นสถาบันที่มีการให้การอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่เน้นสภาวะแวดล้อมทางอุดมคติและสัญลักษณ์^๖ สถานที่เรียนนั้นถือว่ามิบทบาทโดยตรงตามความคาดหวังที่ตั้งคมต้องการ เพราะการศึกษาตามแนวคิดนี้ ต้องการให้สังคมเข้ามา มีส่วนในการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ได้ยึดถือกันมาอย่างยาวนาน โดยการยึดหลักการอบรมจิตใจเด็กให้มีระเบียบวินัยอันดีงามที่ยึดถือกันมา^๗ ปรัชญาการศึกษาของสำนักสารัตถนิยม (Essentialism) ได้ให้ความสำคัญกับผู้สอนมากที่สุดหมายความว่า ผู้สอนจะเป็นผู้นำในการเรียนของเด็กหรือผู้เรียน บทบาทของผู้สอนนั้นก็ถือเป็นผู้เชื่อมโยงผู้ใหญ่มากับโลกของเด็กเข้าด้วยกัน ซึ่งการที่จะทำหน้าที่นี้ได้อย่างสมบูรณ์ ผู้สอนจะต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี นักปรัชญาการศึกษาสำนักสารัตถนิยม (Essentialism) ได้ให้ความสำคัญของวิชาที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นสาระของการศึกษา คือ การศึกษาก่อนอุดมศึกษา ที่เป็นสาระของการศึกษา ในระดับประถม เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภาษาต่างประเทศ ในระดับมัธยมศึกษา ให้ความสำคัญแก่หลักการและความคิดรวบยอดของวิชา^๘ เพราะเห็นว่าเป็นวิชาที่จำเป็นที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าหรือความสำคัญในการเรียนรู้สิ่งที่เป็นสาระสำคัญของวิชาจริงๆ ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้สึกถึงคุณค่าของจิตใจในระดับสูง ส่วนในระดับต่ำ คือการให้ความสำคัญกับการพัฒนา หรือการเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย หรือ ที่เรียกว่า กายภาค และเป็นการมุ่งการเตรียมผู้เรียนเพื่อเป็นพลเมืองที่ดี ซึ่งก็ต้องศึกษาให้วิชาการต่างๆ คือ วิชาหน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม พลศึกษา วิชาการและอาชีพ เนื้อหาวิชาของหลักสูตรควบคุมการสอนการเรียนล่วงหน้า โดยจัดทำร่วมกันระหว่างครูและผู้รู้ในวงการศึกษ โดยคำนึงถึงความจำเป็นของสังคมและบุคลากรเป็นหลัก^๙ หลักสูตรการศึกษาของลัทธิสารัตถนิยมนั้นวิชาที่เรียนสามารถแยก

^๖ บรรจง จันทรสา, **ปรัชญาการศึกษา**, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๒๕๕.

^๗ บุญเลิศ นาคแก้ว และนางเยาว์ สุชาพันธุ์, **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา**, หน้า ๑๑๑.

^๘ ศุภร ศรีแสน, **ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น**, (กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๖๐.

^๙ อบรม สนิทपाल และชาญชัย ศรีไสยเพชร, **พื้นฐานการศึกษา**, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, ๒๕๒๒), หน้า ๔๔.

ออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ ประเภทแรกเกี่ยวกับการส่งเสริมอุดมคติของชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับจิตใจ หรือการใช้สติปัญญาอย่าง และประเภทที่สองเป็นวิชาประเภท การเสริมสร้างสภาวะทางร่างกาย เป็นพวกกายบริหาร

การเรียนการสอนของปรัชญาการศึกษาสำนักสารัตถนิยม (Essentialism) ถือว่าเป็นการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการบรรยาย การทบทวนตำรา เพื่อให้เกิดความเข้าใจ^{๑๑} ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ เพราะเห็นว่า การเรียนการสอนโดยธรรมชาติแล้วเป็นงานที่หนักและมักจะไม่มีหวังที่จะให้มีการนำไปใช้อย่างทันที่

ตารางที่ ๑ สรุปปรัชญาการศึกษาของสำนักสารัตถนิยม (Essentialism)

จุดมุ่งหมาย	เน้นการถ่ายทอดความรู้ที่มีมาตั้งแต่อดีต รักษามรดก ชำรงรักษาสิ่งต่างๆ ที่เป็นอดีตเอาไว้
สถานที่เรียน	เป็นลักษณะของการรักษามรดก ชำรงรักษาสิ่งต่างๆ ที่เป็นอดีตเอาไว้
ผู้สอน	ผู้สอนเป็นผู้นำในการเรียนของผู้เรียน เป็นผู้เชื่อมโยงผู้ใหญ่มากับโลกของเด็กเข้าด้วยกัน ผู้สอนจะต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี
หลักสูตร	อนุรักษ์วัฒนธรรมแต่มุ่งเน้นสภาวะแวดล้อมทางอุดมคติและสัญลักษณ์
รูปแบบการจัดการศึกษา	มุ่งเน้นการบรรยาย การทบทวนตำรา เพื่อให้เกิดความเข้าใจ การถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาของสำนักสารัตถนิยม (Essentialism) มีประวัติความเป็นมา จากแนวคิดของอุดมคตินิยม จิตนิยม สสารนิยมบางส่วน มีความเจริญเป็นระบบมากขึ้น เมื่อมีนักการศึกษาของอเมริกันตั้งเป็นสมาคม จุดมุ่งหมายการศึกษาต้องการพัฒนาให้ผู้เรียนรักษาสิ่งที่เป็นอดีตเอาไว้ ที่เรียกว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรม

^{๑๑} พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ และวินิตา สุทธิสมบุรณ์, หลักการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๗๕.

๒.๒.๒ ปรัชญาการศึกษาของสำนักนิรันดรवाद (Perennialism)

ปรัชญาการศึกษาของสำนักนิรันดรवाद (Perennialism) มีแนวคิดพื้นฐานมาจากรากฐานแนวคิดของปรัชญาของเพลโต (Plato) ส่วนหนึ่ง แต่ส่วนใหญ่แล้ว จะเป็นปรัชญาของ ฝ่ายวัตถุนิยมแบบคลาสสิก ที่มีอริสโตเติล (Aristotle) และเซนต์โธมัส อากวิ้นัส (St. Thomas Aquinas)^{๑๒} เป็นหลัก ซึ่งเป็นฝ่ายคริสต์ศาสนาและผู้ให้กำเนิดฝ่ายโธมัสนิยมใหม่ (Neo-Thomas)^{๑๓} โดยเน้นการใช้ความคิดและเหตุผลของบุคคลที่เรียกว่า Rational Humanism^{๑๔}

จุดมุ่งหมายการศึกษาปรัชญาการศึกษาของสำนักนิรันดรवाद (Perennialism) จึงมีด้วยกันอยู่สองลักษณะคือ (๑) เป็นเรื่องของการเน้นเหตุผล สติปัญญา ไม่เกี่ยวกับศาสนาโดยตรง และ (๒) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาแต่เป็นในลักษณะที่เรียกว่า ศาสนาเข้ากันได้กับเหตุผล^{๑๕} อย่างที่โธมัส อากวิ้นัส เชื่อว่า เราอาจทำให้เหตุผลกับศาสนากลมกลืนกันได้ แต่ก็เชื่อว่าความถี่ลับแห่งศรัทธาบางอย่าง อยู่เหนือการให้เหตุผลจะยึดถือได้^{๑๖} สถานที่เรียนเป็นเพียงสถานที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักอุดมคติของชีวิต ในลักษณะที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการจัดที่นั่งอย่างเป็นระเบียบ ชัดเจน โรงเรียนต้องตั้งขึ้นเพื่อให้สังคมเกิดการปฏิรูปไม่ใช่เป็นการศึกษาที่เน้นการออกไปประกอบอาชีพ^{๑๗} ผู้สอน จะต้องเป็นผู้สอนที่มีคุณสมบัติเป็นเลิศมีความรอบรู้และสนใจวิชาการต่างๆ ต้องมีความรู้มากกว่าคนทั่วไปในสังคมเพราะการศึกษาวិชาการเป็นหน้าที่ของผู้สอนโดยตรง^{๑๘} ผู้สอนจึงถือว่าเป็นผู้นำทางปัญญาให้แก่

^{๑๒} เซนต์โธมัส อากวิ้นัส (Saint Thomas Aquinas, ๑๒๒๕-๑๒๗๔), เกิดทางตอนใต้ของอิตาลี, นักปรัชญาและนักเทววิทยาชาวอิตาลีซึ่งคริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิกยกย่องว่าเป็นนักปรัชญา และนักเทววิทยาตะวันตกที่ยิ่งใหญ่ที่สุด, อังใน เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, **พจนานุกรมปรัชญา อังกฤษ-ไทย**, หน้า ๑๔, และดูเพิ่มเติมใน, Thomas Mautner, **Dictionary of Philosophy**, (India: Penguin Book, 2000), pp. 34-37.

^{๑๓} Van Cleve. Morris, **Philosophy and the American School**, (Boston : Houghton Mifflin, ๑๙๖๑), p.340.

^{๑๔} วนิดา สุจิต, **การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาอัตถิภาวนิยม**, หน้า ๒๒.

^{๑๕} Van Cleve. Morris, **Philosophy and the American School**, p. 343.

^{๑๖} อังใน จานงค์ ทองประเสริฐ, **ปรัชญาตะวันตกสมัยกลาง**, หน้า ๒๓๔.

^{๑๗} ไพฑูรย์ สินลาร์ตัน, **ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น**, หน้า ๑๓๐.

^{๑๘} วิชัย ต้นศิริ, **หลักพื้นฐานทางการศึกษา**, หน้า ๑๐๔.

เด็ก^{๑๙}ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแบบอย่างของผู้สอน เป็นแนวทางการปฏิบัติตนให้สอดคล้อง เป็นอันเดียวกับมรรคาแห่งพระเจ้า หลักสูตรการศึกษาไว้ว่าหลักสูตรที่ดีต้องเป็นหลักสูตร เดียวกัน นักเรียนทุกคนต้องเรียนเหมือนกันและไม่มีสิทธิจะเลือกเพราะนักเรียนย่อมไม่มีความรู้ว่าจะวิชาใดจะให้ประโยชน์แก่ตนเท่ากับครู และนักปราชญ์ ผู้รู้^{๒๐} การเรียนการสอน มิได้ เน้นเฉพาะรูปแบบการศึกษาในเอกสารหรือในหนังสือเท่านั้น แต่ต้องการเน้นความสนใจ เรื่องราวที่อยู่รอบตัวโดยเฉพาะสิ่งที่เป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน โดยเป็นการมุ่งเน้นให้มีการตั้ง ประเด็นเพื่อการซักถามอภิปราย การใช้เหตุผล สติปัญญาโต้แย้งกัน^{๒๑} เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ทางปัญญาอย่างเกิดประโยชน์ทันกับช่วงเวลาของมนุษย์ที่มีไม่มากนัก

ตารางที่ ๒ สรุปปรัชญาการศึกษาของสำนักนิรันดรवाद (Perennialism)

จุดมุ่งหมาย	เน้นเหตุผล สติปัญญา ไม่เกี่ยวกับศาสนาโดยตรง และ ศาสนาเข้ากันได้กับเหตุผล
สถานที่เรียน	ปลูกฝังศรัทธา ต่อผู้เรียนให้เกิดขึ้นพร้อมกับให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และมีความจำวิชาการต่างๆ ของคนในสมัยก่อน
ผู้สอน	มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักอุดมคติของชีวิตความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีระเบียบ ชัดเจน
หลักสูตร	ต้องเป็นหลักสูตรเดียวกัน นักเรียนทุกคนต้องเรียนเหมือนกันและไม่มีสิทธิจะเลือกเพราะนักเรียนย่อมไม่มีความรู้ว่าจะวิชาใดจะให้ประโยชน์แก่ตนเท่ากับครู และนักปราชญ์ ผู้รู้
รูปแบบการจัดการศึกษา	เน้นความสนใจเรื่องราวที่อยู่รอบตัวโดยเฉพาะสิ่งที่เป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน โดยเป็นการมุ่งเน้นให้มีการตั้งประเด็นเพื่อการซักถาม อภิปราย การใช้เหตุผล สติปัญญาโต้แย้งกัน

สรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาของสำนักนิรันดรवाद (Perennialism) เป็นลัทธิที่มีประวัติความเป็นมาโดยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทั้งของนักปรัชญากรีก ทั้งอาริสโตเติล และ

^{๑๙} บรรจง จันทรสา, ปรัชญาการศึกษา, หน้า ๒๔๒.

^{๒๐} วิชัย ตันศิริ, หลักพื้นฐานทางการศึกษา, หน้า ๑๒.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

โตกราติส มาใช้ในปรัชญาการศึกษาด้วย เป็นปรัชญาที่เน้นการใช้เหตุผล เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่ผ่านการศึกษาจากแนวความคิดที่ต้งามที่เป็นของนักคิดที่ยิ่งใหญ่ในอดีตต่างๆ

๒.๒.๓ ปรัชญาการศึกษาของสำนักพิพัฒนาการนิยม (Progressivism)

พิพัฒนาการนิยมเกิดจากทัศนะทางการศึกษาของ จัง ฌาค รุสโซ (Jean Jacques Rousseau) ชาวอเมริกา เขาเชื่อว่า การศึกษาจะช่วยพัฒนาเด็กไปในทางที่ดี ต่อมา นักการศึกษาชาวสวิสชื่อ โจฮันด์ เฮนริส เพสตาโลซซี (Johann Heinrich Pestalozzi) มีแนวคิดว่าการพัฒนาหมายถึงการเปลี่ยนแปลง ความคิดของนักการศึกษาทั้งสองมาแพร่หลายเมื่อจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม คือ แทนที่จะเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นเลิศทางสติปัญญาของผู้เรียน^{๒๒}

จุดมุ่งหมายของการศึกษา เป็นการศึกษาที่เกิดจากการลงมือกระทำด้วยตัวของ ผู้เรียนจนสามารถเข้าใจได้ด้วยตนเอง หากการศึกษาไม่สามารถนำไปสู่การลงมือกระทำด้วย ตัวของผู้เรียนเองได้ก็ไม่ใช่การศึกษาที่ช่วยให้เกิดประโยชน์ได้ สถานที่เรียนควรเป็น สถานที่ ที่ช่วยให้เกิดความร่วมมือกัน ไม่ใช่แข่งขันกันเอาชนะและเอาแพ้กัน^{๒๓} ได้มาจากการ ที่ได้มีความสัมพันธ์ และการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ผู้สอนไม่ใช่เป็นผู้บงการหรือออกคำสั่ง เพียงแต่ทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำและคำปรึกษา ผู้สอนจะต้องอาศัยความรู้และ ประสบการณ์ของตนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการให้คำแนะนำ^{๒๔} ซึ่งผู้สอนเป็นผู้ที่มีความรู้ และประสบการณ์กว้างขวาง มีบุคลิกดีเห็นใจเด็ก^{๒๕} หลักสูตรการศึกษาไม่ตายตัว แต่เป็น การเรียนการสอนต้องเป็นการบูรณาการความรู้ แม้ว่าจะมีเนื้อหาหลักสูตรที่แน่นอนแล้วก็ตาม^{๒๖} หลักสูตรการศึกษาเป็นเพียงแบบที่เป็นแนวทางในการเรียนเท่านั้น แต่เมื่ออยู่ใน ระหว่างการเรียนแล้วก็สามารถปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนว่าเป็น อย่างไรต่อไป เพื่อให้การเรียนเป็นแนวทางไปสู่การให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ฝึกฝนในสิ่งที่ศึกษา นั้น

^{๒๒} อ้างอิงจาก, <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=132971> (๒๐ มีนาคม ๒๕๕๓)

^{๒๓} วรวิทย์ วสันตสารกร, *ความรู้เบื้องต้น เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา*, หน้า ๖๕.

^{๒๔} บรรจง จันทรสา, *ปรัชญาการศึกษา*, หน้า ๒๔๕.

^{๒๕} กิติมา ปริศิติก, *ปรัชญาการศึกษาเล่ม1*, อ้างใน พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ และคณะ, *ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น*, หน้า ๑๐๔.

^{๒๖} Vidya Ratna Taneja, *Educational thought and Practical*, (India : S.K.Ghai,1976), p. 81.

ปรัชญาการศึกษาสำนักพัฒนาการนิยม (Progressivism) ถือหลักว่าผู้เรียนควรมีบทบาทด้วยตนเองให้มากที่สุด การเรียนควรเป็นเรื่องของการกระทำมากกว่าผู้เรียนจึงควร จะเรียนรู้ในสิ่งที่เหมาะสมแก่วัยของเขา และสิ่งที่จัดให้เด็กเรียนนั้น ควรจะเป็นไปในทางที่ ก่อให้เกิดประสบการณ์ที่ผู้เรียนอาจจะต้องประสบเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ เรียนรู้เพื่อให้สามารถ เข้าใจปัญหาของชีวิตในปัจจุบัน และหาทางปรับตัวให้เข้ากับภาวะที่เป็นจริงในปัจจุบัน

ตารางที่ ๓ สรุปปรัชญาการศึกษาของสำนักพัฒนาการนิยม (Progressivism)

จุดมุ่งหมาย	มุ่งเทคนิค หรือการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยการให้ผู้เรียนได้ลงมือ ฝึกฝน เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ ความเข้าใจมากกว่าการเรียนทฤษฎี
สถานที่เรียน	สถานที่ให้ผู้เรียนได้มาเรียนรู้และสร้างสรรค์แสวงหาประสบการณ์ ร่วมกัน
ผู้สอน	ผู้สอนเป็นผู้ที่คอยแนะนำ กระตุ้น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ แสดงออกอย่างมี อิศรเสรี
หลักสูตร	เป็นวิชาการที่เน้นการให้เสรีภาพแก่ผู้เรียน อย่างเช่นวิชาวิทยาศาสตร์
รูปแบบการจัด การศึกษา	การศึกษาต้องเป็นการศึกษาที่เกิดจากการลงมือกระทำด้วย ตัวของ ผู้เรียนจนสามารถเข้าใจได้ด้วยตนเอง

โดยสรุป ปรัชญาการศึกษาของสำนักพัฒนาการนิยม (Progressivism) จึงเห็น ความสำคัญของการศึกษาที่จะต้องมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการ สมัยใหม่การเตรียมความพร้อมเพื่อที่จะเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อพัฒนาผู้เรียน ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และปัญญาในการแก้ไขกับปัญหาอย่างทันที่

ตารางที่ ๔ สรุปปรัชญาการศึกษาของสำนักสารัตถนิยม นිරันตรวาท และพิพัฒนาการนิยม

สรุปสำนักปรัชญาการศึกษา	สำนักสารัตถนิยม	สำนักนirantrawat	สำนักพิพัฒนาการนิยม
จุดมุ่งหมาย	เน้นการถ่ายทอดความรู้ที่มีมาตั้งแต่อดีต รักษาบรรดกัารรักษาสิ่งต่างๆ ที่เป็นอดีตเอาไว้	เน้นเหตุผล สติปัญญา ไม่เกี่ยวกับศาสนาโดยตรง และศาสนาเข้ากันได้กับเหตุผล	มุ่งเทคนิค หรือการมีส่วนร่วมของผู้เรียนโดยการให้ผู้เรียนได้ลงมือฝึกฝน เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ ความเข้าใจมากกว่าการเรียนทฤษฎี
สถานที่เรียน	เป็นลักษณะของการรักษาบรรดกัารรักษาสิ่งต่างๆ ที่เป็นอดีตเอาไว้	ปลูกฝังศรัทธา ต่อผู้เรียนให้เกิดขึ้นพร้อมกับให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และมีความจำวิชาการต่างๆ ของคนในสมัยก่อน	สถานที่ให้ผู้เรียนได้มาเรียนรู้และสร้างสรรค์แสวงหาประสบการณ์ร่วมกัน
ผู้สอน	ผู้สอนเป็นผู้นำในการเรียนของผู้เรียน เป็นผู้เชื่อมโยงผู้ใหญ่กับโลกของเด็กเข้าด้วยกัน ผู้สอนจะต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี	มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักอุดมคติของชีวิตความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีระเบียบ ชัดเจน	ผู้สอนเป็นผู้ที่คอยแนะนำ กระตุ้น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ แสดง ออก อย่างมีอิสระเสรี
หลักสูตร	อนุรักษ์วัฒนธรรมแต่เน้นสภาวะแวดล้อมทางอุดมคติ และสัญลักษณ์	ต้องเป็นหลักสูตรเดียวกัน นักเรียนทุกคนต้องเรียนเหมือนกันและไม่มี	เป็นวิชาการที่เน้นการให้เสรีภาพแก่ผู้เรียนอย่างเช่นวิชา

		สิทธิจะเลือกเพราะนักเรียนขอมไม่มีความรู้ว่าวิชาใดจะให้ประโยชน์แก่ตนเท่ากับครู และนักปราชญ์ ผู้รู้	วิทยาศาสตร์
รูปแบบการจัดการศึกษา	มุ่งเน้นการบรรยาย การทบทวนตำรา เพื่อให้เกิดความเข้าใจ การถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์	เน้นความสนใจเรื่องราวที่อยู่รอบตัวโดยเฉพาะสิ่งที่ปัญหาอยู่ในปัจจุบัน โดยเป็นการมุ่งเน้นให้มีการตั้งประเด็นเพื่อการซักถามอภิปราย การใช้เหตุผล สติปัญญาโต้แย้งกัน	การศึกษาต้องเป็นการศึกษาที่เกิดจากการลงมือกระทำด้วย ตัวของผู้เรียนจนสามารถเข้าใจได้ด้วยตนเอง

จากการศึกษาถึงสำนักปรัชญาการศึกษาสำนักต่างๆ ผู้วิจัยเห็นว่า แต่ละสำนัก มีลักษณะเฉพาะของตน แต่กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาของสำนักสารัตถนิยม และนิรันดรวัตน์เน้น ความสำคัญของวิชาการที่มุ่งสอนจริยธรรม ศิลธรรม ผู้สอนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ดี และสถานที่เรียนต้องเกื้อกูลต่อการเรียนรู้ที่จะบ่มเพาะความเป็นจริงของชีวิต ให้ผู้เรียนเข้าใจชีวิตที่ได้เกิดมา และรูปแบบการเรียนการสอนต้องให้ความสำคัญกับศิลปกรรมหรือหลักธรรมซึ่งเป็นการยึดหลักวิชาเพื่อน้อมนำไปปฏิบัติให้เกิดผลต่อจิตใจ ที่มีคุณธรรมมากกว่าการยึดเพื่อประกอบอาชีพเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากปรัชญาการศึกษาของสำนักพัฒนาการนิยมที่ยึดผู้เรียน ที่ต้องการให้ผู้เรียนนำไปใช้ให้เกิดผลต่อสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ด้วย โดยสถานที่เรียนไม่จำกัดเฉพาะสถานที่เพียงแห่งหนึ่ง แห่งใดเท่านั้น แต่การออกไปทัศนศึกษา (ธรรมทัศนจาร) ในสถานที่ หรือแหล่งต่างๆ ก็สามารถเป็นการบ่มเพาะให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จริงด้วยตนเอง สัมผัสและเรียนรู้ด้วยตนเอง และพร้อม

ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในอนาคต ผู้สอนจึงไม่จำเป็นต้องเน้นวิชาที่มีอยู่ในหลักสูตร แต่จะต้องคำนึงถึงข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นในแต่ละวันเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้พร้อมที่จะเรียนรู้อยู่ต่อเนื่องจนเกิดทักษะด้วยตนเอง

จากการได้ศึกษาถึงแนวคิดอันเป็นรากฐานทางปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม ผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิดของอัตถิภาวนิยมได้เห็นถึง ปรากฏการณ์ต่างๆ ของปรัชญาต่างๆ ที่เกิดขึ้นก่อนหน้านั้นว่าไม่สามารถเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาได้อย่างดีที่สุดได้ จึงก่อให้เกิดปรัชญาการศึกษาสำนักอัตถิภาวนิยมขึ้นมา ต่อจากสำนักปรัชญาการศึกษาดังกล่าวมานั้น ซึ่งจะกล่าวถึงปรัชญาการศึกษาสำนักอัตถิภาวนิยมใน บทที่ ๓ ต่อไป

บทที่ ๓

ปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม

การศึกษาในสมัยก่อนนั้น ถือว่าการศึกษาวิชาปรัชญาเป็นวิชาที่สำคัญกว่าวิชาการแขนงอื่นใดทั้งหมด โดยไม่เว้นขอบเขตการศึกษาเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ปรัชญาครอบคลุมการศึกษาทุกวิชา ปรัชญาจึงเป็นที่รวมแห่งสรรพวิทยาการต่างๆ ที่มีการศึกษามาตั้งแต่กรีก ในสมัยโบราณรวมเข้าเป็นเนื้อหาของปรัชญา จนเนื้อหาปรัชญากรีก ไม่มีขอบเขตจำกัดเพราะครอบคลุมวิทยาการทุกสาขา ต่อมาเมื่อวิทยาการต่างๆ พัฒนาจนแยกเป็นวิชาอิสระ วิทยาการที่เหลืออยู่จึงเป็นเนื้อหาสำคัญของวิชาปรัชญาสมัยปัจจุบัน เนื้อหาที่ๆ ที่เหลืออยู่นั้นเรียกว่า ปรัชญาบริสุทธิ์ (Pure Philosophy) ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ สาขา คือ อภิปรัชญา (Metaphysics) ญาณวิทยา (Epistemology) และตรรกศาสตร์ (Logics)^๑ วิชาปรัชญาจึงมีลักษณะ ๓ ประการ คือ ๑) มีลักษณะวิพากษ์ (Critical) ๒) ปัญหาปรัชญาเป็นปัญหาพื้นฐานและ ๓) ปรัชญาแสวงหาโลกทัศน์^๒ ปรัชญาอัตถิภาวนิยมเป็นหนึ่งในปรัชญาที่เสนอโลกทัศน์ที่มีนักคิดต่างๆ ได้เสนอไว้ จนกลายเป็นปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยมที่มีรายละเอียดดังต่อไปนี้คือ

๓.๑ ความเป็นมาของปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม

ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เป็นปรัชญาที่มีเกิดขึ้นแล้ว กล่าวคือมีมาตั้งแต่สมัยโสกราตีส หรือในยุคต้นๆ ของปรัชญากรีก เพียงแต่ความเป็นระบบของแนวคิดยังไม่มี หรือ ไม่ได้รับความสนใจ จึงเป็นแนวความคิดที่ไม่สำคัญเรื่อยมาจนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อชาร์ตร์ เพชแพร์ลัทธินี้ด้วยวรรณกรรม จึงได้เป็นที่รู้จักและมีอิทธิพลต่อจิตใจของคนรุ่นใหม่อย่างกว้างขวาง เมื่อตอนที่ชาร์ตร์ปฎิเสธรางวัลโนเบล^๓ ปรัชญาเมธีฝ่ายลัทธิตัตถิภาวนิยม ที่มีบทบาทสำคัญได้แก่ชาวเดนมาร์กชื่อ ซอเรน คีร์เคการ์ด

^๑ พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ปรัชญากรีกบ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ : ศยาม, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑.

^๒ วิทย์ วิศทเวทย์, ปรัชญาทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๖๖.

^๓ กิรติ บุญเจือ, ปรัชญาลัทธิตัตถิภาวนิยม, หน้า ๓.

(Soren Kierkegaard) ชาวเดนมาร์ก, มาร์ติน บูเบอร์ (Martin Buber) นักปรัชญาชาวยิว, ปีแอร์ เตยาร์ต เดอ ชาร์แดง (Pierre Teilhard de Chardin) เป็นต้น^๔

ความหมายของคำว่าอัตถิภาวนิยมนั้น เฉพาะคำว่า Existentialism แปลว่า อัตถิภาวนิยม มาจากคำว่า “อัตถิภาวะ” มาจากศัพท์มคธว่า อัตถิ = เป็นอยู่+ภาวะ= สภาพ ตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า existence ซึ่งแปรรูปมาจากศัพท์ภาษาละตินว่า existentia (ex= จาก+ stare=ยืน) แปลว่า ความมีอยู่^๕ นักปรัชญาในยุคโบราณ เช่น โสกราตีส และพวกโสฟิสต์ เคยสนใจเรื่องเสรีภาพของมนุษย์และแม้แต่นักปรัชญายุคกลาง ก็เคยมีความสนใจในหัวข้อนี้เช่นกัน แต่ไม่เคยปรากฏว่าได้มีการค้นคว้าหรือไม่เคยมีการนำเอาหัวข้อเรื่องเสรีภาพของมนุษย์มาใช้เป็นหัวข้อสำคัญของวิชาปรัชญาอย่างจริงจัง จนกระทั่งคำสอนของคิรกอ์การ์ดปรากฏขึ้น แนวคิดทางปรัชญาของสำนักอัตถิภาวนิยมที่ผิดแผกแตกต่างจากแนวคิดทางปรัชญายุคโบราณและยุคกลาง ก็คือ ปรัชญายุคโบราณและยุคกลางมุ่งค้นคว้าหาคำตอบเกี่ยวกับความจริงแท้ หรือแก่นแท้ (Essence) ของสิ่งต่างๆ เช่น ความจริง หรือแก่นแท้ของมนุษย์คืออะไร เป็นต้น แต่ปรัชญาอัตถิภาวนิยม มุ่งค้นคว้าหาคำตอบในเรื่อง ความมีอยู่ หรือสภาพการคงอยู่ (Existence) ของมนุษย์ หรืออาจจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ปรัชญาสำนักอัตถิภาวนิยมมีลักษณะเป็นมนุษยนิยม และอัตนิยม แต่แตกต่างไปจากลัทธิมนุษยนิยมและลัทธิอัตนิยมที่เคยมีมาก่อน ตรงที่ลัทธิมนุษยนิยมและลัทธิอัตนิยมเดิมที่สนใจในหัวข้อที่เกี่ยวกับแก่นแท้หรือความจริงแท้ของมนุษย์ ส่วนสำนักอัตถิภาวนิยมกลับสนใจในหัวข้อเรื่อง ความมีอยู่ หรือสภาพการคงอยู่ของมนุษย์^๖ ในปัจจุบันปรัชญาสำนักอัตถิภาวนิยมเป็นที่ได้รับความสนใจและได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้นอาจเป็นเพราะเป็นแนวคิดที่มีได้เขียนเป็นไปในเชิงตำราทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังแต่งเป็นวรรณกรรมต่างๆ มากมายไปด้วย

ปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม เป็นแนวคิดที่เป็นปฏิบัติการต่อต้านกับหลักการสำคัญของเพลโต และอาริสโตเติลที่ว่า สาระของความเป็นมนุษย์ หรือ จุดมุ่งหมายของความเป็นมนุษย์คือ การเข้าถึงความจริง และการบรรลุเป้าหมายของความเป็นมนุษย์^๗ การฝึกให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง สนใจตนเอง และเลือกทางของตนเอง ย่อมจะไม่ขัดกับเรื่องความ

^๔ เมธี ปิลันธนาพันธ์, ปรัชญาการศึกษาสำหรับครู, หน้า ๘๗.

^๕ กิรติ บุญเจือ, ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม, หน้า ๓.

^๖ สมบูรณ์ พรธนาภพ, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๔๖๕-๔๖๖.

^๗ วิชัย ต้นศิริ, หลักพื้นฐานทางการศึกษา, หน้า ๑๒.

สนใจในบุคคลอื่นแต่อย่างใด เพราะปรัชญานี้ถือเป็นหลักอยู่แล้ว สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับตนเอง นั้น จะต้องเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับบุคคลอื่นด้วย สิ่งที่ตนเองเลือกนั้นย่อมหมายถึงว่า เราเลือกสำหรับคนอื่น ๆ ด้วย เพราะฉะนั้น จึงถือได้ว่าสิ่งไม่ดีสำหรับคนอื่น ย่อมไม่ดีสำหรับตนเองด้วย^๘ แนวคิดของปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยมเป็นการมุ่งส่งเสริมมนุษย์ ค้นหาจุดมุ่งหมายของคนให้เจอ^๙ ให้มีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดทางปรัชญาคือ การสอนให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเอง มีเสรีภาพในการเลือก มีความรับผิดชอบหรือตัดสินใจใดๆ ด้วยตนเอง เมื่อพิจารณาในหลักการเช่นนี้ก็พอจะลงความเห็นได้ว่า การศึกษาตามแนวนี้ เหมาะที่จะนำไปใช้ในระดับสูงกว่า ระดับประถมศึกษาขึ้นไป การศึกษาจึงเน้นลักษณะการ เจริญเติบโต และพัฒนาทางด้านส่วนตัวของผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ^{๑๐}

อย่างไรก็ตาม ประวัติความเป็นมาปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม แสดงให้เห็นว่าได้ยอมรับความเป็นตัวตนบุคคล(ปัจเจก)ที่สูงกว่าสิ่งอื่นใด การศึกษาหรือว่า การเรียนรู้ รวมทั้งการใช้ชีวิต ก็ต้องเป็นไปเพื่อการจะได้รู้จักหรือเรียนรู้ถึงความเป็นมนุษย์ ของตนก็โดยการสำนึกถึงความเป็นมนุษย์ของตนว่ามีเสรีภาพ การเข้าถึงเสรีภาพก็มาจากการได้ตัดสินใจของตัวเอง

คิรกอ์การ์ด์ ที่ได้ชื่อว่าเป็นบิดาของปรัชญาอัตถิภาวนิยม เพราะเขาได้ค้นพบความจริงเกี่ยวกับชีวิตและแก่นแท้ของชีวิตในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ข้อนี้เองที่ทำให้ คิรกอ์การ์ด์ รู้สึกอับอายขึ้นเพราะตามทฤษฎีของเขาในฐานะที่เป็นคริสต์ศาสนิกชน ยังเชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้า (God) ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่พระผู้เป็นเจ้าแบบที่พวกนักสอนศาสนาเคยยอมรับ นับถือกันมาตั้งแต่โบราณกาล ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ โดยเฉพาะในปี ค.ศ. ๑๘๓๐ เป็นระยะ ที่ได้มีการคัดค้านคุณค่า (Values) และสิ่งต่อไปนี้อย่างรุนแรงคือเกี่ยวกับอาดมัน (Soul-Substance) เหตุผล (Logics) มนุษยชาติ (Man) และความเป็นจริง (Truth) คิรกอ์การ์ด์ ถือว่า สิ่งดังกล่าวไม่มีจริง และสร้างขึ้นโดยหลักแห่งเหตุผลเท่านั้น (Abstract and Rational Fabrications) และเขาได้ย้ำว่า สิ่งดังกล่าวนอกจากจะไม่มีจริงแล้ว ยังเป็นสิ่งที่ไม่เกี่ยวกับมนุษย์เราด้วย (Non-Human and Impersonal)

^๘ บรรจง จันทรสา, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า ๒๕๑.

^๙ Kneller.F.George. *Existentialism and Education*, p. 116.

^{๑๐} Ibid. p.251.

คิรกอ์การ์ด์ ได้แบ่งแยกแนวความคิดทางปรัชญาออกเป็น ๒ พวก คือ พวกที่ โนม์เอียงไปในทางรูปธรรม (Concrete) และพวกที่ โนม์เอียงไปในทางจิตใจหรือนามธรรม (Abstract) พวกแรกเป็นพวกที่เจ้าอารมณ์ถือคนเป็นใหญ่ ถือเรื่องปัจจุบันเป็นเรื่องสำคัญ ถือว่าคนเราทุกสิ่งทุกอย่างจะมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อเขามีชีวิตอยู่ พวกหลังมอบความสำคัญให้แก่จิตใจเยือกเย็น ใช้วิจารณ์ญาณ และมีใจกว้าง สิ่งที่จะนำมาคิด จะเป็นของใครก็ตาม ไม่ถือเป็น สำคัญ สมัยโบราณ โสกราตีส เป็นตัวแทนของพวกรูปธรรมนิยม ปัจจุบันผู้ที่นิยมทางนี้ก็มี สทீร์เนอร์, ฟอยเออร์บัช, ไฮเนะ, นีทเช่, และมาร์กซ์ ส่วนตัวแทนของพวกนามธรรมนิยมก็คือ เฮเกล^{๑๑} คิรกอ์การ์ด์ คิดว่าเพลโตเป็นต้นตอของความผิดพลาดของปรัชญาตะวันตกและของ คริสตศาสนา สูดยอดแห่งความผิดพลาดอยู่ที่ปรัชญาเฮเกล คิรกอ์การ์ด์ ชี้แจงว่า ไม่มีความจริงนิรันดรให้ยึดเหนี่ยวเป็นสรณะตายตัว ความจริงแท้ก็คือ สภาพของมนุษย์ในแต่ละขณะ ไม่มีกฎศีลธรรมมาตรฐาน แต่ทว่ามนุษย์แต่ละคนจะต้องตัดสินใจในแต่ละสภาพของชีวิต ความประพฤติเลวคือ การหลีกเลี่ยงการตัดสินใจ การที่ต้องตัดสินใจทำให้คนเรามีความขยาด (Dread) และกังวลใจ (Anxiety) เราจึงชอบเลี่ยงโดยการใช้เหตุผลสร้างระบบความคิดขึ้นเป็น ที่พิศพิง การตัดสินใจที่มีคุณค่าอันแท้จริงและที่จะช่วยให้มนุษย์พ้นจากความขยาด สำหรับ คิรกอ์การ์ด์ ก็คือการตัดสินใจเลือกพระเจ้าเป็นสรณะ^{๑๒}

กิริติ บุญเจือ ได้กล่าวถึงปรัชญาอัตถิภาวนิยม ไว้ว่า ไม่ใช่ระบบปรัชญาหรือระบบ ความคิด แต่ทว่าระบุดึงทำที่ของความคิดที่มีปฏิกิริยาต่อปรัชญาที่เป็นระบบ อย่างไรก็ตาม นักปรัชญาอัตถิภาวนิยม หลายคนสร้างระบบความคิดขึ้นมาใหม่ หลายคนไม่ยอมรับว่า ตนถือลัทธิอัตถิภาวนิยม เพราะคำนี้มีความหมายเลื่อนกลาง ไปถึงการชอบทำอะไรแปลก แหวกแนวในช่วงที่กำลังโคงคัง ในปรัชญาหมายถึงความคิดที่ได้มาจากการเผชิญหน้า (Confrontation) กับความมีอยู่ของตนเอง ก็ยอมรับสภาพของตนในสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริง ยอมรับปัญหาอันเกิดจากการมีอยู่ของตนในสิ่งแวดล้อมที่กำหนดให้ในความเป็นจริง ยอมรับ ว่า การแก้ปัญหาต้องมีพื้นฐานอยู่บนความเป็นจริงแห่งการมีอยู่ของตนในสิ่งแวดล้อมจริงที่ กำหนดให้ตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบัน

^{๑๑} พระทักษิณคณาธิกร, ปรัชญา, หน้า ๒๔๕.

^{๑๒} กิริติ บุญเจือ, ชุดปรัชญาและศาสนาเซ็นจอห์น เล่มห้า ย้อนอ่านปรัชญากังขาของมนุษยชาติ(ช่วง วิจารณ์ระบบเครือข่าย), หน้า ๒๒๖.

สาเหตุที่บันดาลให้เกิดท่าที ขบวนการทางปรัชญาสำนักอรรถิภาวนิยม คือ เกิดจากอรรถิภาพของอรรถิบุคคล ที่ไม่รู้สึกรู้ใจกับสถานภาพของมนุษยชาติร่วมสมัย จึงอดตั้งคำถามไม่ได้ว่า ค่านิยมที่ขอมรับกันอยู่ในสังคมร่วมสมัยของคนนั้นสมบูรณ์ที่สุดแล้วหรือไม่ หรือว่าน่าจะแก้ไข หรือปรับปรุง ให้ดีขึ้นได้ในแง่ใดบ้าง หรือไม่ สามารถรวบรวมได้เป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

๑) สาเหตุจากปรัชญาของคานต์ (Immanuel Kant, ๑๗๒๔-๑๘๐๔)^{๑๑} จากปรัชญาของคานต์ที่ว่า ปัญญาของเรามีกลไกแปรสภาพความเป็นจริงของความรู้ ทำให้ความรู้เป็นเพียงปรากฏการณ์เท่าที่ปรากฏแก่ปัญญาของเรา ส่วนความเป็นจริงนั้นเราไม่อาจจะรู้ได้ ทำให้นักปรัชญาปัจจุบันมีความจำเป็นต้องเสนอหลักยึดเหนี่ยวไปก่อน ลัทธิอรรถิ-ภาวนิยมเสนอว่า ในเมื่อเรายังไม่อาจจะรู้ว่าอะไรจริงอย่างเด็ดขาดเนื่องจากยังไม่รู้โครงสร้างของปัญญาเช่นนี้ หลักที่ควรยึดถืออยู่นั้นไม่มีอะไรดีกว่าการส่งเสริมเสรีภาพส่วนบุคคล ทั้งนี้ก็เพราะว่า แม้เราจะไม่แน่ใจว่าอะไรจริงเลยก็ตาม แต่ก็มีความจริงข้อหนึ่งที่เราไม่อาจจะปฏิเสธได้ นั่นคือ เสรีภาพเป็นแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์ เสรีภาพไม่อาจจะแยกออกจากความเป็นมนุษย์ได้ เราอาจจะปฏิเสธหรือสละอะไรในตัวได้ทุกอย่างเว้นแต่เสรีภาพ ดังที่ชาร์ดร์ได้กล่าวไว้เป็นคำคมว่า “มนุษย์ถูกสาปให้มีเสรีภาพ” (Man is condemned to be free)

๒) ความไม่พอใจในระบบเครือข่าย จากการที่ลัทธิอรรถิ-ชดิกญาณนิยม (Intuitionism) แก้ปัญหาโครงสร้างของปัญญาของคานต์ด้วยการเสนอหลักยึดเหนี่ยวว่า ปัญญาของคนธรรมดาต้องคิดและเข้าใจโดยผ่านโครงสร้างของปัญญาตามที่คานต์สอน จึงเชื่อตามผู้ที่ฝึกปัญญาถึงขั้นญาณพิเศษ สามารถรู้ความเป็นจริงโดยตรง

๓) ความไม่พอใจในลัทธิปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ซึ่งแก้ปัญหาโครงสร้างของปัญญาของคานต์ โดยใช้ประสิทธิภาพเป็นหลักยึดเหนี่ยวนั้น ปรัชญาสำนักอรรถิภาวนิยม เห็น

^{๑๑} (Kant, Immanuel, เกิด ค.ศ. ๑๗๒๔, (พ.ศ. ๒๒๖๗) ตาย ค.ศ. ๑๘๐๔ (พ.ศ. ๒๓๔๗), เป็นนักปรัชญาและนักอภิปรัชญา ชาวเยอรมัน งานที่มีเนื้อหาคอบคลุมและเป็นระบบของเขาคือทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้, จริยศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อ ปรัชญาชุดหลัง โดยเฉพาะต่อสำนักลัทธิคานต์ และจิตนิยม ผู้ในกำเนิดปรัชญาวิพากษ์ (Critical philosophy), อ้างใน ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย, หน้า ๑๖๔, และใน เจษฎา รุ่งเรืองโรจน์, พจนานุกรมปรัชญาอังกฤษ-ไทย, หน้า ๑๐๔.

ว่าไม่นำไปสู่การทำลายเสรีภาพของมวลมนุษย์ และจะไปสู่การเอารัดเอาเปรียบกันด้วยกลวิธี สลับซับซ้อนนับวันแต่จะมากขึ้น

๔) ความไม่พอใจในลัทธิจักรกลนิยม (Mechanicism) ถือว่าเอกภพเป็น เครื่องจักรเครื่องใหญ่ และคนแต่ละคนเป็นเครื่องจักรเครื่องเล็กหรือเอกภพน้อย มนุษย์แต่ละคนมีสภาพเป็นฟันเฟืองตัวหนึ่งหรือจักรกลชิ้นหนึ่งในเครื่องจักรแห่งเอกภพ

๕) ความไม่พอใจในทฤษฎีของฟรอยด์ โดยเสนอทฤษฎีจิตใต้สำนึกในจิตวิทยา และสามารถใช้ทฤษฎีนี้รักษาโรคประสาทอย่างได้ผล โดยใช้ควบคู่กับการใช้ยา แต่การขยายขอบเขตของทฤษฎีนี้มาสู่วงการอื่นๆ ของชีวิตและสังคมนั้น นักปรัชญาสำนักอัตถิภาวนิยม เห็นว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากลัทธิจักรกลนิยมที่ประยุกต์ใช้กับจิต และไม่ให้ศักดิ์ศรีแก่มนุษย์อย่างเพียงพอ

๖) ความต้องการเยียวยาโรคหูดหงิด เป็นที่ประจักษ์ว่ามนุษย์ในปัจจุบันนี้มี อากาโรคหูดหงิดมากขึ้นทุกวัน โดยไม่มีวิธีการใดจะสกัดกั้นและเยียวยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ศาสนาซึ่งแต่ก่อนเคยช่วยมนุษยชาติในเรื่องนี้ได้อย่างได้ผลก็นับวันแต่จะเสื่อมบทบาทลง วิธีการของฟรอยด์ก็ช่วยได้เฉพาะผู้มีอาการโรคประสาทอย่างชัดเจน ส่วนอาการ หูดหงิดต่างๆ ไปซึ่งกลายเป็นโรคประจำสมัยปัจจุบันและกำลังทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ นั้น ไม่อาจจะช่วยได้^{๔๔}

ผู้ที่นำปรัชญาอัตถิภาวนิยมมาประยุกต์ให้เป็นปรัชญาการศึกษาที่สมบูรณ์คือ นักปรัชญาชาวอเมริกันชื่อ George F. Kneller และ Van Cleve Moriss^{๔๕}

หลักสำคัญของปรัชญาการศึกษาของสำนักนี้คือ การเน้นตัวของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการสร้างผู้เรียนให้เป็นตัวของตัวเอง ซึ่งผู้เรียนจะมีลักษณะดังกล่าวได้ ผู้เรียนแต่ละคนจะต้องมีอิสรภาพในการเลือกและตัดสินใจในการกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง และรับผิดชอบในการกระทำนั้น ซึ่งเป็นการสร้างมนุษย์ให้มีวินัยในตนเองด้วย ในการจัดการศึกษาจึงเป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาปัจเจกบุคคล คือ พัฒนาบุคคลแต่ละคนตามความสามารถเฉพาะตัวของเขา และสนองความต้องการของแต่ละคน เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง ทุก

^{๔๔} กิรติ บุญเจือ, ชุดปรัชญาและศาสนาเซ็นจอห์น เล่มห้า ย้อนอ่านปรัชญาทั้งขาของมนุษยชาติ(ช่วงวิจารณ์ระบบเครือข่าย), (กรุงเทพฯ : บริษัทฐานบัณฑิต จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๗-๒๓๑.

^{๔๕} บรรจง จันทรสา, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า ๘๕.

คนมีโอกาสและวิธีการของตนเองที่จะนำไปสู่การรู้จักตนเอง ช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้ที่จะตัดสินใจ ตั้งเป้าหมายและวางแผนชีวิตตลอดจนพัฒนาความรู้สึกนึกคิด เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความหมายและมีความสุข^{๖๖}

๓.๒ จุดมุ่งหมายของการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม

ปรัชญาการศึกษาในระบบสำนักอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เน้นการสร้างให้ผู้เรียนรู้จักยอมรับ และมีความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเลือกและในสิ่งที่ตนกระทำ การศึกษาจะต้องสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้มีวินัยในตัวเอง (Self discipline)^{๖๗} เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระในการค้นพบตัวเอง^{๖๘} ไม่เป็นการปิดกั้นต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้สถานที่เรียนมีจำกัดเฉพาะ ทุกฝ่ายจึงต้องมุ่งให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด โรงเรียน ครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเป็นเพียงแค่ผู้ที่คอยกระตุ้นผู้เรียนให้เขาหันมาสนใจ รู้จักคิด พิจารณาตัดสินใจ ด้วยตัวเอง การตัดสินใจเลือกของผู้เรียนนั้นต้องมีความสอดคล้องกับผลที่เกิดขึ้นมาว่า ตัวของผู้เลือกต้องเป็นผู้ที่รับผิดชอบต่อผลอันตามมานั้นด้วย จุดมุ่งหมายของการศึกษาของปรัชญาลัทธินี้จึงต้องการให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เข้าใจตัวเอง เข้าใจโลก และความสำคัญของการมีอยู่ (Existence)^{๖๙}

ปรัชญาการศึกษาสำนักอัตถิภาวนิยมจึงได้กล่าวถึงเสรีภาพว่า เป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุด จุดมุ่งหมายของการศึกษาควรเน้นหรือตอบสนอง ความเป็นตัวตนของผู้เรียน ของมนุษย์ทุกคนว่ามีสิทธิเท่าเทียมกันในทุกสถานการณ์ แม้ในสถานการณ์ที่เราเชื่อว่าไม่มีสิทธิหรือเสรีภาพที่จะเลือกก็ตาม ในปรัชญาของลัทธินี้ ไม่เชื่อว่ามนุษย์ไม่มีสิทธิที่จะไม่เลือกตัดสินใจได้ด้วยตนเองไม่ว่าในสถานการณ์ใดใด

นักปรัชญาการศึกษาสำนักอัตถิภาวนิยมเห็นว่า ความคิด ความเชื่อที่เป็นสูตรสำเร็จรูปที่สอนว่าชีวิตที่ดีควรเป็นเช่นไรนั้นไม่สามารถนำมาใช้ได้ในชีวิตจริงเนื่องจากบุคคลแต่ละคนนั้นมีภาวะความเป็นอยู่ บุคลิกภาพ ความสนใจ ความต้องการความคาดหวัง มี

^{๖๖} ชูศักดิ์ แสนปัญญา, เราควรจัดการศึกษาเพื่อสังคมหรือเพื่อปัจเจกบุคคล, หน้า ๕๖. อ้างอิงจาก วนิดา สุจริต, การวิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาตามลัทธิอัตถิภาวนิยม, หน้า ๗

^{๖๗} บรรจง จันทรสภา, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า ๒๕๓.

^{๖๘} วิชัย ต้นศิริ, หลักพื้นฐานทางการศึกษา, หน้า ๑๕.

^{๖๙} ศักดา ปรารังค์ประทานพร, ปรัชญาการศึกษาฉบับพื้นฐาน, หน้า ๑๔๘.

ปัญหาต่างกัน บุคคลแต่ละคนจึงควรเป็นผู้กำหนดสิ่งที่มีคุณค่าให้กับตนเอง หากความหมายให้แก่ตนเอง เลือกลงทางเดินให้แก่ชีวิตของตนเอง และรับผิดชอบต่อผลของการเลือกและการกระทำของตนเอง ดังนั้น ระบบการศึกษาเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันที่มุ่งครอบงำความคิดของผู้เรียนให้เป็นแบบสากลเดียวกัน ให้มีความนิยมและความทะยานอยากเช่นเดียวกันจึงเป็นการศึกษาที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชีวิตและเสรีภาพของบุคคล นักปรัชญาการศึกษาสำนักอัตถิภาวนิยมจึงมีทัศนะว่า หากจำเป็นต้องจัดการศึกษาขึ้นแล้ว การศึกษานั้นควรต้องมีความมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความเป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่ให้รู้จักตัวเองให้รู้จักใช้เสรีภาพในการเลือกและมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและการกระทำของตนเอง หรืออาจกล่าวอย่างสั้น ๆ ว่า ความมุ่งหมายของการศึกษาก็คือ การช่วยให้บุคคลได้เป็นตัวของตัวเอง

ความเป็นตัวของตัวเองจะทำให้บุคคลเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพราะเมื่อชาร์ตอร์ กล่าวว่า ความมียู่ของมนุษย์มีมาก่อนแก่นสารของมนุษย์นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าความคิดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในโลกไม่ว่าจะเป็นความคิดที่ยึดถือกันว่าดี เช่น สันติภาพ ความยุติธรรม หรือความคิดที่ชั่วร้าย เช่น สงคราม ความโลภ ฯลฯ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเมื่อมนุษย์มีภาวะอยู่แล้วทั้งสิ้น และเมื่อมนุษย์สร้างความคิดซึ่งเป็นตัวนำการกระทำที่ชั่วร้ายได้ก็ย่อมสร้างสรรค์ความคิดที่ดีขึ้นมาทดแทนได้เช่นกัน การศึกษาจึงน่าที่จะให้ความสนใจกับความเป็นจริงของแต่ละบุคคลเพื่อบุคคลจะได้เลือกสิ่งที่มีค่าสำหรับตนเอง โดยให้ผู้เรียนได้รู้จักทุก ๆ ด้านของชีวิตไม่ว่าดีหรือร้าย มีเหตุผลหรือเหลวไหล เพราะในชีวิตจริงของมนุษย์ก็มีลักษณะเช่นนั้นอยู่แล้ว แต่การศึกษาส่วนใหญ่ในปัจจุบันมักจะหลอกลวงผู้เรียนโดยการให้เรียนให้พบแต่สิ่งที่สวยงามและหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งหรือสิ่งที่น่าเกลียดน่ากลัวต่าง ๆ เช่น ความขัดแย้งในชีวิตสมรส สงคราม ความหิว ความตาย ซึ่งต่างก็เป็นความจริงอีกส่วนหนึ่งของชีวิต

นักปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม จึงเห็นว่า การศึกษาควรสนใจในทุกส่วนของความเป็นมนุษย์รวมถึงความคิด เหตุผล ความรู้สึก และการดำรงชีวิตด้วย การให้ความสำคัญแก่เหตุผลหรือสติปัญญาของมนุษย์แต่เพียงอย่างเดียวเหมือนปรัชญาแนวอื่นนั้นก็อาจผิดพลาดได้ เพราะประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นว่าบางครั้งมนุษย์ได้ใช้เหตุผลมาเป็นข้ออ้างให้เกิดความชอบธรรมในการประกอบกิจกรรมที่ชั่วร้ายต่าง ๆ ได้

โดยสรุป จุดมุ่งหมายของการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม จึงพยายามมุ่งให้ผู้เรียนได้ศึกษา แสวงหาแนวทางเพื่อ นำไปสู่การค้นพบตนเองและ

รู้จักตนเองเป็นสำคัญ มุ่งให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเองและรู้จักพึ่งตนเอง ให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ^{๒๐} การศึกษาที่นักปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม ได้ให้ความสนใจจึงเป็นภาวะความจริงของมนุษย์ และให้ ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลดังกล่าวนี้ จะช่วยให้บุคคลแต่ละคนได้รู้จักความกลัวความคับข้องใจ ความหวัง ได้เห็นตนเองใช้เหตุผลเพื่อสิ่งที่ถูกและผิด การศึกษาเช่นนี้ จึงเป็นการศึกษาที่ทำให้คนรู้จักตัวเองซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการเลือกและการตัดสินใจที่รับผิดชอบของแต่ละคน

๓.๓ สถานที่เรียนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม

สถานที่เรียนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม โรงเรียนเป็นสถานที่เพียงให้นักเรียนมาเรียนรู้เพื่อรู้จักตัวเอง พัฒนาลักษณะเด่นของตัวเองและรู้จักมุ่งหมายของชีวิตตัวเอง โรงเรียนจึงต้องสร้างบรรยากาศแห่งเสรีภาพทั้งในและนอกห้องเรียน ควรเน้นเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม คือ สอนให้เด็กมีทั้งความสามารถและความโน้มเอียงในการเลือกแนวทางจริยธรรมของตนเอง แต่ไม่ใช่อบรมศีลธรรม แต่เป็นการสร้างและกำหนดเงื่อนไขที่จะให้เด็กฝึกปฏิบัติตาม ครู มีบทบาทคล้ายกับปรัชญาพิพัฒนาการนิยม ทำหน้าที่คอยกระตุ้นหรือเร้าให้ผู้เรียนตื่นตัว ให้เข้าใจตนเอง สามารถใช้ความถนัดและความสามารถเฉพาะตัวออกมาให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุด ครูจะให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนมาก ให้เสรีภาพ และเคารพในศักดิ์ศรีของผู้เรียน ให้ผู้เรียนรู้จักรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง และครูจะต้องเป็นผู้จริงจังในเรื่องที่สอนซื่อสัตย์และจริงจังต่อผู้เรียน สถานที่เรียน ก็คือสถานที่ที่สร้างเพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนให้เข้าใจในตัวเองอย่างเต็มที่เป็นการทำโรงเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียนไม่ใช่ทำให้ผู้เรียนเหมาะสมกับโรงเรียน^{๒๑}

สถานที่เรียนจึงเป็นไปเพื่อการสนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละคน มีพัฒนาการในด้านเป็นตัวของตัวเอง นั่นคือให้นักเรียนมีโอกาสเลือกโดยอิสระ (Free Choice) การที่จะสร้างให้เด็กมีพัฒนาการดังกล่าว อาจกระทำได้โดยหลักเบื้องต้น ๒ ประการ ดังนี้คือ

๑. ฝึกให้เด็กมีความสามารถ (Ability) ในการเลือกและตัดสินใจอย่างเป็นอิสระ

^{๒๐} เกียรติวรรณ อมาตยกุล, ศึกษาและวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาอรรถิภาวนิยม, วารสารครุศาสตร์ ๑๔ (ตุลาคม-ธันวาคม), ๒๕๒๘. ดูเพิ่มเติมใน วนิดา สุจริต, การวิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาตามลัทธิอรรถิภาวนิยม, หน้า ๑๘๒.

^{๒๑} ศุกร ศรีแสน, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๑๕๔.

๒. ฝึกให้เด็กเกิดความโน้มเอียง (Inclination) ที่จะเลือกทางใดทางหนึ่งตามที่คุณได้ตัดสินใจโดยอาศัยเหตุผลอย่างไร้ครวญแล้ว

สถานที่เรียนนั้น เป็นเพียงการให้โอกาสต่อผู้เรียนที่เข้ามา เมื่อเข้ามาเรียนแล้ว สภาพแวดล้อมก็เป็นเพียงสิ่งที่จะช่วยกระตุ้นความอยากรู้ของผู้เรียนเท่านั้น และการตัดสินใจก็โดยการที่แต่ละคนจะเป็นผู้เลือกอย่างไรเหมาะสมแก่ตน สถานที่เรียนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญน้อยลงไปด้วยหากว่าเป็นการบีบบังคับ หรือการหว่านล้อม หรือการสร้างหรือการจัดฉากให้มีการจงใจให้เชื่อ ปรัชญาการศึกษาในระบบสำนักอรรถิภาวนิยมเน้นถึงสถานที่ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่แสดงออกถึงความเป็นอิสระทางด้านต่างๆ แม้แต่ทางด้านจิตใจ แต่ไม่เป็นการสุดโต่งอย่างที่เรียกว่า ปรนเปรอตนเอง หรือทางพุทธปรัชญาเรียกว่า การหมกมุ่นในกาม แต่เป็นการให้เกิดความรู้สึกที่ผู้เรียนสามารถพิจารณาด้วยตนเอง รับรู้ถึงความเป็นอิสระ และเพื่อให้เกิดความเข้าใจตนเอง

สถานที่เรียนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม จึงเป็นไปเพื่อที่จะกระตุ้นเราให้เกิดการคิดด้วยตัวของเด็กเอง คู่กับเน้นเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม นั่นคือสอนให้เด็กมีทั้งความสามารถ และความโน้มเอียงในการเลือกแนวทางจริยธรรมของตนเอง แต่ไม่ใช่เป็นการ “อบรม” ศีลธรรมซึ่งการอบรมศีลธรรมนั้นย่อหมายถึง การสร้างและกำหนดเงื่อนไขที่จะให้เด็กปฏิบัติตาม^{๒๒}

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สถานที่เรียนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญน้อยลงไปด้วยหากว่าเป็นการบีบบังคับ หรือการหว่านล้อม หรือการสร้างหรือการจัดฉากให้มีการจงใจให้เชื่อ แต่เป็นการให้เกิดความรู้สึกที่ผู้เรียนสามารถพิจารณาด้วยตนเอง รับรู้ถึงความเป็นอิสระและเพื่อให้เกิดความเข้าใจตนเองถึงเจตจำนงอิสระของตน ที่พร้อมจะรับผิดชอบสิ่งต่างๆ ด้วยตัวของตัวเอง

๓.๔ ผู้สอนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม

ผู้สอนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม (Existentialism) ต้องการผู้สอนที่เป็นผู้ที่คอยแนะนำ หรือกระตุ้นเตือนให้ผู้เรียนรู้จักรับผิดชอบทั้งการกระทำ และผลของการกระทำของตนเอง การกระทำทุกอย่างก่อให้เกิดผล การตั้งกฎเกณฑ์อะไร

^{๒๒} บรรจง จันทรสา, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า ๒๕๒.

ขึ้นมาควรพิจารณาถึงผลผลิตที่จะเกิดขึ้นสำหรับทุกคนเป็นหลัก^{๒๓} และต้องทำให้เด็กยอมรับว่าผลที่เกิดตามมาจากการกระทำของนักเรียนนี้ เกิดขึ้นเพราะการเลือกของเด็กเอง ผู้สอนต้องส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการอภิปรายอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ^{๒๔} เช่น ยาเสพติด เขาพระวิหารและอื่นๆ โดยครูมิได้เป็นผู้ชี้ว่าต้องออกมาเป็นไปตามที่ครูต้องการ ศูนย์กลางของการศึกษาคือผู้เรียน แต่ละคนในฐานะบุคคลที่เป็นตัวของตัวเองและมีอิสระเสรี^{๒๕} ปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม ต้องการให้ยึดผู้สอนว่าเป็นเพียงผู้เริ่มต้น ในการเรียน ไม่ใช่เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อ การกำหนดว่า อะไรสำคัญต่อผู้เรียน แต่ให้ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือเป็นการสอนให้เหมาะกับผู้เรียน ตามอัธยาศัยหรือ ความสนใจเฉพาะของผู้เรียน

สรุปได้ว่า ผู้สอนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยมนี้จึงเน้นถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ปรัชญานี้ถือว่านักเรียนเป็นคนที่สำคัญและมีเสรีภาพมากที่สุดคนในโรงเรียน นักเรียนมีสิทธิและอำนาจเต็มในการเลือกสิ่งที่ตนเห็นว่าควรนำมาเรียน และสนับสนุนส่งเสริมผู้เรียนในการค้นหาความหมายและสาระสำคัญของชีวิตของเขาเอง ผู้เรียนมีเสรีภาพในการเลือกสิ่งที่เรียนตามที่ตนต้องการ มีเสรีภาพในการเลือกตัดสินใจเมื่อเผชิญกับปัญหา และสถานการณ์ต่างๆ และรับผิดชอบในการตัดสินใจหรือการกระทำของตน เนื้อหาของหลักสูตรนี้มุ่งไปที่สาระที่จะช่วยให้เด็กมีความเข้าใจตนเองและเป็นตัวของตัวเอง

๓.๕ หลักสูตรการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม

ปรัชญาการศึกษาในระบบของสำนักอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ได้กำหนดจุดหมายของหลักสูตร และโปรแกรมการศึกษาในแนวทางของสาขามนุษยศาสตร์ โดยเน้นเนื้อหาวิชาที่มีความสำคัญในการส่งเสริมให้บุคคลเลือกและตัดสินใจ อันได้แก่วิชา เช่น ศิลปะ ปรัชญา วรรณคดี การเขียน การละคร ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายอันสำคัญของหลักสูตร เพื่อสัมพันธ์กับ สถานการณ์ที่เรียน ก็คือ สร้างผู้เรียนแต่ละคนให้เข้าใจในตัวเองอย่างเต็มที่เป็นการทำโรงเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียน ไม่ใช่ทำให้ผู้เรียนเหมาะสมกับ

^{๒๓} วรวิทย์ วสันตสารกร, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา, หน้า ๖๘.

^{๒๔} เมธี ปิลันธนานนท์, ปรัชญาการศึกษาสำหรับครู, หน้า ๘๘.

^{๒๕} วิธาน สุชีวกุปต์ และคณาจารย์ภาควิชาปรัชญา, ปรัชญาเบื้องต้น, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๓), หน้า ๒๘๐.

โรงเรียน^{๒๖} หลักสูตร ไม่กำหนดตายตัว แต่ต้องเป็นหลักสูตรที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองได้ดีขึ้น เนื้อหาของหลักสูตรจะเน้นทางสาขามนุษยศาสตร์ (Humanities) เช่น ศิลปะ ปรัชญา วรรณคดี ประวัติศาสตร์ การเขียน การละคร จิตรกรรม ศิลปะ การประดิษฐ์ โดยนักปรัชญาเชื่อว่าวิชาเหล่านี้ จะฝึกฝนผู้เรียนทางด้านสุนทรียศาสตร์ อารมณ์ และศีลธรรม จริยธรรมอันดีงาม วิชาต่าง ๆ ไม่ได้จัดให้เรียนตายตัว แต่จะให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความพอใจ และความเหมาะสมเพื่อผู้เรียนจะได้พัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง

ปรัชญาการศึกษาในระบบของสำนักอัตถิภาวนิยม มีแนวความเชื่อที่ว่ามนุษย์มีศักยภาพในทางที่จะเป็นของตัวเองตลอดเวลา ลักษณะที่เป็นของตัวเอง เช่นนี้จึงนับว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่ (Exist) ที่แท้จริงในมนุษย์ และเป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์ด้วยการดำรงชีวิตของมนุษย์แต่ละคนจึงมีแบบอย่างที่เป็นของตนเองที่มนุษย์แต่ละคนจะเป็นผู้สร้างขึ้นมา และเชื่อว่ามนุษย์แต่ละคนสามารถที่จะเลือกการกระทำของตนเอง เป็นผู้กำหนดแนวทางชีวิตและโชคชะตาของตนเอง เมื่อตระหนักในลักษณะของมนุษย์เช่นนี้แล้ว หน้าที่ประการแรกของโรงเรียนก็คือทำหน้าที่สร้างคนให้เป็นของตัวเอง

ปรัชญาการศึกษาในระบบของสำนักอัตถิภาวนิยม ต้องการกระตุ้นเร้าให้เกิดการคิดด้วยตัวเองของเด็กเอง คู่กับเน้นเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม นั่นคือสอนให้เด็กมีทั้งความสามารถ และความโน้มเอียงในการเลือกแนวทางจริยธรรมของตนเอง แต่ไม่ใช่เป็นการ “อบรม” ศีลธรรมซึ่งการอบรมศีลธรรมนั้นย่อมหมาหมายถึง การสร้างและกำหนดเงื่อนไขที่จะให้เด็กปฏิบัติตาม^{๒๗} จะเน้นทางศิลปะ จรรยา มารยาท ประวัติศาสตร์ วรรณคดี ปรัชญา เป็นต้น ทุกวิชามีความสำคัญ ถ้าใครเห็นว่าวิชาใดที่จะช่วยให้รู้จักตัวเองและเข้าใจโลกได้ดีขึ้นถือว่าวิชานั้นย่อมเหมาะสมกับเขา ผู้เรียนมีสิทธิและอำนาจเต็มที่ในการเลือกวิชาเรียน ครูมีหน้าที่เพียงเป็นคนคอยกระตุ้นหรือเร้าให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง สามารถนำศักยภาพของตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความสามารถของตนเอง มีความคิดอิสระในการทำงาน มีความสุขกายและสบายใจในการปฏิบัติงาน มีความอิสระและสามารถที่จะปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ ผู้เรียนมีโอกาสได้พัฒนาในด้านต่าง ๆ และประสบผลสำเร็จในการสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง

^{๒๖} สุกร ศรีแสน, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๑๕๔.

^{๒๗} บรรจง จันทรส, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า ๒๕๒.

๓.๖ รูปแบบการเรียนการสอนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม

รูปแบบการเรียนการสอนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม ไม่กำหนดระเบียบแบบแผนแน่นอนจะใช้วิธีใดก็ได้ ที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนตอบสนองอย่างเสรี ที่ไม่มีการบังคับ และเป็นการสอนที่มีลักษณะส่งเสริมผู้เรียนแต่ละคน เน้นการเรียนการสอนที่เริ่มต้นที่ผู้เรียนก่อนคือการเรียนรู้จากภายในไปภายนอก (Learning from the inside-out) โดยผู้สอนเป็นผู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่เรียนอย่างแท้จริงจนเกิดความรู้ขึ้นภายในตัว ผู้เรียนความรู้นี้จะแสดงออกมาภายนอกให้ประจักษ์ว่าผู้เรียนรู้อะไรต่อสิ่งนั้นถือเป็นการรู้ที่เกิดจากความต้องการของผู้เรียน การเรียนถือเป็นเสรีภาพที่ผู้เรียนแต่ละคนจะเลือกวิธีเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง เพราะสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้อยู่ที่ความพอใจของผู้เรียนมากกว่าวิธีสอน การเรียนการสอนจึงควรเป็นการแสวงหาความรู้ร่วมกัน^{๒๔} การศึกษาในแนวทางปรัชญาการศึกษาในระบบของสำนักอรรถิภาวนิยมไม่ใช่สิ่งที่เติมให้หรือจัดให้จากภายนอก แต่เนื่องจากปัจเจกบุคคลเป็นผู้มีเสรีภาพ มีอิสระที่จะเลือกจุดหมายในชีวิตให้กับตนเองและมีความรับผิดชอบ การศึกษาจึงควรเริ่มต้นที่ตัวผู้เรียนที่จะเป็นผู้นำหรือผู้กำหนดทิศทางการศึกษาของตนเองด้วยตนเอง ผู้เรียนแต่ละคนก็มีความแตกต่างกันในด้านความรู้ ความสนใจ ความต้องการความคาดหวัง บุคลิกภาพส่วนตัว เพราะฉะนั้นการศึกษาจึงไม่ควร มีลักษณะเหมือนกันสำหรับทุกคน การศึกษาไม่ใช่การปรับตัวให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์หรือหลักการใด และการศึกษาไม่ใช่การควบคุมพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายเดียวกัน แต่การศึกษาควรต้องแตกต่างหลากหลายกันไปทั้งในแง่ของหลักสูตรหรือวิธีการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกด้วยตนเอง หรืออาจให้มีการติดต่อเป็นการส่วนตัวระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนเพื่อกำหนดสิ่งที่เรียน วิธีและเวลาที่จะเรียนกันเอง

ผู้เรียนเป็นคนสำคัญที่สุดในกระบวนการเรียนการสอนที่จะต้องตัดสินใจเลือกและกระทำด้วยตนเองและต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง เป็นผู้มีเสรีภาพในการเลือกอย่างเต็มที่ เป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง เป็นผู้มีส่วนในกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง เป็นผู้ร่วมแสดงความคิดเห็น ซักถาม ได้ตอบกับครูอย่าง

^{๒๔} สุภา ใจบุญ, แนวโน้มปรัชญาการศึกษาไทย ภายในปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ ตามการคาดการณ์ของผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐. ดูเพิ่มเติมใน วนิตา สุจริต, การวิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาตามลัทธิอรรถิภาวนิยม, หน้า ๑๗๕-๑๗๖.

เต็มที^{๒๕} ผู้เรียนคือผู้ที่สำคัญที่สุดในกระบวนการของการศึกษาของปรัชญาการศึกษาในระบบของสำนักอัตถิภาวนิยม ผู้สอนและวิชาความรู้มีความสำคัญเหมือนกัน แต่ไม่สำคัญเท่ากับการมีอยู่ของผู้เรียนแต่ละคนต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับการศึกษาเสียใหม่ โดยเล็งเห็นว่าผู้เรียนทุกคนต้องประสบความสำเร็จ ต้องฉลาด ต้องมีความสุข ต้องปรับตัวได้ และเป็นที่ยอมรับของสังคม สิ่งเหล่านี้ถือเป็นค่านิยมที่ทำลายความเป็นตัวเองของนักเรียน ทำไมโรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตัดสินใจเรื่องการมีอยู่ของเขาเอง เพราะถ้าโรงเรียนปลูกฝังค่านิยมของสังคมปัจจุบันแล้ว จะไม่มีโอกาสพัฒนาความเป็นมนุษย์ของตนเองได้

ปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม (Existentialism) มุ่งสอนให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเอง คือสอนให้ผู้เรียน รู้จักอัตถิภาวะ และกระตุ้นให้กล้าเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ด้วยความตระหนักรับผิดชอบ ทั้งต่อเสรีภาพของตนและของคนทุกคนในโลก^{๒๖} เพราะการเรียนการสอนหากไม่สามารถสร้างความรู้สำนึกถึงความเป็นตัวตนของตนเองเป็นอย่างไร ก็ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนแต่ละคนเกิดความรับผิดชอบต่อสังคมหรือต่อตัวเองได้ ปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม เน้นเสรีภาพของการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์ศึกษาสภาวะความเป็นมนุษย์ และเน้นกระบวนการสร้างจิตสำนึกเพื่อแสวงหาทางเลือกของตนเอง^{๒๗} ไม่เป็นการบังคับ การสอนไม่ควรให้ผู้เรียนต้องเรียนในเรื่องที่การสอนกำหนด แต่ควรให้ผู้เรียนมีสิทธิเลือกในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการ ให้เขาเลือกเอง วิชาต่างๆ เป็นเพียงเครื่องมือให้ผู้เรียนได้รู้จักตัวเอง^{๒๘} เป็นการมุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล ไม่ว่าจะเลือกใช้วิธีการสอนแบบใดๆ ก็ตาม ผู้สอนต้องคำนึงถึงผู้เรียนเสมอ ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากภายในไปสู่ภายนอก กระตุ้นผู้เรียนทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจ และ อารมณ์ หลักสูตรไม่มีวิชาใดวิชาหนึ่งสำคัญที่สุด วิชาใดที่ผู้เรียนมีความพอใจและเห็นว่าเขาควรที่จะเลือก วิชานั้นย่อมมีความสำคัญ^{๒๙} ผู้สอนจึงต้องคอยให้คำแนะนำเพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนได้เข้าใจตามความต้องการและความสนใจ ที่จะเรียนรู้ด้วยความสนใจของตนเอง

^{๒๕} เรณู คุปต์ยงกูร, เอกสารคำสอนวิชาปรัชญาและปรัชญาการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๕, ดูเพิ่มเติมใน วนิดา สุริต, การวิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาตามลัทธิอัตถิภาวนิยม, หน้า ๒๐๖.

^{๒๖} กิรติ บุญเจือ, ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม, หน้า ๑๑๗-๑๑๘.

^{๒๗} วิชัย ต้นศิริ, หลักพื้นฐานทางการศึกษา, หน้า ๑๗.

^{๒๘} วรวิทย์ วคินสรากร, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา, หน้า ๖๘.

^{๒๙} บรรจง จันทรส, ปรัชญาการศึกษา, หน้า ๒๕๑-๒๕๒.

อย่างไรก็ตาม จุดหมายของการศึกษาในแนวทางปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม ต้องการต่อต้านแนวทางการศึกษาของสำนักปรัชญาท่อนหน้า คือสำนักนิรันดรภาพ และสารัตถนิยมที่ไม่ให้ความสำคัญกับปัจเจก หรือคุณลักษณะเฉพาะของผู้เรียนว่าเป็นอย่างไร

ตารางที่ ๕ สรุปปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม (Existentialism)

จุดมุ่งหมาย	ให้ผู้เรียนรู้จักยอมรับ และมีความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเลือกและในสิ่งที่ตนกระทำการศึกษจะต้องสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้มีวินัยตัวเอง
สถานที่เรียน	สนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละคน มีพัฒนาการในด้านเป็นตัวของตัวเอง นั่นคือให้นักเรียนมีโอกาสเลือกโดยอิสระ
ผู้สอน	ผู้สอนคอยแนะนำ หรือกระตุ้นเตือนให้ผู้เรียนรู้จักรับผิดชอบทั้งการกระทำ และผลของการกระทำของตนเอง
หลักสูตร	เน้นเนื้อหาวิชาที่มีความสำคัญในการส่งเสริมให้บุคคลเลือกและตัดสินใจ อันได้แก่ วิชา เช่น ศิลปะ ปรัชญา วรรณคดี การเขียน การละคร ฯลฯ
รูปแบบการเรียนการสอน	ไม่กำหนดระเบียบแบบแผนแน่นอนจะใช้วิธีใดก็ได้ เน้นการให้เสรีภาพเป็นอย่างมาก แต่ต้องคู่กับความรับผิดชอบ

ปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม เน้นการให้เสรีภาพเป็นอย่างมาก แต่ต้องคู่กับความรับผิดชอบ แม้ว่าปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม โดยภาพรวม เน้นเรื่องเสรีภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่มิได้ให้ใช้เสรีภาพตามความคิดอิสระตามความเข้าใจทั่วไปว่า เสรีภาพนั้น หมายถึง การทำอะไรตามใจชอบโดยมิต้องรับผิดชอบต่อสิ่งอะไรก็ตามมา ไม่ว่าดีหรือเลว หากแต่สิ่งที่ปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม ต้องการคือให้ผู้เรียนยอมรับถึงความมีเสรีภาพของความเป็นมนุษย์ (ตนเอง) ที่สามารถเลือกได้ ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์อย่างใด และการตัดสินใจอย่างหนึ่งอย่างใด เมื่อเกิดผลออกมาผู้เรียนก็ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อสิ่งเหล่านั้นด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นการใช้เสรีภาพในความหมายของปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม ที่เห็นว่ามนุษย์นั้นเป็นเสรีภาพ

ดังนั้น สรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม จึงเป็นแนวคิดที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน โดยให้เสรีภาพแก่ผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ ส่วนผู้สอนเป็นผู้หรือพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำปรึกษา ผู้เรียนจะมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการคิดตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะเป็นอย่างใด หรือเรียนรู้อะไร เป็นผู้กำหนดทิศทางชีวิตของตนเอง

บทที่ ๔

วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม

ในบทนี้เป็นการวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยมใน ๕ ประเด็น คือ ๑) จุดมุ่งหมายของการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม ๒) สถานที่เรียนตามปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม ๓) ผู้สอนตามปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยม ๔) หลักสูตรการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม และ ๕) รูปแบบการจัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม ดังต่อไปนี้คือ

๔.๑ จุดมุ่งหมายการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม

จุดมุ่งหมายการศึกษาของปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม ให้ความสำคัญการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน คือ ผู้เรียนต้องการเรียนรู้สิ่งใด ผู้เกี่ยวข้องต้องตอบสนองให้ได้ การศึกษาจึงมุ่งเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ต้องการ สามารถเลือก ตัดสินใจด้วยตัวของตนเองว่า จะเรียนสิ่งใด ไม่ว่าจะเป็นวิชาชีพ วิชาการหรือวิชาอื่นใด นอกเหนือจาก ที่โรงเรียนเตรียมไว้ให้ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระเสรีในการค้นพบตัวเอง^๑ ไม่เป็นการปิดกั้นต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้สถานที่เรียนไม่จำกัดเฉพาะ และทุกฝ่ายจึงต้องมุ่งให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด โรงเรียน ครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเป็นเพียงแค่ผู้ที่คอยกระตุ้นผู้เรียนให้เขาหันมาสนใจ รู้จักคิด พิจารณาตัดสินใจด้วยตัวเอง การตัดสินใจเลือกของผู้เรียนนั้นต้องมีความสอดคล้องกับผลที่เกิดขึ้นมาว่า ตัวของผู้เลือกต้องเป็นผู้ที่รับผิดชอบต่อผลอันตามมานั้นด้วย จุดมุ่งหมายของการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม จึงต้องการให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เข้าใจตัวเอง เข้าใจโลก^๒ ตามที่เป็น พร้อมกับการตัดสินใจต่อสิ่งต่างๆ นั้นด้วยตัวของผู้เรียนพร้อมกับความรับผิดชอบอย่างเสรีภาพ

อย่างไรก็ตาม จุดมุ่งหมายการศึกษาของปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม แม้จะเห็นได้ถึงข้อดีในแง่ของการให้เสรีภาพแก่ผู้เรียนเป็นอย่างมาก แต่ในขณะที่เดียวกันก็เห็น

^๑ วิชัย ต้นศิริ, หลักพื้นฐานทางการศึกษา, (กรุงเทพฯ : เอเชียติจิตอด การพิมพ์จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕.

^๒ ศักดา ปรารักษ์ประทานพร, ปรัชญาการศึกษาระดับพื้นฐาน, หน้า ๑๔๘.

ไปถึงจุดคือที่ว่า ผู้เรียนที่ไม่ได้ผ่านการศึกษามีประสบการณ์น้อย จะรู้ได้อย่างไรว่า การศึกษาแบบใด หรือว่าอย่างไรจึงจะเป็นการศึกษาเพื่อการส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาให้ ผู้เรียนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง เป็นประโยชน์ในอันที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น หรือแม้แต่เป็น ประโยชน์สำหรับตัวเองจริง ข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่เป็นไปได้ว่า ธรรมชาติของเด็ก หรือ มนุษย์นั้นมักจะทำอะไรตามใจตน ต้องการความสบาย ไม่ชอบความยากลำบาก ดังนั้นผู้เรียน หากจะให้ตัวของเขาเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะเรียนสิ่งใด ก็ยอมที่จะให้เชื่อได้ว่าเด็กยอมที่จะเลือกทำ ตามใจตัวเอง ไปตามอำนาจฝ่ายต่ำมากกว่าอำนาจฝ่ายสูง ฉะนั้นการให้ผู้เรียนที่ขาดเสียซึ่ง ประสบการณ์ แม้เพียงต้องการให้เสรีภาพ แก่ผู้เรียนว่ามีสิทธิได้รับการเล่าเรียนตามความ ต้องการก็จริงอยู่แต่จะต้องรับผิดชอบต่อผลอันจะเกิดจากการกระทำแห่งตนได้ แต่ประการ หนึ่งคือ การได้อยู่ใกล้ชิดกับผู้ที่มิประสบการณืที่มาก เป็นพหูสูต ทรงภูมิรู้ ภูมิธรรม ก็ยอม สามารถที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับสิทธิประโยชน์จากการศึกษาอย่างรวดเร็ว โดยไม่จำเป็นต้อง ไปเสียเวลากับการเรียนรู้หรือหาประสบการณ์ด้วยตัวของเขาเองเพียงผู้เดียว แม้ว่าการเกิด ของปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยมต้องการที่จะต่อต้านปรัชญาก่อนหน้าคือ ปรัชญาการศึกษาสำนักนิรันดรภาพ และสารัตถนิยม ที่เน้นย้ำหรือให้ความสำคัญกับผู้สอน หลักสูตร หรือแม้แต่สถานศึกษาทางด้านศาสนสถานว่า เป็นสิ่งสำคัญอันอาจสามารถที่จะนำ หรือจูงใจ นำพาผู้เรียนได้มีจิตใจที่ละเอียดประณีต มีอริยาศัยเหมาะสมแก่การเข้าถึงการ เรียนรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คุณค่าทางด้านชีวิตมากกว่าวิชาการทางโลก อันไม่ก่อให้เกิดผล การพัฒนาได้อย่างแท้จริง จุดมุ่งหมายของการศึกษาของปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิ- ภาวนิยม จึงได้มุ่งถึงเสรีภาพว่า เป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุด จุดมุ่งหมายของการศึกษาคควร เน้น หรือตอบสนอง ความเป็นตัวตนของผู้เรียน ของมนุษย์ทุกคนว่ามีสิทธิเท่าเทียมกันในทุก สถานการณ์ แม้ในสถานการณ์ที่เราเชื่อว่าไม่มีสิทธิหรือเสรีภาพที่จะเลือกก็ตาม แนวคิดความ เชื่อและหลักการสำคัญในด้านจุดมุ่งหมายของการศึกษาคือ มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาความเป็น มนุษย์ของตนเองอย่างเต็มที่ ให้รู้จักใช้เสรีภาพในการเลือก และมีความรับผิดชอบต่อการ ตัดสินใจของตนเอง การศึกษาจะต้องช่วยให้มนุษย์เข้าใจตัวเอง เข้าใจโลกและความสำคัญ ของการมีอยู่ การศึกษาจะต้องช่วยให้มนุษย์สามารถเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างชาญฉลาด สามารถหาความหมายออกมาจากสิ่งที่ไม่รู้ความหมาย สำนักนี้มีความเชื่อว่า ถ้าต้องการจะให้ ผู้เรียนมีคุณค่า จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถของ แต่ละคนด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ช่วยเท่านั้น จุดมุ่งหมายของการศึกษา คือการสร้างให้คน

รู้จักยอมรับและมีความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเลือกและทำในสิ่งที่ตนทำ หมายถึง การศึกษาต้องสร้างผู้เรียนให้เป็นผู้มีวินัยในตนเอง

ผู้วิจัยเห็นว่า จุดมุ่งหมายการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม จึงมีทัศนะว่าหากจำเป็นต้องจัดการศึกษา การศึกษานั้นควรต้องมีจุดมุ่งหมาย ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความเป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่ให้ผู้รู้จักตัวเองให้รู้จักใช้เสรีภาพในการเลือก และมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและการกระทำของตนเอง การศึกษาจึงน่าที่จะให้ความสำคัญกับความเป็นจริงของแต่ละบุคคลเพื่อบุคคลจะได้เลือกสิ่งที่มีค่าสำหรับตนเอง โดยให้ผู้เรียนได้รู้จักทุก ๆ ด้านของชีวิตไม่ว่าดีหรือร้าย มีเหตุผลหรือเหลวไหล เพราะในชีวิตจริงของมนุษย์ก็มีลักษณะเช่นนั้นอยู่แล้ว แต่การศึกษาส่วนใหญ่ในปัจจุบันมักจะหลอกลวงผู้เรียนโดยการให้เรียนให้พบแต่สิ่งที่สวยงาม และหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งหรือสิ่งที่น่าเกลียดน่ากลัวต่าง ๆ ซึ่งต่างก็เป็นความจริงอีกส่วนหนึ่งของชีวิต ให้ความสำคัญกับผู้เรียนโดยมุ่งให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า พยายามให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ^๑ การศึกษาที่นักปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม ได้ให้ความสำคัญจึงเป็นภาวะความจริงของมนุษย์ และให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลดังกล่าวนี้ จะช่วยให้บุคคลแต่ละคนได้รู้จักความกลัวความคับข้องใจ ความหวัง ได้เห็นตนเองใช้เหตุผลเพื่อสิ่งที่ถูกและผิด การศึกษาเช่นนี้ จึงเป็นการศึกษาที่ทำให้คนรู้จักตัวเองซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการเลือกและการตัดสินใจที่รับผิดชอบของแต่ละบุคคล ซึ่งยังไม่สะท้อนให้เห็นถึงการศึกษาค้นคว้าที่จะสามารถแก้ไขปัญหาให้สังคมได้ ดังที่ดังที่ จอห์น ดิวอี้ ได้กล่าวว่า การศึกษาคือชีวิต มิใช่การเตรียมตัวเพื่อชีวิต วิธีการที่ใช้ในการเรียนรู้คือลงมือทำ การลงมือกระทำด้วยตัวของแต่ละคน หน้าที่ของผู้สอนหรือนักการศึกษาจึงต้องจัดเตรียม ประสบการณ์ที่มีคุณค่าซึ่งสามารถช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่สังคมและแก่ตน^๒ แนวคิดของดิวอี้ที่เป็นกลุ่มปรัชญาสำนักอัตถิภาวนิยมจึงแตกต่างกับสำนักอัตถิภาวนิยมที่ไม่ได้มุ่งเน้นการนำความรู้ไปช่วยแก้ไขปัญหาของผู้เรียน

^๑ เกียรติวรรณ อดิชาตกุล, ศึกษาและวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม, วารสารครุศาสตร์ ๑๔ (ตุลาคม-ธันวาคม), ๒๕๒๘. ดูเพิ่มเติมใน วนิดา สุริต, การวิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาตามลัทธิอัตถิภาวนิยม, หน้า ๑๘๒.

^๒ John Dewey, **Experience and Education**, (New York : Collier Books, 1963), อ้างใน, วรยุทธ ศรีวรรณกุล, **ปรัชญาการศึกษา**, (กรุงเทพฯ : บริษัท นำทองการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕๘.

หรือสังคมเพียงแต่มุ่งสนองความต้องการของผู้เรียนที่เท่านั้นว่าสิ่งที่ผู้เรียนเลือกในสถานการณืนั้นๆ เป็นไปเพื่ออะไร ดีหรือไม่หรือว่าใครได้รับประโยชน์

๔.๒ สถานที่เรียนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม

สถานที่เรียนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม มีสภาพที่ต้องการจะสร้างบรรยากาศแห่งเสรีภาพทั้งในและนอกห้องเรียน คือ สอนให้ผู้เรียนมีทั้งความสามารถและความโน้มเอียงในการเลือกแนวทางจริยธรรมของตนเอง แต่ไม่ใช่อบรมศีลธรรม แต่เป็นการสร้างและกำหนดเงื่อนไขที่จะให้เด็กฝึกปฏิบัติตาม ครู มีบทบาทคล้ายกับปรัชญาพัฒนาการนิยม ทำหน้าที่คอยกระตุ้นหรือเร้าให้ผู้เรียนตื่นตัว ให้เข้าใจตนเอง สามารถใช้ความถนัดและความสามารถเฉพาะตัวออกมาให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุด ครูจะให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนมาก ให้เสรีภาพ และเคารพในศักดิ์ศรีของผู้เรียน ให้ผู้เรียนรู้จักรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง และผู้สอนจะต้องเป็นผู้รู้จริงในเรื่องที่สอนซื่อสัตย์และจริงใจต่อผู้เรียน สถานที่เรียน ก็คือ สถานที่ที่สร้างเพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนเข้าใจในตัวเองอย่างเต็มที่เป็นการทำโรงเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียน ไม่ใช่ทำให้ผู้เรียนเหมาะสมกับโรงเรียน^๕

สถานที่เรียนจึงเป็นไปเพื่อการสนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละคน มีพัฒนาการในด้านเป็นตัวของตัวเอง นั่นคือให้นักเรียนมีโอกาสเลือกโดยอิสระ จึงเป็นไปเพื่อที่จะกระตุ้นเร้าให้เกิดการคิดด้วยตัวของเด็กเอง คู่กับเน้นเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม นั่นคือสอนให้เด็กมีทั้งความสามารถ และความโน้มเอียงในการเลือกแนวทางจริยธรรมของตนเอง แต่ไม่ใช่เป็นการ “อบรม” ศีลธรรมซึ่งการอบรมศีลธรรมนั้นย่อหมายถึง การสร้างและกำหนดเงื่อนไขที่จะให้เด็กปฏิบัติตาม^๖ สถานที่เรียนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญน้อยลงไป ด้วยหากว่าเป็นการบีบบังคับ หรือการหวานล่อม หรือการสร้างหรือการจัดจกให้มี การจงใจให้เชื่อ แต่เป็นการให้เกิดความรู้สึกที่ผู้เรียนสามารถพิจารณาด้วยตนเอง รับรู้ถึงความเป็นอิสระและเพื่อให้เกิดความเข้าใจตนเองถึงเจตจำนงอิสระของตน ที่พร้อมจะรับผิดชอบสิ่งต่างๆ ด้วยตัวของตัวเอง แต่ไม่ได้หมายความว่าสถานที่เรียนใครจะทำอะไรก็ได้ ดังที่เฮิร์บ-

^๕ ศุภร ศรีแสน, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๑๕๔.

^๖ บรรจง จันทรสตา, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า ๒๕๒.

สนิทเซอร์^๓ ผู้อำนวยการโรงเรียนเลวิส วาล์มส์ ซึ่งดำเนินการสอนตามแนวคิดปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยม ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า “...บางคนคิดว่า ชัมเมอร์ฮิล หรือ เลวิส เป็นที่ที่ทุกคนทำอะไรได้ตามใจชอบ แต่ไม่ได้หรอก มีบางโรงเรียนทำแบบนั้นเหมือนกัน... ซึ่งผมหวังว่าจะล้ม ผมอยากให้ล้ม เพราะผมคิดว่าโรงเรียนแบบนั้นเป็นอันตรายต่อเด็ก ผมคิดว่าผู้ใหญ่พวกนั้นต้องรู้จักโตเสียบ้าง รู้จักเข้าใจก่อนว่าเวลาคุณถือชีวิตคนอื่นไว้ในมือ โดยเฉพาะชีวิตของเด็กๆ นั้น มันเป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน หรือไม่ก็เลิกเอา ชัมเมอร์ฮิลมาบังหน้า แต่อย่าเรียกมันว่าชัมเมอร์ฮิล อย่าเรียกมันว่าเสรีภาพ เรียกมันว่า ชัมเมอร์ฮิล เพราะมันไม่มีอะไรเกี่ยวกับเลย”

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิดของปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม นั้นแตกต่างกับปรัชญาการศึกษาสำนักสารัตถนิยมที่เน้นถึงสิ่งที่ดีงามที่มาจากอดีตว่าเป็นสิ่งดีงามแล้ว โรงเรียนจะต้องเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่เน้นสภาวะแวดล้อมทางอุดมคติและสัญลักษณ์^๔ แตกต่างกับสำนักอรรถิภาวนิยมที่ไม่ได้เน้นถึงสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสถานที่เป็นสถานที่ที่เกี่ยวกับการสร้างอุดมคติชีวิตที่เน้นในเรื่องของความดี ความงาม ความเป็นจริงของชีวิตเพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัส ชิม ชับ และเรียนรู้ได้ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนเพื่อน้อมนำสิ่งที่ดีงามนั้นไปปฏิบัติจนก่อเกิดสิ่งนั้นๆ แก่ตนเอง อรรถิภาวนิยมนั้นปฏิเสธสิ่งที่ตกทอดมาจากอดีตว่าไม่สามารถให้ประโยชน์กับยุคสมัยใหม่ได้เพราะสมัยต่างๆ นั้นย่อมมีบริบทที่แตกต่างกันออกไป สถานที่จะเรียนจึงต้องแตกต่างกันออกไปด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า สิ่งที่สำนักอรรถิภาวนิยมแสดงให้เห็นนั้นเพื่อต้องการมุ่งให้ผู้เรียนได้ตระหนัก และคิดว่าสิ่งที่สำนักสารัตถนิยมเน้นย้ำความเป็นอดีตไว้ก็ตามแต่สิ่งนั้นมีใช้ผู้เรียนจะไม่ให้ความสำคัญหรือคุณค่าแต่อย่างใด เพราะอย่างไรก็ตามสถานที่เรียนนั้นผู้เรียนแต่ละคนอาจจะมิให้ความสำคัญก็ได้ด้วยเพราะผู้เรียนแต่ละคนนั้นแตกต่างกันออกไป ซึ่งสำนักอรรถิภาวนิยมไม่ได้เน้นย้ำว่าผู้เรียนจะไม่ได้ไปเรียนรู้แต่อย่างใดเป็นเพียงแต่ต้องการเน้นย้ำให้ผู้เรียนได้คิด และได้ตัดสินใจด้วยตนเองว่าตนเองนั้นถนัดหรือชอบในสิ่งใด และเมื่อชอบในสิ่งใดแล้วก็ย่อมที่จะนำเอาสิ่งนั้นไปใช้สำหรับตนเองต่อไป

^๓ เตือนดา สุวรรณศิลป์ และสมบุญ คุกศิลป์ (แปล), ปรัชญาการศึกษาแบบชัมเมอร์ฮิล : ชีวิตเสรีภาพ ชัมเมอร์ฮิล, (กรุงเทพฯ : บริษัทเคสส์ไทย จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๕๕๑. อ้างใน สมบุญ วรรณภาพ, วิชาศึกษา 471 : ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น (เล่ม 2), หน้า ๔๘๖.

^๔ บรรจง จันทรสา, ปรัชญาการศึกษา, หน้า ๒๕๕.

๔.๓ ผู้สอนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม

ผู้สอนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม เป็นผู้สอนที่คอยแนะนำหรือกระตุ้นเตือนให้ผู้เรียนรู้จักรับผิดชอบทั้งการกระทำ และผลของการกระทำของตนเอง การกระทำทุกอย่างก่อให้เกิดผล การตั้งกฎเกณฑ์อะไรขึ้นมาควรพิจารณาถึงผลิตผลที่จะเกิดขึ้นสำหรับทุกคนเป็นหลัก^๙ และต้องทำให้เด็กยอมรับว่าผลที่เกิดตามมาจากการกระทำของนักเรียนนี้ เกิดขึ้นเพราะการเลือกของเด็กเอง ครูต้องส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการอภิปรายอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ^{๑๐} เช่น ยาเสพติด ความผิดกฎหมายด้านพรรคการเมืองใด การเมืองหนึ่ง และอื่นๆ โดยผู้สอนมิได้เป็นผู้ชี้แนะว่าต้องออกมาเป็นไปตามที่ครูต้องการ ศูนย์กลางของการศึกษาคือผู้เรียน แต่ละคนในฐานะบุคคลที่เป็นตัวของตัวเองและมีอิสระ^{๑๑} ผู้สอนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยมนี้จึงเน้นถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ปรัชญาถือว่าผู้เรียนเป็นคนที่สำคัญ และมีเสรีภาพมากที่สุดในโรงเรียน ผู้เรียนมีสิทธิและอำนาจเต็มในการเลือกสิ่งที่คุณเห็นว่าควรนำมาเรียน และสนับสนุนส่งเสริมผู้เรียนในการค้นหาความหมายและสาระสำคัญของชีวิตของเขาเอง ผู้เรียนมีเสรีภาพในการเลือกสิ่งที่คุณต้องการ มีเสรีภาพในการเลือกตัดสินใจเมื่อเผชิญกับปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ และรับผิดชอบในการตัดสินใจหรือการกระทำของตนเอง เนื้อหาของหลักสูตรนี้มุ่งไปที่สาระที่จะช่วยให้เด็กมีความเข้าใจตนเองและเป็นตัวของตัวเอง โดยให้ยึดผู้สอนว่าเป็นเพียงผู้เริ่มต้น ในการเรียน ไม่ใช่เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการกำหนดว่า อะไรสำคัญต่อผู้เรียน แต่ให้ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือเป็นการสอนให้เหมาะกับผู้เรียนตามอัธยาศัยหรือ ความสนใจเฉพาะของผู้เรียน

ในปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม ผู้สอนมีความเข้าใจตรงกันข้ามอย่างมากกับแนวคิดของสำนักสารัตถและนิรันตรวาท ที่ให้ความสำคัญกับผู้สอนว่า ผู้สอนต้องเป็นผู้ที่เหมาะสมกว่า ที่จะเป็นผู้ดำเนินการสร้างพัฒนาการให้แก่เด็กยิ่งกว่าที่จะให้เด็กนำตัวเอง^{๑๒} โดยหากให้การศึกษาเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนแล้วผู้เรียนย่อมต้องการเรียนในสิ่งที่

^๙ วรวิทย์ วสันตสารกร, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา, หน้า ๖๘.

^{๑๐} เมธี ปิลันธนานนท์, ปรัชญาการศึกษาสำหรับครู, หน้า ๘๘.

^{๑๑} วิชาน สุชีวกุลป์ และคณาจารย์ภาควิชาปรัชญา, ปรัชญาเบื้องต้น, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๓), หน้า ๒๘๐.

^{๑๒} บรรจง จันทรสา, ปรัชญาการศึกษา, หน้า ๒๓๘.

ง่ายหรือสิ่งที่ตนชอบแต่อาจจะไม่เป็นสิ่งที่ดีทั้งแก่ตัวของผู้เรียนและสังคมได้ โดยเห็นว่าผู้สอนไม่จำเป็นต้องเป็นครูเท่านั้น แม้แต่คำแนะนำของปราชญ์ก็สามารถช่วยให้ผู้เรียนพ้นจากทุกข์เชิงุญที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์^{๑๓} แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าสำนักอัตถิภาวนิยมไม่เน้นให้ผู้สอนเป็นผู้ที่ต้องมีความรู้ดีและเป็นปราชญ์แต่ การที่จะจัดการศึกษาหรือผู้สอนที่สามารถคอยแนะนำให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการคิดได้ก็ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในสิ่งที่สอนด้วย ดังนั้นผู้สอนของสำนักอัตถิภาวนิยมจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และความสามารถด้วย หากแต่ความแตกต่างระหว่างสำนักสารัตถและนิรันตรวาทกับอัตถิภาวนิยมคือ สำนักสารัตถและนิรันตรวาทให้ยึดตัวของผู้สอนหากแต่สำนักอัตถิภาวนิยมไม่จำเป็นต้องยึดตามหรือไม่ก็ได้ให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่ใช้วิจารณญาณด้วยตนเองว่าจะตัดสินใจด้วยตนเองหรือไม่อย่างไร

๔.๔ หลักสูตรการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม

ปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ได้กำหนดจุดหมายของหลักสูตร และโปรแกรมการศึกษาในแนวทางของสาขามนุษยศาสตร์ โดยเน้นเนื้อหาวิชาที่มีความสำคัญในการส่งเสริมให้บุคคลเลือกและตัดสินใจ อันได้แก่วิชา เช่น ศิลปะ ปรัชญา วรรณคดี การเขียน การละคร ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายอันสำคัญของหลักสูตร เพื่อสัมพันธ์กับ สถานที่เรียน ก็คือ สร้างผู้เรียนแต่ละคนให้เข้าใจในตัวเองอย่างเต็มที่เป็นการทำโรงเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียนไม่ใช่ทำให้ผู้เรียนเหมาะสมกับโรงเรียน^{๑๔} การศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยมนี้จะเน้นถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ปรัชญาถือว่าผู้เรียนเป็นคนที่สำคัญและมีเสรีภาพมากที่สุดที่โรงเรียน ผู้เรียนมีสิทธิ และมีอำนาจเต็มในการเลือกสิ่งที่คุณเห็นว่าควรนำมาเรียน และสนับสนุนส่งเสริมผู้เรียนในการค้นหาความหมาย และสาระสำคัญของชีวิตของเขาเอง ผู้เรียนมีเสรีภาพในการเลือกสิ่งที่คุณต้องการ มีเสรีภาพในการเลือกตัดสินใจเมื่อเผชิญกับปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ และรับผิดชอบในการตัดสินใจหรือการกระทำของตน เนื้อหาของหลักสูตรนี้มุ่งไปที่สาระที่จะช่วยให้ ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเองและเป็นตัวเอง

^{๑๓} วิกิต วิกิตเวทย์, ปรัชญา, หน้า ๔๐-๔๑.

^{๑๔} ศุกร ศรีแสน, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๑๕๔.

หลักสูตรการศึกษาในระบบของปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม ไม่กำหนดตายตัว มีวิชาเลือกให้เลือกกว้างขวางเพื่อส่งเสริมเสรีภาพ หลักสูตรส่วนใหญ่เน้นวิชาศิลปะและปรัชญา ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างเสรีภาพ จะเน้นทางศิลปะ จรรยา มารยาท ประวัติศาสตร์ วรรณคดี ปรัชญา เป็นต้น ทุกวิชามีความสำคัญ ถ้าใครเห็นว่าวิชาใดที่จะช่วยให้รู้จักตัวเองและเข้าใจโลกได้ดีขึ้น ถือว่าวิชานั้นย่อมเหมาะสมกับผู้เรียน ผู้เรียนมีสิทธิและอำนาจเต็มที่ในการเลือกวิชาเรียน ผู้สอนมีหน้าที่เพียงเป็นผู้ที่คอยกระตุ้นหรือเร้าให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง สามารถนำศักยภาพของตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด แม้แต่ในทางด้านวิชาที่เกี่ยวกับศิลปศึกษา ผู้สอนก็ควรให้โอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนศิลปะแบบต่าง ๆ โดยเน้น Self expression ซึ่งเป็นผลดีแก่ผู้เรียน เพราะได้แสดงออกตามความสามารถของตนเอง มีความคิดอิสระในการทำงาน มีความสุขกายและสบายใจในการปฏิบัติงาน มีความอิสระและสามารถที่จะปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ ได้ ผู้เรียนมีโอกาสได้พัฒนาในด้านต่าง ๆ และประสบผลสำเร็จในการสร้างสรรค์อันเกิดจากการพยายามฝึกฝน อบรมตนเอง ในสิ่งที่ตนพึงปรารถนาไม่ว่าจะก่อให้เกิดผลดีหรือไม่อย่างไร ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้รู้จักใคร่ครวญ และรับผิดชอบในสิ่งนั้นๆ ด้วยความรับผิดชอบของตน ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม จึงยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ ส่วนครูเป็นผู้ดูหรือพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำปรึกษา ถ้าผู้เรียนต้องการ ผู้เรียนจะมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการคิดตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะเป็นอย่างใด หรือเรียนรู้อะไร

หลักสูตรการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม มีแนวความเชื่อที่ว่ามนุษย์มีศักยภาพในทางที่จะเป็นตัวของตัวเองตลอดเวลา ลักษณะที่เป็นตัวของตัวเอง เช่นนี้จึงนับว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่ (Exist) ที่แท้จริงในมนุษย์ และเป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์ด้วยการดำรงชีวิตของมนุษย์แต่ละคนจึงมีแบบอย่างที่เป็นของตนเองที่มนุษย์แต่ละคนจะเป็นผู้สร้างขึ้นมา และเชื่อว่ามนุษย์แต่ละคนสามารถที่จะเลือกการกระทำของตนเอง เป็นผู้กำหนดแนวทางชีวิตและโชคชะตาของตนเอง เมื่อตระหนักในลักษณะของมนุษย์เช่นนี้แล้ว หน้าที่ประการแรกของโรงเรียนก็คือทำหน้าที่สร้างคนให้เป็นตัวของตัวเอง สนับสนุน และส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละคน มีพัฒนาการในด้านเป็นตัวของตัวเอง นั่นคือให้นักเรียนมีโอกาสเลือกโดยอิสระ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความโน้มเอียง (Inclination) ที่จะเลือกทางใดทางหนึ่งตามที่ตนได้ตัดสินใจโดยอาศัยเหตุผลอย่างใคร่ครวญของตนเองดีแล้ว

ผู้วิจัยเห็นว่า หลักสูตรการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม ต้องการกระตุ้นเร้าให้เกิดการคิดด้วยตัวของเด็กเอง คู่กับเน้นเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม นั่นคือสอนให้เด็กมีทั้งความสามารถ และความโน้มเอียงในการเลือกแนวทางจริยธรรมของตนเอง แต่ไม่ใช่เป็นการ “อบรม” ศีลธรรมซึ่งการอบรมศีลธรรมนั้นย่อม หมายถึง การสร้างและกำหนดเงื่อนไขที่จะให้เด็กปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการนำไปตัดสินใจเลือกด้วยตนเองในสิ่งต่างๆ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากภายในของผู้เรียน ที่ต้องการจริงๆ ว่าเป็นอย่างไร

หลักสูตรการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม จึงเห็นว่าการศึกษานั้น เป็นเพียงการให้โอกาสต่อผู้เรียนที่เข้ามา เมื่อเข้ามาเรียนแล้ว สภาพแวดล้อมก็เป็นเพียงสิ่งที่จะช่วยกระตุ้นความอยากรู้ของผู้เรียนเท่านั้น และการตัดสินใจก็โดยการที่แต่ละคนจะเป็นผู้เลือกอย่างไรเหมาะสมแก่ตน สถานที่เรียนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญน้อยลงไป ด้วยหากว่าเป็นการบีบบังคับ หรือการหว่านล้อม หรือการสร้างหรือการจัดจกให้มีการจงใจให้เชื่อ หลักสูตรการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยมเน้นถึงการศึกษา ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่แสดงออกถึงความเป็นอิสระทางด้านต่างๆ แม้แต่ทางด้านจิตใจ แต่ไม่เป็นการสุดโต่งอย่างที่เรียกว่า ปรนเปรอตนเอง หรือทางพุทธปรัชญาเรียกว่า การหมกมุ่นในกาม แต่เป็นการให้เกิดความรู้สึกที่ผู้เรียนสามารถพิจารณาด้วยตนเอง รับรู้ถึงความ เป็นอิสระและเพื่อให้เกิดความเข้าใจตนเอง

๔.๕ รูปแบบการเรียนการสอนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม

รูปแบบการจัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม ไม่กำหนดระเบียบแบบแผนแน่นอน จะใช้วิธีใดก็ได้ ที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนตอบสนองอย่างเสรี ที่ไม่มีการบังคับและเป็นการสอนที่มีลักษณะส่งเสริมผู้เรียนแต่ละคน เน้นการเรียนการสอนที่เริ่มต้นที่ผู้เรียนก่อนคือการเรียนรู้จากภายในไปภายนอก (Learning from the inside-out) โดยครูเป็นผู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่เรียนอย่างแท้จริงจนเกิดความรู้ขึ้นภายในตัวผู้เรียน ความรู้นี้จะแสดงออกมาภายนอกให้ประจักษ์ว่าผู้เรียนรู้สึกอย่างไรต่อสิ่งนั้นถือเป็นการรู้ที่เกิดจากความต้องการของผู้เรียน การเรียนถือเป็นเสรีภาพที่จะเลือกวิธีเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองเพราะสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้อยู่ที่ความพอใจของผู้เรียนมากกว่าวิธีสอน

การเรียนการสอนจึงควรเป็นการแสวงหาความรู้ร่วมกัน^๕ การศึกษาในแนวทางปรัชญา การศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยมไม่ใช่สิ่งที่เติมให้หรือจัดให้จากภายนอก แต่เนื่องจากปัจเจกบุคคลเป็นผู้มีเสรีภาพ มีอิสระที่จะเลือกจุดหมายในชีวิตให้กับตนเองและมีความรับผิดชอบ การศึกษาจึงควรเริ่มต้นที่ตัวผู้เรียนที่จะเป็นผู้นำหรือผู้กำหนดทิศทางการศึกษาของตนเองด้วยตนเอง ผู้เรียนแต่ละคนก็มีความแตกต่างกันในด้านความรู้ ความสนใจ ความต้องการความคาดหวัง บุคลิกภาพส่วนตัว เพราะฉะนั้นการศึกษาจึงไม่ควรมีลักษณะเหมือนกันสำหรับทุกคน การศึกษาไม่ใช่การปรับตัวให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์หรือหลักการใด และการศึกษาก็ไม่ใช่การควบคุมพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายเดียวกัน แต่การศึกษาควรต้องแตกต่างหลากหลายกันไปทั้งในแง่ของหลักสูตรหรือวิธีการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกด้วยตนเอง หรืออาจให้มีการติดต่อเป็นการส่วนตัวระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนเพื่อกำหนดสิ่งที่จะเรียน วิธีและเวลาที่จะเรียนกันเอง กิจกรรมการเรียนการสอนต้องจัดตามความสนใจของผู้เรียน การเรียนเน้นการกระทำโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากที่สุด การศึกษาจะต้องพัฒนาเด็กทุก ๆ ด้านไม่เฉพาะสติปัญญาเท่านั้น สถานที่เรียนมีความสัมพันธ์กับสังคมมากขึ้น เด็กจะต้องพร้อมที่จะไปอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ปรับตัวได้อย่างดี กระบวนการเรียนการสอนจึงมีความสำคัญพอ ๆ กับเนื้อหาที่เป็นเรื่องของปัจจุบันมีความสำคัญกว่าอดีตหรืออนาคต บทบาทของสถานที่เรียนต่อชุมชนนั้น สถานที่เรียนจะต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชน การยอมรับการเปลี่ยนแปลงในสังคมโดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวัฒนธรรม สถานที่เรียนไม่ควรปลีกตัวออกมาจากสังคมเหมือนปรัชญากลุ่มอนุรักษนิยม สถานที่เรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สถานที่เรียนจะมีโอกาสสร้างนักเรียนในลักษณะใหม่ที่มีสติปัญญา ความพร้อม และเข้าใจสังคมอย่างดี พร้อมออกไปปรับปรุงและพัฒนาสังคมได้ ปรัชญาสาขานี้ให้ความสำคัญกับตัวผู้เรียนมาก ผู้เรียนจะเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ในชีวิตเป็นสำคัญ เพราะถือว่าการเรียนรู้นั้นจะเกิดได้ดีก็ต่อเมื่อ ผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรงหรือลงมือทำด้วยตนเอง ดังนั้นผู้เรียนจึงมีอิสระที่จะเลือกตัดสินใจด้วยตนเอง แต่ไม่ได้หมายความว่า ผู้เรียนจะร่างหลักสูตรหรือกำหนดกิจกรรมเสียเอง กระบวน

^๕ สุภา ใจบุญ, แนวโน้มปรัชญาการศึกษาไทย ภายในปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ ตามการคาดการณ์ของผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา, ดูเพิ่มเติมใน วนิดา สุริต, การวิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาตามลัทธิอรรถิภาวนิยม, หน้า ๑๗๕-๑๗๖.

ของการศึกษาตามปรัชญาที่ถือหลักว่า ผู้เรียนควรมีบทบาทด้วยตนเองมากที่สุด การเรียนควรเป็นเรื่องของการกระทำ มากกว่ารู้ ผู้เรียนจะต้องกระตือรือร้นในการเรียนมากกว่าคอยรับหรืออยู่เฉย ๆ ผู้สอนจะเป็นผู้จัดประสบการณ์เรียนรู้ให้ผู้เรียน ให้ผู้เรียน ได้รู้จักที่จะแก้ไขปัญหาของตนเองและของสังคม

รูปแบบการจัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยมน เน้นให้เห็นการให้เสรีภาพเป็นอย่างมาก แต่ต้องคู่กับความรับผิดชอบ แม้ว่าปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยมน โดยภาพรวม เน้นเรื่องเสรีภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่มิได้ให้ใช้เสรีภาพตามความคิดอิสระตามความเข้าใจทั่วไปว่า เสรีภาพนั้น หมายถึง การทำอะไรตามใจชอบโดยมิต้องรับผิดชอบต่อสิ่งอะไรก็ตามมา ไม่ว่าจะดีหรือเลว การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยมนจะฝึกให้ผู้เรียนรู้จักเลือกวิชาที่เรียนอย่างมีความรับผิดชอบผู้สอนจะเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนแต่ละคนใช้เสรีภาพในการเลือกเรียนอย่างถูกต้อง และเหมาะสมการจัดการเรียนการสอนนิยมนั้นจัดหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความถนัดและความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก ไม่กำหนดระเบียบแบบแผนให้นักเรียนปฏิบัติ แต่ให้มีความรับผิดชอบและยอมรับผลการกระทำของตนเอง เนื้อหาวิชาเน้นวิชาศิลปศาสตร์ เพราะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้กว้างขวาง และรู้จักตัวเองได้มาก โรงเรียนเน้นเรื่องศีลธรรมและจริยธรรมซึ่งไม่แตกต่างไปจากชีวิตจริงในชีวิตประจำวัน ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยมนต้องการให้ผู้เรียน ยอมรับถึงความมีเสรีภาพของความเป็นมนุษย์(ตนเอง) ที่สามารถเลือกได้ ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์อย่างไร และการตัดสินใจอย่างหนึ่งอย่างใด เมื่อเกิดผลออกมา ผู้เรียนก็ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อ สิ่งเหล่านั้นเองด้วย

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ผู้เรียนจึงเป็นคนสำคัญที่สุดในกระบวนการเรียนการสอนที่จะต้องตัดสินใจเลือกและกระทำด้วยตนเองและต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง เป็นผู้ที่มีเสรีภาพในการเลือกอย่างเต็มที่ เป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง เป็นผู้ร่วมแสดงความคิดเห็น ซักถาม โต้ตอบกับครูอย่างเต็มที่^{๑๖} ผู้เรียนคือผู้ที่สำคัญที่สุดในกระบวนการของการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยมน ผู้สอนและวิชาความรู้มีความสำคัญเหมือนกัน แต่ไม่สำคัญเท่ากับการมีอยู่ของผู้เรียนแต่ละคน ต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับการศึกษาเสียใหม่ โดยเลิกเน้นว่าผู้เรียนทุกคนต้องประสบ

^{๑๖} เรณู คุปต์ยชีเยร, เอกสารคำสอนวิชาปรัชญาและปรัชญาการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๕. ดูเพิ่มเติมใน วนิดา สุริต, การวิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาตามลัทธิอรรถิถาวนิยมน, หน้า ๒๐๖.

ความสำเร็จ ต้องฉลาด ต้องมีความสุข ต้องปรับตัวได้ และเป็นที่ยอมรับของสังคม สิ่งเหล่านี้ ถือเป็นค่านิยมที่ทำให้ลายความเป็นตัวตนของผู้เรียน ทำไมโรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตัดสินใจเรื่องการเมืองอยู่ของเขาเอง เพราะถ้าโรงเรียนปลูกฝังค่านิยมของสังคมปัจจุบันแล้ว จะไม่มีโอกาสพัฒนาความเป็นมนุษย์ของตนเองได้

อย่างไรก็ตามปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม (Existentialism) มุ่งให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเอง คือสอนให้ผู้เรียนรู้จักอัตถิภาวะ และกระตุ้นให้กล้าเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ด้วยความตระหนักรับผิดชอบ ทั้งต่อเสรีภาพของตนและของคนทุกคนในโลก เพราะการเรียนการสอนหากไม่สามารถสร้างความรู้สำนึกถึงความเป็นตัวตนของตนว่าเป็นอย่างไร ก็ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนแต่ละคนเกิดความรับผิดชอบต่อสังคมหรือต่อตัวเองได้ ปรัชญากลุ่มลัทธิอัตถิภาวนิยมเน้นเสรีภาพของการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์ศึกษาสภาวะความเป็นมนุษย์ และเน้นกระบวนการสร้างจิตสำนึกเพื่อแสวงหาทางเลือกของตนเอง ไม่เป็นการบังคับ การสอนไม่ควรให้ผู้เรียนต้องเรียนในเรื่องที่การสอนกำหนด แต่ควรให้ผู้เรียนมีสิทธิเลือกในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการ ให้เขาเลือกเอง วิชาต่างๆ เป็นเพียงเครื่องมือให้ผู้เรียนได้รู้จักตัวเอง เป็นการมุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล ไม่ว่าจะเลือกใช้วิธีการสอนแบบใดๆ ก็ตาม ผู้สอนต้องคำนึงถึงผู้เรียนเสมอ ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากภายใน ไปสู่ภายนอก กระตุ้นผู้เรียนทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจ และอารมณ์ หลักสูตรไม่มีวิชาใดวิชาหนึ่งสำคัญที่สุด วิชาใดที่ผู้เรียนมีความพอใจและเห็นว่าเขาควรที่จะเลือก วิชานั้นย่อมมีความสำคัญ

อย่างไรก็ตามปรัชญาการศึกษาสำนักอัตถิภาวนิยมจึงมีความแตกต่างกันกับสำนักนิรันดรบาท เน้นความสำคัญของพุทธิศึกษาและวิชาการ^{๑๑} อย่างแน่นอนว่าผู้เรียนจำเป็นที่จะต้องรู้สิ่งดังกล่าวนี้เพราะเป็นสิ่งที่ชีวิตของมนุษย์จำเป็นที่จะต้องแสวงหาหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองนั้นให้ได้หรือให้เข้าถึงไม่เพียง ในขณะที่สำนักอัตถิภาวนิยมนั้นให้น้ำหนักไปในวิชาการที่เน้นการให้เสรีภาพแก่ผู้เรียนอย่างเต็มที่ แต่ก็ยังมุ่งให้ผู้เรียนได้เกิดการใช้สติปัญญาของตนเองเป็นสำคัญ ไม่เหมือนกับสำนักนิรันดรบาท เน้นความสำคัญของความจริงของชีวิตที่มนุษย์ต้องพัฒนาให้ได้ ซึ่งยังคงแตกต่างกับสำนักพิพัฒนาการนิยมที่เห็นว่าการศึกษาที่จะเกิดประโยชน์ และคุ้มค่าก็ต้องก่อให้เกิดการปรับตัวของผู้เรียน ต่อการนำเอาไป

^{๑๑} บุญเลิศ นาคแก้วและนางเยาว์ สุขาพันธุ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา, หน้า ๑๔๓.

ใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างทันทั่วทั้งที่ สามารถสร้างผู้เรียนให้มีลักษณะพิเศษ กระตุ้นให้เกิดความสนใจ^{๘๘} โดยสำนักพัฒนาการเห็นถึงการศึกษว่าต้องสามารถแก้ปัญหา ไม่เพียงให้ผู้เรียน ได้ตระหนักรู้ความเป็นผู้ที่สามารถตัดสินใจทำอะไรด้วยตนเองเท่านั้นที่ยึดเพียงผลสัมฤทธิ์ในการตัดสินใจเลือกของผู้เรียน

จากการศึกษาทั้งหมด ๕ ประเด็นกล่าวคือ ๑) จุดมุ่งหมายของการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม ๒) สถานที่เรียนตามปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม ๓) ผู้สอนตามปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยม ๔) หลักสูตรการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม และ ๕) รูปแบบการจัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม

สรุปได้ว่า ในความเหมือนและความแตกต่างของปรัชญาการศึกษาทั้ง ๓ สำนักคือปรัชญาการศึกษาของสำนักสารัตถนิยม ปรัชญาการศึกษาของสำนักนิรันดรบาท และปรัชญาการศึกษาของสำนักพัฒนาการนิยมนั้น สำนักอรรถิภาวนิยม เห็นว่าสำนักที่มีการศึกษาที่เคร่งครัด คือสำนักสารัตถนิยม และสำนักนิรันดรบาท และที่เน้นการให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาสังคม ที่ให้เน้นความต้องการของผู้เรียนแต่ไม่เน้นความรับผิดชอบคือ การศึกษาของสำนักพัฒนาการนิยมนั้น

ปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยม ต้องการให้จุดมุ่งหมายของการศึกษาให้ความสำคัญกับผู้เรียนมากขึ้นให้ผู้เรียนมีเสรีภาพในการคิด ในการตัดสินใจด้วยตนเองว่าในการกำหนดการเรียนหรือหลักสูตรวิชาการต่างๆ ผู้สอนเป็นเพียงผู้ที่คอยอำนวยความสะดวกการเรียนการสอนเป็นไปตามเจตจำนง หรือความต้องการของผู้เรียน สถานที่เรียนต้องเอื้ออำนวยในการเรียนแก่ผู้เรียนในเบื้องต้นเท่านั้น หากผู้เรียนเห็นว่าตนไม่มีความสนใจหรือไม่เป็นไปตามความต้องการ การเรียนการสอนผู้สอนก็ต้องปรับให้เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นคว้า ค้นหาความเป็นตัวของตนเอง รวมทั้งศีลธรรมและจริยธรรมในการดำรงชีวิต

จากการศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยม ดังกล่าวมานั้น ผู้วิจัยเห็นว่า แม้จะมีข้อดีที่ปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยม ต้องการต่อต้านถึงปรัชญาของสำนักก่อนหน้านั้น กล่าวคือ ปรัชญาการศึกษาของสำนักสารัตถนิยม ปรัชญาการศึกษาของ

^{๘๘} ไพฑูรย์ สินลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๘๒.

สำนักนิรันดรวาท และปรัชญาการศึกษาของสำนักพัฒนาการนิยม แต่ผู้วิจัยเห็นว่ามิใช่เสีย กล่าวคือ เป็นการให้เสรีภาพมากจนเกินขอบเขตได้ หรือตามความพึงพอใจของตนเองมาก จนเกินไป โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลที่ควรจะเป็น จะทำให้สังคมโดยรวมเกิดความเสียหายได้ หากมีการเปิดโอกาสให้บุคคลแต่ละคนได้แสดงออก ทั้งความรู้และความสามารถ หากขัดต่อหลักศีลธรรม จริยธรรม และคุณธรรม ที่ดีงามของสังคม การที่บุคคลต่างๆ ใช้ตัวเองในการเลือกปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยไม่ผ่านการประชุมหรือการแสดงความคิดเห็นจากหลายๆ ฝ่ายอาจจะก่อให้เกิดความผิดพลาดได้อีกมากมายและความร่วมมือ ในการทำกิจกรรมต่างๆ ก็ยากที่จะประสบผลสำเร็จได้ดี บรรลุวัตถุประสงค์ของงานไปได้

ยอร์จ เอฟ เนลเลอร์^{๑๕} ได้กล่าวถึงจุดอ่อน หรือปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้เมื่อปฏิบัติตามแนวทางการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม สรุปได้ ๔ ประการ ได้แก่

ประการแรก จุดอ่อนเกี่ยวกับผู้สอน เนื่องด้วยในปัจจุบันผู้สอนส่วนมากยอม คำนึงความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามหลักแห่งความพร้อมทางจิตวิทยา ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น จึงไม่ใช่ปัญหาที่ว่าผู้เรียน ไม่สามารถเผชิญชีวิตด้วยตนเองตั้งแต่เยาว์วัย และไม่ใช่ปัญหาที่ว่าผู้เรียน ไม่มีความสามารถที่จะเรียนรู้ตนเอง ด้วยตนเอง แต่ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นย่อมได้แก่ ปัญหาของผู้สอน คือถ้าหากผู้สอนไม่ยอมถือหลักแห่งความพร้อมทางจิตวิทยาแล้ว ผู้สอน ควรจะปฏิบัติอย่างไร จึงจะสามารถทำหน้าที่ของตนในการเสริมสร้างความสามารถในการตัดสินใจเลือกกระทำของผู้เรียนได้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพราะถ้าหากผู้สอนยึดถือหลักแห่งความพร้อมทางจิตวิทยาแล้ว ก็ย่อมขัดกันกับการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีเสรีภาพในการเลือกทำด้วยตนเอง และถ้าหากผู้สอนไม่คำนึงถึงหลักแห่งความพร้อมทางจิตวิทยาแล้ว ย่อมเป็นการปล่อยปละละเลยในหน้าที่และความรับผิดชอบของตน

ประการที่สอง ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม เชื่อว่า ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ หรือความรู้ที่ได้มาโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ทำให้มนุษย์หมดคุณค่าที่แท้จริงของตน และการปฏิเสธความรู้ต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นความรู้แบบปรนัย (Objective finding) เพราะถือว่าความรู้ประเภทนี้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงสภาวะการมีอยู่ของมนุษย์ให้ดีขึ้นนั้นย่อมไม่ถูกต้อง

^{๑๕} Georg G.Kneller, *Existentialism in Education*, pp.561-562.

ประการที่สาม ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม เน้นแนวคิดแบบอัตนิยม (Subjectivities) มากจนเกินไป โดยไม่ยอมรับคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ คือผลแห่งการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสถานะแวดล้อมต่างๆ ในสังคมของเขา ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ก็คือ สังคมสมัยใหม่จะอดทนต่อเสรีภาพสมบูรณ์ ของปัจเจกบุคคลหรือของเอกัตบุคคลได้หรือไม่ และการปล่อยให้เสรีภาพของเอกัตบุคคลทำลายความเสมอภาคในสังคมปัจจุบันนั้น เป็นการถูกต้องและยุติธรรมหรือไม่

ประการที่สี่ ความเห็นของปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยมเน้นแนวคิดแบบอัตนิยมมากจนเกินไป ทำให้มองเห็นว่าการปฏิบัติตามแนวคิดดังกล่าวก็ย่อมมีปัญหามากมาย เพราะเหตุว่าการสำรวจตนเองหรือ การพินิจภายใน (Introspection) และการวิเคราะห์ตนเอง (Self analysis) นั้นย่อมไม่อาจกระทำได้ในสุญญากาศ (Vacuum) เว้นไว้แต่การกระทำดังกล่าวนั้นเป็นไปเพื่อเป็นการกำจัดตนเอง และเป็นการจำกัดขอบเขตของตนเองให้แคบเข้าๆ เรื่อยๆ จนกระทั่งถูกทำลายจนหมดสิ้น

อย่างไรก็ตาม ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยมนั้น แม้จะสนใจแต่เพียงปัจเจกบุคคลมากเกินไป จนละเลยความสำคัญของส่วนรวมเนื่องจากบุคคลแต่ละคนต้องอยู่ในสังคม จึงไม่สามารถปฏิเสธหรือละเลยสังคมได้ ดังนั้นปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม จึงต้องควรปรับเปลี่ยนแนวทางของตนเช่นเดียวกัน ในบางประการ แต่ผู้วิจัยยังคงเห็นว่า ปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยม นั้นก่อให้เกิดการกลับไปให้คุณค่าของ “มนุษย์” หรือ “ความเป็นมนุษย์” มากยิ่งขึ้น แทนที่จะลดทอนมนุษย์ให้เป็นเพียงสิ่งที่จำกัดตามความคิด ความเชื่อ ตามประเพณีของสังคมเท่านั้น เพราะสิ่งต่างๆ “มนุษย์” เป็นผู้กำหนด ให้ความหมายของสิ่งต่างๆ ในโลก ฉะนั้น การที่ปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยม พยายามให้สังคมให้ความสำคัญกับมนุษย์จึงเป็นการฟื้นมิตความเป็นมนุษย์ที่มีค่าสูงขึ้นอีกครั้ง

จากการศึกษาวิเคราะห์ผู้วิจัยเห็นว่า ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม เป็นสำนักปรัชญาที่เน้นเสรีภาพของการเรียนการศึกษาที่คู่กับความรับผิดชอบ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ที่เป็นไปตามความต้องการ หรือเจตจำนงอิสระของตนเอง ปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยมไม่เห็นด้วยว่า การศึกษาต้องเน้นการปลูกฝัง สอนให้เชื่อในสิ่งที่ผ่านมาของอดีต ว่าเป็นสิ่งที่ดีหรือสิ่งต่างๆ ที่สังคมในอดีต ยอมรับว่าดี จะต้องทำตาม หรือเชื่อว่าจะสามารถนำผู้เรียนหรือสังคมไปสู่สิ่งที่ดีงามได้ เพราะโลกหรือสังคมแปรเปลี่ยนไปตลอดเวลา การศึกษา จึงไม่ควรยึดหลักการใดหลักการหนึ่งอย่างเหนียวแน่นว่าดีงาม และปฏิเสธสิ่งอื่น

ใดทั้งหมดว่าไม่ดี หรือไม่สามารถจรโลงสังคม หรือนำสังคมไปสู่สิ่งที่ดีงามได้อย่างที่อดีตยอมรับ

๔.๖ วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาผ่านมุมมองนักปราชญ์ชาวพุทธ

๔.๖.๑ วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาผ่านมุมมองพุทธทาสภิกขุ

พุทธทาสภิกขุได้กล่าวถึงการศึกษาไว้ว่า “การศึกษาหากมุ่งให้ฉลาดมันจะนำไปสู่ความเห็นแก่ตัว การศึกษาที่ควบคุมความฉลาด มันก็นำมาสู่ความไม่เห็นแก่ตัว”^{๒๐} จึงเชื่อว่าเป็นการศึกษา ซึ่งอาจจะแตกต่างจากปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยมที่มุ่งการศึกษาที่ขึ้นอยู่กับผู้เรียน การศึกษาที่ขึ้นอยู่กับผู้เรียนจึงอาจเป็นการศึกษาที่ไม่ได้เป็นไปเพื่อความไม่เห็นแก่ตัวได้ แต่ปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยม นั้นเชื่อว่าจะอย่างไรก็ตามต้องขึ้นอยู่กับทางเลือก เมื่อเลือกอย่างไร ปัจเจกบุคคลแต่ละคนก็ต้องรับผิดชอบในสิ่งนั้นด้วยตนเอง เพราะมนุษย์เป็นเสรีภาพ เพราะสำนักนี้เชื่อว่าปรัชญาที่แท้จริงจะต้องเป็นระบบความคิดที่ช่วยให้แต่ละคนศึกษาเข้าใจตัวเอง รู้ปัญหาตัวเองและแก้ไขปัญหาของตัวเอง^{๒๑} แต่ในทัศนะพุทธทาสภิกขุการศึกษาที่ถูกต้องเป็นไปเพื่อการดับทุกข์ได้ทั้งปวงโดยสิ้นเชิง หหมดสิ้นซึ่งสัญชาตญาณอย่างสัตว์^{๒๒} คือการศึกษาต้องมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ไม่ใช่จะอย่างไรก็ได้ เพราะชีวิตของมนุษย์นั้นแสนสั้น การเกิดมาจึงต้องให้ชีวิตประสบกับความสำเร็จ หรือชีวิตต้องเทียมด้วยวิลาสคือประสบความสำเร็จทางด้านร่างกายและจิตใจ หรือชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนว่า ต้องเป็นไปตามหลักไตรสิกขา^{๒๓} ซึ่งสิ่งที่ได้คือการสิ้นราคะ โทสะ และโมหะ^{๒๔} จึงเชื่อว่าเป็นการรับ

^{๒๐} พุทธทาสภิกขุ, การศึกษาที่สามารถกำจัดความเห็นแก่ตัว, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมบุชา, ๒๕๓๒), หน้า ๑๔-๒๑.

^{๒๑} พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พระธรรมโกศาจารย์ พุทธทาสภิกขุบุคคลสำคัญของโลก, (กรุงเทพฯ : ห.จ.ก.เอมี เทรดิง จักก, ๒๕๔๘), หน้า ๗๔-๗๕.

^{๒๒} พุทธทาสภิกขุ, การศึกษาคืออะไร?, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมบุชา, ม.ป.ป.), หน้า ๔๒-๔๓.

^{๒๓} (๑) อริสติกสิกขา ฝึกอบรมในเรื่องศีล (๒) อริจิตตสิกขา ฝึกอบรมในเรื่องจิต (สมาธิ) (๓) อธิปัญญาสิกขา ฝึกอบรมในเรื่องปัญญา. อัง.ตัก.(ไทย) ๒๐/๘๖/๓๑๒.

^{๒๔} อัง.ตัก.(ไทย) ๒๐/๗๐/๒๗๕.

“ปริยญา”^{๒๕} ปริยญาที่แท้จริงจึงเป็นไปได้เพื่อการดับทุกข์อย่างเดียว หากไม่เป็นไปได้เพื่อการดับทุกข์ก็ไม่ถือว่าเป็นการศึกษา และยิ่งการเรียนการสอนที่ผู้สอนไม่ได้มีสิ่งแปลกใหม่ในการสอนก็ยิ่งเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียนการสอนระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนด้วยการเรียนการสอนที่จะให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ ผู้สอนจะสอนอะไรก็ตามให้รู้ว่าเป็นของใหม่ ที่สามารถทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าจะไม่เคยได้ยินมาก่อน ถ้าเรียกความสนใจในความเป็นแปลกของใหม่น่าอัศจรรย์ได้ก็จะประสบสำเร็จในการสอน ผู้เรียนก็สนุก การศึกษาก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจ^{๒๖} การเรียนการสอนจึงจะประสบผลสำเร็จได้อย่างลุล่วง ไม่เพียงแต่ผู้เรียนเท่านั้นที่จะได้ประโยชน์ ผู้สอนก็ต้องศึกษาค้นคว้า ขณะเดียวกันก็ต้องมีการปฏิบัติเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียนด้วย เพื่อน้อมศรัทธาให้เกิดต่อผู้เรียน ก่อให้การเรียนการสอนที่อำนวยความสะดวกทั้งผู้เรียนและผู้สอนทั้งในปัจจุบันและภายภาคหน้าต่อไปด้วย กล่าวคือการเรียนการสอนในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ เป็นไปตามสภาพธรรมชาติซึ่งเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างกันครูกับนักเรียนจึงจะสามารถทำให้การเรียนเกิดประโยชน์สูงสุด และผู้สอนก็ต้องสอนสิ่งที่ผู้เรียนไม่เคยรู้ไม่เคยได้รับฟัง หรือได้ยินมาก่อนก็จะเป็นการเร้าให้ผู้เรียนสนใจอยากจะทำ อยากจะเรียนมากขึ้น พุทธทาสภิกขุ ให้ความเห็นว่า การยึดมั่นในสิ่งใดก็แล้วแต่ไม่ดีทั้งนั้น แม้แต่ การให้ความสำคัญกับการเรียนรู้หรือศึกษา ทำความเข้าใจในร่างกายก็เพื่อให้เกิด การมองอย่างเข้าใจชีวิต หรือคิดอย่างลึกซึ้งว่าชีวิต หรือร่างกายของคนเรานั้นเป็นเพียงการอิงอาศัยเพียงชั่วคราวเท่านั้น เปรียบกับการศึกษาก็ไม่ควรไปเสียเวลากับสิ่งอื่นๆ เพราะจะทำให้ชีวิตไม่ได้รับประโยชน์สูงสุดในการได้เกิดมาเป็นมนุษย์ การศึกษาจึงต้องมุ่งให้ผู้เรียนได้เข้าถึงบรมธรรมเท่านั้น ซึ่งพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๒๗} เห็นว่าชาร์ดร์เป็นนักปรัชญาสายอัตถิภาวนิยมที่เชื้อคล้ายกับพุทธทาสภิกขุ โดยพุทธทาสภิกขุเรียกว่า การมองด้านใน แต่ชาร์ดร์เรียกว่า การพรรณาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในใจ (Phenomenological Description) ฉะนั้นทัศนะพุทธภิกขุกับปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมมีจุดร่วมกัน ที่มุ่งการแก้ปัญหาชีวิตของมนุษย์ ด้วยตัวของมนุษย์เอง ด้วยการตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง

^{๒๕} พุทธทาสภิกขุ, การศึกษาและการรับปริยญาในพระพุทธานุสา, (กรุงเทพฯ : หจก.ภาพพิมพ์, ม.ป.ป), หน้า ๑.

^{๒๖} พุทธทาสภิกขุ, ครูคือดวงประทีปของโลก, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมบุษยา, ม.ป.ป.), หน้า ๑๘.

^{๒๗} พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พระธรรมโกศาจารย์ พุทธทาสภิกขุบุคคลสำคัญของโลก, หน้า ๑๕.

๔.๖.๒ วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาผ่านมุมมองพระพรหมคุณาภรณ์

ปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยมเน้นเสรีภาพกับความรับผิดชอบไม่ว่าจะเป็น การศึกษาที่ผู้เรียนจะเป็นอย่างไร แต่ในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เน้น จุดหมาย ทั้ง ๓ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะ และปรมัตถะ^{๒๘} ซึ่งจุดหมายทั้ง ๓ ประการนี้เป็นจุดหมายที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาหรือเป็นอุดมคติของผู้เรียนที่ต้องตระหนักใน การศึกษา เพื่อให้เกิดการเอาใจใส่ในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สร้างให้คนธรรมดาเป็นคนที่ ได้รับการศึกษาที่เรียกว่าเป็น “บัณฑิต” และการศึกษาที่เป็นเครื่องมือให้แก่บัณฑิตในการ ดำเนินชีวิตและบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม^{๒๙} เป็นบุคคลที่พึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตที่ เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วย เพราะการศึกษาหากไม่สามารถสร้างให้ผู้เรียนบรรลุผลใน ด้านความสุขได้ การศึกษาก็ยังไม่เป็นการศึกษาที่แท้จริง การศึกษาจึงเป็นทางออกของการ แก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง การศึกษาจึงสามารถพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้เป็นผู้มีความสุข^{๓๐} ได้ง่ายขึ้น เป็นผู้ที่มีความทุกข์ยากขึ้น ที่ผู้เรียนหรือ มนุษย์ทุกคนจำเป็นจะต้องค้นหา จุดหมาย ดังกล่าวให้ได้ จึงได้ชื่อว่าเป็นการศึกษาที่ยกระดับให้เป็น “บัณฑิต” ที่สามารถแก้ปัญหาของ ตนเองได้ ซึ่งเป็นจุดร่วมอย่างเดียวกันกับปรัชญาอรรถิภาวนิยมที่ต้องการให้ “มนุษย์” แต่ละคน มุ่งแสวงหาความต้องการของตน โดยมีจำกัดด้วยสิทธิเสรีภาพที่ไม่สามารถตัดสินใจเลือก ไม่ได้เพราะมนุษย์เป็นเสรีภาพ การปฏิเสธความมีอยู่ของเสรีภาพจึงเป็นไปไม่ได้ไม่ว่าใน สถานการณ์อันใด ดังที่ปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยมได้เน้นการเรียนการสอนให้ ผู้เรียนแต่ละคนค้นพบความจริงด้วยตนเอง เป็นวิธีการสอนทำนองเดียวกับที่โสกราตีส (Socrates Method)^{๓๑} ใช้ และจะกระตุ้นให้ผู้เรียนแต่ละคนรู้จักแนวทางที่จะเลือกอย่างมีความ

^{๒๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๓-๗.

^{๒๙} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต), การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน, (กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

^{๓๐} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต), การศึกษาเพื่อสันติภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ : สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๒๔.

^{๓๑} ๑.สงสัยสงสัย (Sceptical) ๒.สนทนา (Conversation) ๓. หาคำจำกัดความ (Definitional) อุปนัย (Induction) ๕. นิรนัย (Deduction), อ้างใน พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ปรัชญากรีกบ่อเกิดภูมิ ปัญญาตะวันตก, หน้า ๑๒๖-๑๒๗.

รับผิดชอบ^{๓๒} ด้วยตัวของผู้เรียนเอง พระพรหมคุณาภรณ์ จึงมุ่งให้การศึกษาสามารถสร้างบุคคลที่มีชีวิตที่ดีงาม โดยไม่ต้องอิงกับวัตถุ อินทรีย์สัมผัสที่ตอบสนอง^{๓๓}จึงเป็นการศึกษาที่สร้างผู้เรียนเป็นผู้มีเสรีภาพอย่างแท้จริงด้วยการตัดสินใจเลือกแนวทางชีวิตของตนเองเป็นสำคัญ โดยที่มีสถานะที่อยู่เหนือภาวะปรุงแต่ง การยึดติดในสิ่งอื่นใด ให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ค้นพบความหมายเกี่ยวกับการมีอยู่ด้วยตนเอง^{๓๔} โดยความยินยอม และเข้าใจความต้องการที่ผู้เรียนได้ตระหนักรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระ ซึ่งในพุทธศาสนานั้นมีจุดหมายอย่างชัดเจนในการศึกษาเพื่อการพัฒนามนุษย์ไม่เพียงแต่ผู้เรียนที่อยู่ในระบบการศึกษาเท่านั้น ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษา หมายถึงการพัฒนาชีวิตให้ดำเนินไปตลอดจนกระทั่งบรรลุเป้าหมายคือ อิสระภาพ และสันติสุข^{๓๕} การศึกษาจึงไม่เพียงให้อิสระภาพในสิ่งที่เป็นปัจจัยภายนอกเท่านั้น หากแต่จะต้องให้ความสำคัญกับสิ่งที่เป็นปัจจัยภายในตัวของบุคคลหรือผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการตระหนักและหยั่งรู้ สามารถคิดและตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อการตัดสินใจได้ด้วยตนเองต่อสิ่งต่าง ๆ นั้นอย่างเกิดประโยชน์ด้วยตัวของเขาเอง ซึ่งจุดหมายหมายของพุทธศาสนา การตัดสินใจไม่เพียงเพื่อตัวของผู้เรียนเท่านั้น หากแต่จะต้องนำไปสู่ผลอันเกิดจากการตัดสินใจนั้นที่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ดีทั้งต่อผู้เรียนและผู้อื่น หรือว่าสังคมนั้นๆ ด้วย เป็นประโยชน์ร่วมกัน ดังที่ วีระชาติ นิมอนงค์ได้กล่าวไว้ว่า พระพรหมคุณาภรณ์นั้น ต้องการนำเสนอหลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นตัวบูรณาการกับศาสตร์อื่นๆ ไม่ต้องการที่จะใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาตอบปัญหาทางสังคมทุกอย่าง^{๓๖} จากความคิดเห็นของวีระชาติ นิมอนงค์ เป็นการสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า คำสอนของพุทธศาสนานั้นแม้จะเป็นอกาลิโก หากแต่การนำมาใช้หรือประยุกต์ในการเสนอแก้ปัญหาสังคมจะต้องพิจารณาอย่างรอบด้วย ซึ่งจะต้องศึกษาถึงบริบทอื่นๆ ในการวิเคราะห์และตีความเพื่อเสนอแนะได้อย่างถูกต้อง เพื่อเป็นการบูรณาการที่เป็นการเติมเต็มส่วนของการศึกษาที่ขาดเพื่อให้สมบูรณ์มาก

^{๓๒} วิจิตร ศรีสะอ้าน, **ปรัชญาการศึกษา**, เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานเล่มที่ 1 หน่วยที่ 1-10, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (กรุงเทพฯ : บริษัทรุ่งเรืองศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๒๖๓.

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต), **ปรัชญาการศึกษาไทย ฉบับแก้ไขรวบรวมใหม่**, หน้า ๑๐.

^{๓๔} Geroge.F.Kneller. **Existentialism and Education**, p.46.

^{๓๕} อ่างใน วีระชาติ นิมอนงค์, **ความไม่เสมอภาคทางการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในประเทศไทย**, ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ๒๕๔๕, ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หน้า ๒๔. เอกสารอัคราณา.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑.

ยิ่งขึ้นไป เพื่อจุดหมายคือ การศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือร่างกายและจิตใจ ไม่เพียง การศึกษาเพื่อการตอบสนองความอยากรู้เพื่อรู้แต่อย่างใด หากแต่จะต้องนำไปสู่การปฏิบัติให้เห็นผลที่เป็นประโยชน์ทั้งส่วนรวมและส่วนตนจึงเป็นการศึกษาที่แท้จริง

๔.๖.๓ วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาผ่านมุมมองพระธรรมโกศาจารย์

พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาควรเน้นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือ การศึกษามีไว้เพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะถ้าคนได้รับการพัฒนาดีแล้ว การพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้ก็จะตามมาเอง^{๓๓} การศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญกับมนุษย์หรือผู้เรียนเพื่อให้ได้รับประโยชน์จากการศึกษาให้มากที่สุด ซึ่งปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยม ก็เห็นความสำคัญดังกล่าวนี้เช่นเดียวกันว่าผู้สอนต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดวิเคราะห์ คือ มุ่งสอนให้ผู้เรียนได้ตระหนักรู้ ถึงความสำคัญของตนเองเป็นอย่างยิ่ง โดยพระธรรมโกศาจารย์ ต้องการให้ ผู้สอน ผู้เรียน ผู้บริหาร ได้นำเอาพุทธปรัชญา ไปใช้ในการฝึกฝนทั้งต่อตนเอง ผู้เรียน และผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา และ ส่งเสริมกระบวนการสร้างความคิด ให้ยึดเอาความถูกต้อง อย่างมี โยนิโสมนสิการ คือ คิดถูกวิธี คิดมีเส้นแบ่ง คิดมีเหตุผล คิดเร้ากุศล ซึ่งเป็นการคิดแบบ วิทัชชาท คิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ^{๓๔} ดังนั้นการศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญจากส่วนต่างๆ เป็นอย่างเชิงบูรณาการคือ ความร่วมมือจากส่วนต่างๆ ของสังคม การศึกษาจึงสามารถเป็นผลสัมฤทธิ์เป็นอย่างมากตามมาด้วย โดยที่ลึกๆ แล้วมนุษย์มีเสรีภาพที่รู้ว่าฉันจะต้องรับผิดชอบต่อการตัดสินใจของฉัน^{๓๕} ความรับผิดชอบของผู้เรียน หรือมนุษย์ทุกคนจึงต้องหน้าที่ของแต่ละคนที่ต้องตัดสินใจต่อชะตาของตนเองไม่ว่าจะเป็นอย่างไร พร้อมกับความรับผิดชอบต่อตน เสรีภาพในทัศนะของชาร์ดร์จึงไม่จำกัดด้วยกรอบคร้ว รัฐ ภาษา เพศ เป็น

^{๓๓} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *ทิศทางการศึกษาไทย*, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘.

^{๓๔} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา”, *พุทธจักร*.ปีที่ ๖๑ ฉบับที่ ๑๒ (ธันวาคม ๒๕๖๐), หน้า ๑๓.

^{๓๕} พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พระธรรมโกศาจารย์ พุทธทาสภิกขุบุคคลสำคัญของโลก*, หน้า ๘๔.

ต้น^{๔๐} แต่เป็นการยึดโยงกับตัวตนของมนุษย์ในการตัดสินใจด้วยเสรีภาพของตนเอง ซาร์ตร์ไม่ยอมรับทัศนะของพุทธศาสนาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของผลที่มาจากเหตุ (Cause –effect) ระหว่างสามัญญ์สำนักเพราะทัศนะนี้ต่อต้านความมีอยู่อย่างอิสระของตัวตน...แต่ในทัศนะของพุทธศาสนาสามัญญ์สำนักเกิดขึ้นอย่างอิสระ...เป็นไปตามกฎอิทัปปัจจยดา^{๔๑} แม้ไม่มีผู้ไปเกี่ยวข้องหรือรับรู้หรือไม่ก็ตาม ความมีอยู่ของสรรพสิ่ง กล่าวคือ ความเป็นเหตุปัจจัยของสิ่งต่างๆ นั้นก็ยังคงมีอยู่ ดำรงอยู่อย่างนั้น

ดังนั้นการวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาผ่านมุมมองนักปราชญ์ชาวพุทธนั้นให้เสรีภาพแก่ผู้เรียน การจัดการศึกษา แต่ในขณะเดียวกันต้องมุ่งสอนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่อิงอาศัยกันและกัน คือ ความร่วมมือของปัจจัยภายนอกพร้อมด้วย ไม่เพียงการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเท่านั้น หากแต่จะต้องมุ่งการบูรณาการกับการพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคมและปัญญาของผู้เรียน หรือ “มนุษย์” มิใช่มุ่งการตอบสนองความต้องการเท่านั้น หากแต่การศึกษาต้องควบคู่กับการเน้นย้ำแนวทางการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม ด้วยบรรทัดฐานทางสังคมแม้จะแตกต่างกัน อย่างเข้าใจถึงเสรีภาพที่ยึดโยงตัวตนของมนุษย์ระหว่างกัน ที่ปัจเจกชนต่างมีเจตจำนงในการกำหนดวิถีชีวิตของตน

^{๔๐} Phra Medhidhammaporn (Prayoon mererk), *Sartre's Existentialism and Early Buddhism*, Fifth Impression, (Bangkok : SAHADHAMMA LD.), 1998. p. 68.

^{๔๑} Ibid. pp.188-189. และดูใน ขุ.มहा. (ไทย) ๒๔/๑๘๖/๕๒๖.

ตารางที่ ๖ สรุปความแตกต่างของปรัชญาการศึกษาของสำนักสาร์ตลนียม
นัรันทรวาท พืพัฒนาการนียมสำนักอติถาวนียม และวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาผ่านมุมมอง
นักปราชญ์ชาวพุทธ

สรุปสำนัก ปรัชญา การศึกษา	สาร์ตลนียม	นัรันทรวาท	พืพัฒนาการ นียม	สำนักอติ ถาวนียม	ทัศนะนักปราชญ์ ชาวพุทธ
จุดมุ่งหมาย	เน้นการ ถ่ายทอดความรู้ ที่มีมาตั้งแต่อดีต รักษามรดก ธำรงรักษาสิ่ง ต่างๆ ที่เป็น อดีตเอาไว้	เน้นเหตุผล สติปัญญา ไม่เกี่ยวกับ ศาสนา โดยตรง และ ศาสนา เข้ากันได้ กับเหตุผล	มุ่งเทคนิค หรือการมี ส่วนร่วมของ ผู้เรียน โดย การให้ผู้เรียน ได้ลงมือ ฝึกฝน เพื่อให้ ได้มาซึ่ง ความรู้ ความ เข้าใจ มากกว่าการ เรียนทฤษฎี	ให้ผู้เรียนรู้จัก ยอมรับ และมี ความ รับผิดชอบใน สิ่งที่ตนเลือก และในสิ่งที่ ตนกระทำ การศึกษา จะต้องสร้าง ให้ผู้เรียนเป็น ผู้มีวินัยตัวเอง	ให้เสรีภาพแก่ ผู้เรียน พัฒนาผู้เรียน ให้มีเสรีภาพอย่าง แท้จริงที่เรียกว่า วิ มุติเป็น ไปเพื่อการ ดับทุกข์อย่างเดียว
สถานที่เรียน	เป็นลักษณะ ของการรักษา มรดก ธำรง รักษาสิ่งต่างๆ ที่ เป็นอดีตเอาไว้	ปลูกฝัง ศรัทธา ต่อ ผู้เรียนให้ เกิดขึ้น พร้อมกับให้ ผู้เรียนได้ เรียนรู้ และ มีความจำ วิชาการ ต่างๆ ของ คนใน สมัยก่อน	สถานที่ให้ ผู้เรียนได้มา เรียนรู้และ สร้างสรรค์ แสวงหา ประสบการณ์ ร่วมกัน	สนับสนุน และส่งเสริม ให้นักเรียนแต่ ละคน มี พัฒนาการใน ด้านเป็นตัว ของตัวเอง นั่นคือให้ นักเรียนมี โอกาสเลือก โดยอิสระ	มีความเป็น สภาพแวดล้อมที่ดี เอื้อต่อการพัฒนา ทางร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ทั้งสภาพแวดล้อม ต่างๆ และตัวของ มนุษย์

ผู้สอน	ผู้สอนเป็นผู้นำในการเรียนของผู้เรียน เป็นผู้เชื่อมโยงผู้ใหญ่กับโลกของเด็กเข้าด้วยกัน ผู้สอนจะต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี	มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักอุดมคติของชีวิตความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีระเบียบชัดเจน	ผู้สอนเป็นผู้ที่คอยแนะนำกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ แสดงออกอย่างมีอิสระเสรี	ผู้สอนคอยแนะนำ หรือ กระตุ้นเตือนให้ผู้เรียนรู้จักรับผิดชอบทั้งการกระทำและผลของการกระทำของตนเอง	เป็นผู้ที่มีความรู้ดีและความประพฤติดี แนะนำทั้งวิชาการและวิชาศีลธรรมเป็นตัวอย่างในการปลูกฝังสิ่งที่ดีงาม
หลักสูตร	อนุรักษ์วัฒนธรรมแต่เน้นสภาวะแวดล้อมทางอุดมคติและสัญลักษณ์	ต้องเป็นหลักสูตรเดียวกัน นักเรียนทุกคนต้องเรียนเหมือนกัน และไม่มีสิทธิจะเลือกเพราะนักเรียนย่อมไม่มีความรู้ที่วิชาใดจะให้ประโยชน์แก่ตนเท่ากับครูและนักปราชญ์ผู้รู้	เป็นวิชาการที่เน้นการให้เสรีภาพแก่ผู้เรียน อย่างเช่นวิชาวิทยาศาสตร์	เน้นเนื้อหาวิชาที่มีความสำคัญในการส่งเสริมให้บุคคลเลือกและตัดสินใจอันได้แก่วิชา เช่น ศิลปะ ปรัชญา วรรณคดี การเขียน การละคร ฯลฯ	ให้ความสำคัญทั้งวิชาการและวิชาศีลธรรมเพื่อการบูรณาการเข้ากับชีวิต จนก่อเกิดเป็นชีวิตจริงได้
รูปแบบการจัดการศึกษา	มุ่งเน้นการบรรยาย การทบทวนตำรา เพื่อให้เกิดความ	เน้นความสนใจเรื่องราวที่อยู่รอบตัว	การศึกษาต้องเป็น การศึกษาที่เกิดจากการ	ไม่กำหนดระเบียบแบบแผนแน่นอน จะใช้ชีวิต	บูรณาการเทคโนโลยีกับศาสตร์ต่างๆ เพื่อให้เกิดกระบวนการคิด

	เข้าใจ เน้น ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์	โดยเฉพาะ สิ่งที่ เป็น ปัญหา อยู่ใน ปัจจุบัน โดยเป็นการ มุ่งเน้นให้ มีการตั้ง ประเด็นเพื่อ การซักถาม อภิปราย การใช้ เหตุผล สติปัญญา โต้แย้งกัน	ลงมือกระทำ ด้วย ตัวของ ผู้เรียน จน สามารถ เข้าใจได้ด้วย ตนเอง	ได้ เน้นการ ให้เสรีภาพ เป็นอย่างมาก แต่ต้องคู่กับ ความ รับผิดชอบ	และการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์แยกแยะ สิ่งต่างได้ด้วย ตนเอง

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย วิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่องการศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยม มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดอันเป็นรากฐานทางปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยม ๒) เพื่อศึกษาปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยม และ ๓) เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยม

จากการศึกษาวิจัย สรุปผลจากการวิจัยเรื่องดังกล่าวได้ดังต่อไปนี้คือ

ประการที่หนึ่ง จากการศึกษาแนวคิดอันเป็นรากฐานทางปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยม สรุปผลได้ว่า ขบวนการอรรถิถาวนิยม ได้รับแนวคิดจากนักปรัชญาต่างๆ โดยสรุปกล่าวคือ คีรกออร์ทาร์ดเป็นนักปรัชญาผู้เริ่มต้นขบวนการอรรถิถาวนิยม ซึ่งหวังจะให้คนเห็นปัญหาชัดเจน และคำตอบที่ชัดเจนยังไม่ได้ เพราะแนวคิดยังใหม่ที่เกิดโดย เซอเรน คีรกออร์ทาร์ด ได้สโตยเฟสกี นิตเซย์สเปิร์ต ไฮเดกเกอร์ ฮุสเซอร์ลและชาร์ตร์ ที่เห็นว่ามนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพตั้งแต่เกิด มนุษย์ถูกสภาพให้มีเสรีภาพ ดังนั้นการศึกษาสำนักอรรถิถาวนิยมจึงนำไปพัฒนาจนเกิดเป็นสำนักปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิถาวนิยม ที่ให้เสรีภาพในการตัดสินใจในการเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักรู้ และตัดสินใจต่อสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง

ส่วนพัฒนาการของปรัชญาการศึกษาก่อนหน้าของปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยม คือ ปรัชญาการศึกษาของสำนักสารัตถนิยม (Essentialism) ที่เน้นความสำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ รักษาวัฒนธรรมแบบเดิมๆ ที่มาจากอดีต เป็นแนวคิดผสมระหว่างอุดมคตินิยมกับสัญนิยม เป็นกลุ่มผู้ที่ยึดถือตามหลักอุดมคตินิยม เน้นหนักเกี่ยวกับการเรียนวิชาประวัติศาสตร์และวรรณคดีฝึกให้นักเรียนเกิดทัศนคติซาบซึ้งในคุณงามความดี เป็นต้น ปรัชญาการศึกษาของสำนักนิรันดรบาท (Perennialism) เป็นปรัชญาสาขาที่เชื่อว่าวิชาการ มีความสำคัญแต่ไม่ใช่เนื้อหาของการศึกษา เนื้อหาเป็นเพียงพาหนะที่จะนำผู้เรียนไปสู่สิ่งที่เหนือกว่า ปรัชญาสำนักนิรันดรบาทยอมรับ คือ การเชื่อว่าเหตุผล หรือสติปัญญาของมนุษย์ไม่สามารถมีความสมบูรณ์เพียงพอกับการเข้าถึงความจริงได้ หากยังไม่ได้ดำเนินชีวิตของตนไปในหนทางแห่งพระเจ้า ซึ่งหนทางการดำเนินชีวิตอย่างนี้เท่านั้น จะสามารถนำพา

เอาผู้เรียนไปสู่หนทางที่ดั่งงามแห่งชีวิต ได้เพียงอย่างเดียว และปรัชญาการศึกษาของพัฒนาการนิยม (Progressivism) มีความเชื่อที่ว่า ข้อเท็จจริงของสิ่งทั้งหลายนั้นมีได้คงที่ หรือหยุดนิ่ง หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบที่มีอิทธิพลสูงสุดในการกำหนดรูปแบบ ของวัฒนธรรม และสังคมนั้น ไม่ใช่ค่านิยมหรือจารีตประเพณีดั้งเดิม หากแต่เป็นเทคโนโลยี การค้นคว้าทดลอง และประสบการณ์ของมนุษย์ ที่ได้รับมาจากการได้ประจักษ์ และรับรู้มาจากโลกแห่งความเป็นจริง

ประการที่สอง จากการศึกษาปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม สรุปผลได้ว่า

ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เป็นปรัชญาที่มีเกิดขึ้นแล้ว กล่าวคือมีมาตั้งแต่สมัยโสกราตีส หรือในยุคต้นๆ ของปรัชญากรีก เพียงแต่ความเป็นระบบของแนวคิดยังไม่มี หรือไม่ผู้ได้รับความสนใจ จึงเป็นแนวความคิดที่ไม่สำคัญเรื่อยมาจนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อชาร์ตร์ เพอแพรล์ตีทินี้ด้วยวรรณกรรม จึงได้เป็นที่รู้จักและมีอิทธิพลต่อจิตใจของคนรุ่นใหม่อย่างกว้างขวาง ยิ่งชาร์ตร์ปฏิสเซรราชวัลโนเบล ยิ่งทำให้ปรัชญาอัตถิภาวนิยมเด่นชัดมากขึ้น ปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม เป็นแนวคิดที่เป็นปฏิริยาต่อต้านกับหลักการสำคัญของเพลโต และอาริสโตเติลที่ว่า สาระของความเป็นมนุษย์ หรือ จุดมุ่งหมายของความเป็นมนุษย์คือ การเข้าถึงความจริง และการบรรลุเป้าหมายของความเป็นมนุษย์ ประวัติความเป็นมาปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม แสดงให้เห็นว่าได้ยอมรับความเป็นตัวตนบุคคล(ปัจเจก) ที่สูงกว่าสิ่งอื่นใด การศึกษาหรือว่าการเรียนรู้รวมทั้งการใช้ชีวิต ก็ต้องเป็นไปเพื่อการจะได้รู้จัก หรือเรียนรู้ถึงความเป็นมนุษย์ของตนก็โดยการสำนึกถึงถึงความเป็นมนุษย์ของตนว่ามีเสรีภาพ การเข้าถึงเสรีภาพก็มาจากการได้ตัดสินใจของตัวเอง ปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เน้นการสร้างให้ผู้เรียนรู้จักยอมรับ และมีความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเลือกและในสิ่งที่ตนกระทำ การศึกษาจะต้องสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้มีวินัยตัวเอง (Self discipline) สถานที่เรียนของปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม จึงเป็นไปเพื่อที่จะกระตุ้นเร้าให้เกิดการคิดด้วยตัวของเด็กเอง คู่กับเน้นเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม นั่นคือสอนให้เด็กมีทั้งความสามารถ และความโน้มเอียงในการเลือกแนวทางจริยธรรมของตนเอง แต่ไม่ใช่เป็นการ “อบรม” ศีลธรรมซึ่งการอบรมศีลธรรมนั้นย่อมหมายถึง การสร้างและกำหนดเงื่อนไขที่จะให้เด็กปฏิบัติตาม ผู้สอนของปรัชญาการศึกษาของสำนักอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ต้องการผู้สอนที่เป็นผู้ที่คอยแนะนำ หรือ

กระตุ้นเตือนให้ผู้เรียนรู้จักรับผิดชอบทั้งการกระทำ และผลของการกระทำของตนเอง การกระทำทุกอย่างก่อให้เกิดผล การตั้งกฎเกณฑ์อะไรขึ้นมาควรพิจารณาถึงผลผลิตที่จะเกิดขึ้นสำหรับทุกคนเป็นหลัก ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม ได้กำหนดจุดหมายของหลักสูตร และโปรแกรมการศึกษาในแนวทางของสาขามนุษยศาสตร์ โดยเน้นเนื้อหาวิชาที่มีความสำคัญในการส่งเสริมให้บุคคลเลือกและตัดสินใจ อันได้แก่วิชา ศิลปะ ปรัชญา วรรณคดี การเขียน การละคร ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายอันสำคัญของหลักสูตร เพื่อสัมพันธ์กับสถานที่เรียนก็คือ สร้างผู้เรียนแต่ละคนให้เข้าใจในตัวเองอย่างเต็มที่เป็นการทำโรงเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียน ไม่ใช่ทำให้ผู้เรียนเหมาะสมกับโรงเรียน รูปแบบการจัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม ไม่กำหนดระเบียบแบบแผนแน่นอน จะใช้วิธีใดก็ได้ ให้ผู้เรียนตอบสนองอย่างเสรีที่ไม่มีการบังคับและเป็นการสอนที่มีลักษณะส่งเสริมผู้เรียนแต่ละคน เน้นการเรียนการสอนที่เริ่มต้นที่ผู้เรียนก่อนคือการเรียนรู้จากภายในไปภายนอก จนเกิดความรู้ขึ้นภายในตัวผู้เรียนความรู้นี้จะแสดงออกมาภายนอกให้ประจักษ์ว่าผู้เรียนรู้สึกอย่างไรต่อสิ่งนั้นถือเป็นการรู้ที่เกิดจากความต้องการของผู้เรียน การเรียนถือเป็นเสรีภาพที่จะเลือกวิธีเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง เพราะสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้คือความพอใจของผู้เรียนมากกว่าวิธีสอน การเรียนการสอนจึงควรเป็นการแสวงหาความรู้ร่วมกัน

ประการที่สาม จากการศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม สรุปผลได้ว่า

จุดมุ่งหมายของการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม ให้มีความสำคัญกับการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน คือ ผู้เรียนต้องการเรียนรู้สิ่งใด ผู้เกี่ยวข้องต้องตอบสนองให้ได้ การศึกษาจึงเป็นไปเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ต้องการสามารถเลือก ตัดสินใจด้วยตัวของตนเองว่า จะเรียนสิ่งใด ไม่ว่าจะป็นวิชาชีพ วิชาการหรือวิชาอื่นใด จุดมุ่งหมายของการศึกษาของปรัชญาสำนักนี้ จึงต้องการให้ “ผู้เรียน” เป็น “มนุษย์” ที่สมบูรณ์ เข้าใจตัวเอง เข้าใจโลก การศึกษานั้นควรต้องมีจุดมุ่งหมาย ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความเป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่ให้รู้จักตัวเองให้รู้จักใช้เสรีภาพในการเลือก และมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ และการกระทำของตนเอง

สถานที่เรียนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม ต้องเป็นไปเพื่อการสนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละคน มีพัฒนาการในด้านเป็นตัวของตัวเอง นั่นคือ

ให้นักเรียนมีโอกาสเลือก โดยคู่กับเน้นเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม คือสอนให้เด็กมีทั้งความสามารถ และความโน้มเอียงในการเลือกแนวทางจริยธรรมของตนเอง แต่ไม่ใช่เป็นการ “อบรม”

ผู้สอนในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยม เป็นผู้สอนที่คอยแนะนำ หรือกระตุ้นเตือนให้ผู้เรียนรู้จักรับผิดชอบทั้งการกระทำ และผลของการกระทำของตนเอง การกระทำทุกอย่างก่อให้เกิดผล การตั้งกฎเกณฑ์อะไรขึ้นมาควรพิจารณาถึงผลผลิตที่จะเกิดขึ้นสำหรับทุกคนเป็นหลัก ผู้เรียนมีเสรีภาพในการเลือกสิ่งที่เรียนตามที่ตนต้องการ มีเสรีภาพในการเลือกตัดสินใจเมื่อเผชิญกับปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ และรับผิดชอบในการตัดสินใจหรือการกระทำของตน

รูปแบบการจัดการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยม ไม่กำหนดระเบียบแบบแผนแน่นอนจะใช้วิธีใดก็ได้ ที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียน ตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพที่ไม่มีการบังคับ และเป็นการสอนที่มีลักษณะส่งเสริมผู้เรียนแต่ละคน

ในส่วนของปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยมในทัศนะนักปราชญ์ชาวพุทธนั้น ให้เสรีภาพแก่ผู้เรียน การจัดการศึกษา แต่ในขณะเดียวกันต้องมุ่งสอนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่อิงอาศัยกันและกัน คือ ความร่วมมือของปัจจัยภายนอกพร้อมด้วย ไม่เพียงการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเท่านั้น หากแต่จะต้องมุ่งการบูรณาการกับการพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคมและปัญญาของผู้เรียน

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาวนิยม ยังมีประเด็นที่ควรนำไปปฏิบัติดังต่อไปนี้ คือ การวิเคราะห์ถึงการนำแนวคิดไปใช้ในการเรียนการสอนในปัจจุบันอย่างไร อาจมีการศึกษาถึงความเข้าใจของผู้เรียนขณะที่กำลังศึกษาอยู่ว่ามีความพอใจอย่างไรหรือไม่ เพื่อนำข้อมูลมาสนับสนุน แนวคิดทางปรัชญาการศึกษา ควรมีการปรับการเรียนการสอน ควรปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยโดยคำนึงถึงประโยชน์อันก่อให้เกิดกับผู้เรียนและสังคมอันพึงประสงค์ได้ด้วย พร้อมกับมีการอาศัยความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ของสังคม ทั้งภาครัฐและเอกชน การศึกษาวิจัยไม่เพียงแต่ศึกษาถึงแนวคิดในเรื่อง

นั้นๆ เท่านั้นแต่ควรมีการศึกษาถึงบริบท ประวัติ สิ่งที่แวดล้อมไปด้วย เพราะแนวคิดของแต่ละแนวคิดนั้น มิได้เกิดขึ้นเฉยๆ หรืออย่างเลื่อนลอย แต่ละแนวคิดเกิดขึ้นเพราะสภาพแวดล้อมที่แตกต่าง และจำกัดกันออกไป การศึกษาในประเด็นดังกล่าวจึงอาจนำไปสู่การตีความ การวิเคราะห์ให้เห็นได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญคือ ควรนำไปปรับใช้ในระบบการศึกษาของประเทศไทย ก็จะเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนจำนวนมาก

ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาในเชิงปรัชญาการศึกษายังปรากฏอยู่น้อยมาก อาจเป็นเพราะเข้าใจว่า ปรัชญาการศึกษาไม่สามารถศึกษาด้วยวิธีการทางปรัชญา หากจะมีอยู่ก็แต่ในทฤษฎีทางการศึกษา ที่เกี่ยวกับศิลปศาสตร์เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ขอบเขตในการศึกษาปรัชญาหรือคำจำกัดความของปรัชญานั้นกว้างไม่จำกัดเฉพาะเจาะจง หรือไม่จำกัดอย่างหนึ่งอย่างใด แม้อาจมีการจำกัดระบบของปรัชญาเป็น ๒ ลักษณะคือเป็นปรัชญาบริสุทธิ์ และปรัชญาประยุกต์ หรือ ๓ คือ อภิปรัชญา คุณวิทยา และจริยศาสตร์ หรือ ๕ ลักษณะ คือ เป็นอภิปรัชญา คุณวิทยา จริยศาสตร์ ศุนทรียศาสตร์ และตรรกศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตาม เป็นเพียงแค่แนวทางในการศึกษาพื้นฐานเท่านั้น เพราะท้ายที่สุดแล้วปรัชญาก็ยังคงความสำคัญ ไม่จำกัดด้วยบริบทอย่างใดอย่างหนึ่ง

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่า จากการศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิภาวนิยม ยังมีประเด็นต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์ ในการนำไปศึกษาวิจัยเพิ่มเติมอีกต่อไปเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ การขยายองค์ความรู้ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้นต่อไปอีก กล่าวคือ การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างแนวคิดของแต่ละบุคคลเช่น การศึกษาเปรียบเทียบทัศนะทางการศึกษาของชาร์ดร์กับทัศนะพุทธทาสภิกขุ หรือพระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต) เพื่อเป็นการเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างของไทยที่เป็นปรัชญาการศึกษาเชิงพุทธเพื่อให้ได้เกิดความรู้ โลกทัศน์ (World view) และชีวทัศน์ (Life View) ที่เรียกว่าเป็นการขยายขอบฟ้าแห่งความรู้ได้อย่างดียิ่งขึ้นระหว่างแนวคิดทางตะวันตกและตะวันออก เพื่อเป็นการบูรณาการ สร้างฐานความรู้ที่เข้าใจระหว่างกันมากยิ่งขึ้น ในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กิริติ บุญเจือ. ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒.

_____ .แก่นปรัชญายุคกลาง. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.

_____ .แก่นปรัชญาปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘.

_____ .หลักความเชื่อของชาวคริสต์คาทอลิก(คริสต์ศาสนาภาคแรก). กรุงเทพฯ : ไทย
วัฒนาพานิช, ๒๕๒๕.

_____ .จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๔๒.

_____ .สารานุกรมปรัชญา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘.

_____ .ชุดปรัชญาและศาสนาเซ็นจอห์น เล่มห้า ย้อนอ่านปรัชญากังขาของมนุษยชาติ
(ช่วงวิจารณ์ระบบเครือข่าย). กรุงเทพฯ : บริษัทฐานบัณฑิต จำกัด, ๒๕๔๖.

จันทงค์ ทองประเสริฐ. ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : แพร่วิทยา, ๒๕๐๖.

_____ .ปรัชญาตะวันตกสมัยกลาง. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

_____ .ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. พจนานุกรม ปรัชญาอังกฤษไทย. นนทบุรี : โรงพิมพ์ บริษัท ออฟเซ็ท
เพรส จำกัด, ๒๕๔๗.

ชัยวัฒน์ อุตพัฒนา. ญาณวิทยา(ทฤษฎีความรู้). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๕.

เดือนตา สุวรรณศิลป์ และสมบุญ สุกศิลป์(แปล). ปรัชญาการศึกษาแบบซัมเมอร์ฮิล : ชีวิต
เสรีภาพ ซัมเมอร์ฮิล. กรุงเทพฯ : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.

บรรจง จันทรสภา. **ปรัชญากับการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด,
๒๕๒๓.

บุญมี แทนแก้ว. **ปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๔๔.
บุญเลิศ นาคแก้ว และนางเยาว์ สุชาพันธุ์. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา**. กรุงเทพฯ
: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๒.

ประทุม อังกูรโรหิต. **ปรัชญาปฏิบัตินิยม : รากฐานปรัชญาการศึกษาในสังคมประชาธิปไตย**.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ
: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๓.

พระคริสตธรรมคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ พร้อมด้วยสดุดีและสุภาษิต. มปป.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม**. กรุงเทพฯ :
บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕.

_____ .**การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕.

พระทักษิณคณาธิกร. **ปรัชญา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๔.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ทิศทางการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม,
๒๕๔๓.

_____ .**ปรัชญากรีกบ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : สยาม,
๒๕๔๔.

_____ .**พระธรรมโกศาจารย์ พุทธทาสภิกขุบุคคลสำคัญของโลก**. กรุงเทพฯ :
หจก.เอมี เทรคคิง จำกัด, ๒๕๔๕.

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ และวินิตา สุทธิสมบุญ. **หลักการศึกษ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.

พินิจ รัตนกุล. **ปรัชญาชีวิตของ ฌอง ปอล ซาทร์**. กรุงเทพฯ : บริษัท เค็ลด์ับไทย, ๒๕๓๗.
_____ .**คุณธรรม**. นนทบุรี : บริษัทเพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๗.

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. **ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๒๓.

พ่วง มีนอก. **สุนทรียศาสตร์**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๐.

พุทธทาสภิกขุ. การศึกษาที่สามารถกำจัดความเห็นแก่ตัว. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมนุชา,
๒๕๓๒.

_____ .การศึกษาและการรับปริญญาในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : หจก.ภาพพิมพ์,
ม.ป.ป.

_____ .การศึกษาคืออะไร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมนุชา, มปป.

เมธี ปิณฑนานนท์. ปรัชญาการศึกษาสำหรับครู. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. ปรัชญาทั่วไป. กรุงเทพฯ : โอ เอส พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๕.

ทอด ประทีปเสน. คริสเตียนจริยธรรม. กรุงเทพฯ : อุทยานการพิมพ์, ๒๕๑๓.

เรณู คุปต์ยงชัย. เอกสารคำสอนวิชาปรัชญาและปรัชญาการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
๒๕๒๕.

วรยุทธ ศรีวรกุล. ปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัท นำทองการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๕.

วรวิทย์ วสันตสารกร. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัท ธนรัชการ
พิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๔.

วิจิตร ศรีสะอ้าน. ปรัชญาการศึกษา, เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานเล่มที่ 1หน่วยที่1-10.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. กรุงเทพฯ : บริษัทรุ่งเรืองศิลป์การพิมพ์
(1977) จำกัด, ๒๕๒๕.

วิชัย ต้นศิริ. หลักพื้นฐานทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : เอเชียดิจिटอล การพิมพ์จำกัด, ๒๕๕๐.

วิชาน สุชีวกุปต์ และคณาจารย์ภาควิชาปรัชญา. ปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, ๒๕๓๓.

วิศห์ วิศทเวทย์. ปรัชญา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๓.

วีระชาติ นิมอนงค์. ความไม่เสมอภาคทางการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในประเทศไทย.

ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ๒๕๔๕.

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เอกสารอัดสำเนา.

ศักดิ์ชัย นิรัญทิว. ปรัชญาเอ็กจิตเตนเชียลลิสต์. กรุงเทพฯ : บริษัท โอเฮ็นจิ การพิมพ์,
๒๕๔๕.

ศักดิ์ดา ปรารค์ประทานพร. ปรัชญาการศึกษา ฉบับพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : O.S.PRINTING
HOUSE CO.,LTD, ๒๕๒๖.

ศุภร ศรีแสน. ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๒๖.

สมักร บราวาศ. **ประวัติและลัทธิของปวงปรัชญาเมธี**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา
อินเตอร์เนชั่นแนล หจก, ๒๕๒๒.

_____. **ปวงปรัชญาเมธี**. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล หจก, ๒๕๒๒.

_____. **วิชาปรัชญา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๔.

สมบูรณ์ พรรณาภพ. เอกสารประกอบการสอน วิชา ศึกษา.471: **ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น**
(เล่ม 2). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๕.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๓.

สุเมธ เมธาวิทยกุล. **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.

เสรี พงศ์พิศ. **ศาสนาคริสต์**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑.

เสถียร โกเศศ. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๒.

อดิศักดิ์ ทองบุญ. **คู่มืออภิปรัชญา**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๖.

อบรม สันภิบาล และชาญชัย ศรีไสยเพชร. **พื้นฐานการศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรือง
รัตน์, ๒๕๒๒.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

พระมหาแสวง ปญญาวุฑฺฒิ (นิลนามะ). “ศูนย์ตากับอนัตตา : มองนาการชุนกับ มอง - ปอด
ชาร์ตร์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

ทิฆายโก(ยังสุข). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักจริยธรรม,เกณฑ์ตัดสินจริยธรรมในพุทธศาสนา
นิกายเถรวาทและคริสตศาสนานิกายคาทอลิก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๓๓.

วนิดา สุจริต. “การศึกษาวิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาอัตถิภาวนิยม”.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

สมเกียรติ ตั้งนโม. “ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดสุนทรียศาสตร์กับปรัชญาของเพลโต”.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล,
๒๕๒๒.

สุภา ใจบุญ. **แนวโน้มปรัชญาการศึกษาไทย ภายในปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ ตามการคาดการณ์
ของผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา
สารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

(๓) **สิ่งตีพิมพ์/วารสาร/นิตยสาร :**

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. **ศึกษาและวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม. วารสารครุศาสตร์
๑๔(ตุลาคม-ธันวาคม), ๒๕๒๘.**

๒. ภาษาอังกฤษ :

B.C. RAI. **Theory of Education.** India : Prakshan Kendra.

G. Max, Wingo. **Philosophies of Education.** Lexington, Mass : D.C.Health and Company,
1974.

George F. Kneller. **Introduction to the Philosophy.** New York : John Wiley & Son, 1964.

_____. **Existentialism and Education.** New York : Willey, 1967.

Theodore Brameld. **Philosophies of Education in Cultural Perspective.** New York :
Henry Holt and company, 1955.

Thomas Mautner. **Dictionary of Philosophy.** India: Penguin Book, 2000.

Phra Medhidhammaporn (Prayoon mererk). **Sartre's Existentialism Early Buddhism.**
Fifth Impression. Bangkok : SAHADHAMMA LD, 1998.

Van Cleve. Morris. **Philosophy and the American School.** Boston : Houghton Mifflin,
1961.

Vidya Ratna Taneja. **Educational thought and Practical.** India : S.K.Ghai, 1976.

๓.อิเล็กทรอนิกส์

<http://www.wareeya.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=5351198>

<http://plato.stanford.edu/entries/existentialism/>

<http://www.archive.org/details/texts>

<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=132971>

<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=328109>

<http://gotoknow.org/blog/jananey/206507>

<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=132971>

<http://watpon.edumoot.com/mod/resource/view.php?inpopup=true&id=6>

<http://library.uru.ac.th/webdb/images/philospedia.net-15.mht>

<http://chanida-puk.blogspot.com/2009/07/blog-post.html>

ประวัติผู้วิจัย

พระมหาทองมา อรุณรสี (แสงอรุณ)

เกิดวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ อายุ ๓๒ ปี

ภูมิลำเนา บ้านทุ่ง เลขที่ ๒๐๘ หมู่ ๖ ต.น้ำก่ำ อ.ธาตุพนม จ.นครพนม ๔๘๑๑๐

พ.ศ. ๒๕๓๕ บรรพชา ณ วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร พระอุปัชฌาย์ พระเทพปริยัติมุนี

พ.ศ. ๒๕๔๔ อุปสมบท ณ วัดพรหมวงศาราม พระอุปัชฌาย์ พระโกศลปริยัติกิจ

ประวัติการศึกษาทางธรรม

พ.ศ. ๒๕๓๖	นักธรรมชั้นตรี	วัดโพธิ์คำ ต.น้ำก่ำ อ.ธาตุพนม จ.นครพนม
พ.ศ. ๒๕๓๗	นักธรรมชั้นโท	วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จ.นครพนม
พ.ศ. ๒๕๓๘	นักธรรมชั้นเอก	วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จ.นครพนม
พ.ศ. ๒๕๓๙	ประโยค ๑-๒	สำนักเรียนวัดทองนพคุณ กรุงเทพฯ
พ.ศ. ๒๕๔๐	ป.ธ. ๓	สำนักเรียนวัดทองนพคุณ กรุงเทพฯ
พ.ศ. ๒๕๔๑	ป.ธ. ๔	สำนักเรียนวัดทองนพคุณ กรุงเทพฯ
พ.ศ. ๒๕๔๒	ป.ธ. ๕	สำนักเรียนวัดทองนพคุณ กรุงเทพฯ
พ.ศ. ๒๕๔๓	ป.ธ. ๖	สำนักเรียนวัดพรหมวงศาราม กรุงเทพฯ

ประวัติการศึกษาทางโลก

พ.ศ. ๒๕๓๕ ระดับประถมศึกษา ร.ร. บ้านทุ่งสามัคคีวิทยา จ.นครพนม

พ.ศ. ๒๕๓๘ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จ.นครพนม

พ.ศ. ๒๕๔๗ ระดับปริญญาตรี วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

ที่อยู่ปัจจุบัน

วัดพรหมวงศาราม ๔๑ ซ. เพิ่มสิน ถ.ประชาสงเคราะห์ ๒๗ เขตดินแดง กทม.

๑๐๔๐๐ โทร ๐๒-๒๕๐๐๓๗๘

Email: thongma90 @ hotmail.com